

EGYETEMES REGÉNYTÁR

EGY APÁCZA TÖRTÉNETE

IRTA
G. VERGA

OLASZBÓL FORDITOTTA
ZIGÁNY ÁRPÁD

BUDAPEST
SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2015
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5472-16-9 (online)
MEK-13674

Láttam egy szegény, kalitkába zárt barázdabillegetőt: félénk, szomorú és beteges volt; bátor-talanul tekintgetett ránk; majd kalitkájának egyik szögletébe húzódott s szomorú, hogy ne mondjam, könnyes szemekkel nézett a többi madarak után, amelyek a zöld mezőben, vagy a kék égen csicseregtek. De nem mert fellázadni, nem merte megkísérteni, hogy szétrombolja a kalitkát, a mely őt fogva tartotta; szegény fogolyka. Pedig börtönőrei szerették őt, a kedves gyermekek játéknak tartották fájdalmait és szomorúságáért kenyérmorzsákkal, gyöngéd szavakkal fizettek neki. A szegény barázdabillegető igyekezett beletörődni sorsába; nem volt gonosz, nem akart még fájdalmával sem szomorúságot okozni nekik, hisz, kelletlenül bár, de hozzá-hozzákapott a kendermaghoz, a kenyérmorzsákhoz; de lenyelni már nem bírta azokat. Két nap múlva fejcskóját szárnyai alá hajtotta s másnap megmeredve találták őt börtönében.

Meghalt a szegény barázdabillegető! Pedig válúcskája tele volt. Meghalt, mert kis testében volt valami, a minek nem volt elég a kendermag, a mit az éhségen és a szomjúságon kívül más fájdalom is gyötört.

Mikor aztán a két gyermeknek, a szegény madárka ez ártatlan és kegyetlen bakóinak anyja elbeszélte nekem egy szerencsétlen leányka történetét, a kinek testét a zárdá falai tartották rabságban, lelkét pedig a rajongás és a szerelem emésztették: egy olyan történetet, a mely naponként észrevétlenül megy végbe, egy gyöngéd, félénk szívnek történetét, a mely szeretett, sírt és imádkozott, a nélkül, hogy könnyeit mutatni, vagy könnyörgéseit hallatni merte volna, míg végre fájdalmába zárkózott és meghalt: eszembe jutott a szegény barázdabillegető, a mely börtönének hézagain keresztül az eget nézte, a mely nem énekelt, a mely szomorúan szedegette a kendermagot, a mely fejcskóját szárnyai alá hajtotta és meghalt.

Íme, ezért adtam e történetnek azt a címet: *Egy barázdabillegető története* *

Monte-Ilice, szept. 3.

Kedves Mariskám!

Megigértem, hogy írni fogok neked s íme, miként tartom meg ígéretemet! Húsz napja, a mióta itt vagyok, szaladgálok a réten egyedül! egészen egyedül! érted? Napkeltétől napnyugtáig üldögelek a roppant gesztenyefák alatt a pázsiton, hallgatom a madarak vídám csevegését, a melyek örülnek és imádják a jó Istent, mint én; nem volt egy perczem, egy rövidke perczem, hogy elmondhassam neked, hogy százszorta jobban érzem, mint szeretlek, mióta távol vagyok tőled s mióta nem vagy mindig körülben, mint ott lenni, a zárdában. Milyen boldog volnék, ha te is itt lehetnél s együtt szedhetnők a virágokat, kergethetnők a pillangókat, ábrándozhatnánk emez árnyas fák alatt, mikor a nap legmelegebben süt, sétálhatnánk karonfogva a szép estéken, a holdvilág mellett, a csendben, a melyet csak a rovarok nyüzsgése tör meg, mi nekem olyan dallamos, mert azt susogja, hogy a zöldben vagyok, tiszta, szabad levegőben; meg annak a bánatos madárnak az éneke, a melynek a nevét nem tudom, de a mely mégis édes könyeket sajtol szemembe, ha esténként ablakomból hallgatom. Milyen szép a mező, Mariskám! Ha te is itt volnál velem! Ha láthatnád ezeket a hegyeket a holdvilágnál, vagy napkeltekor s a ligetek óriási árnyait, az ég azúrját s a zöld szőlővesszőket, a melyek elrejtőznek a völgyben s körülveszik a présházakat s azt a végtelen kéklő tengert, mely a

* Mivel a magyar nép a barázdabillegető nevét mindig bizonyos erkölcsi és értelmi léhaság megbélyegzésére használja: azért a fordítás alaki hűsége itt bizonyára helytelen lett volna. Innét ered a beszély czimének szabados fordítása.

A fordító.

messze távolban csillámlik s mindazokat a kis falvakat, a melyek a hegyek lejtőin függenek, a melyek nagyok és mégis oly kicsinyeknek látszanak a mi agg Mongibellónk magasztos nagyságával szemben! Ha látnád, milyen szép közélről a mi Etnánk! A zárdai Belvederről úgy tűnt föl, mint egy nagy, különálló hegy, a melynek csúcsát mindig hó borítja; most pedig számlálom a kisebb halmok hágóit, a melyek körülötte koszorút képeznek, látom mély völgyeit, erdőkoszorúza lejtőit, meredek gerinczét, a melyen a hó, szétoszolva a szakadékokban, mélyen feketéllő árkokat vájt.

Minden oly szép itt, a lég, a fény, az ég, a fák, a hegyek, a völgyek, a tenger! Mikor hálát adok az Úrnak mindeme szép dolgokért, egy szóval, egy könnyel, egy tekintettel teszem azt, egyedül, a szabadban, az erdő mohszőnyegén térdelve, vagy a zöld pázsiton ülve. De nekem úgy tetszik, hogy a jó Isten sokkal elégedettebb így, mert egész lelkemből áldom őt s gondolataimat nem zárják el a choris homályos boltozatai, hanem szabadon röpkednek azok emelgetek főszege árnyában s emez ég és látóhatár egész végtelenségében. *Választottaknak* hívnak bennünket, mert az végzetünk, hogy az Úrnak menyasszonyaivá legyünk: de vajjon a jó Isten nem mindnyájunk számára teremtette-e ezt a szép világot? S vajjon miért volnának onnan egyedül az ő jegyesei kizárva?

Mily boldog vagyok, Istenem! Emlékszel-e Rozáliára, a ki azt akarta velünk elhíttetni, hogy a világ szebb a zárdai falain kívül? Nem hittünk neki, emlékszel-e rá? s csúfolódtunk vele! Ha nem jöttem volna ki a zárdából, soha sem hittem volna el, hogy Rozáliának igaza volt. A mi világunk nagyon szűk volt: a kis oltár, azok a szegény virágok, a melyek a friss levegőtől elzárva elcsenevésztek a cserepekben, a belveder, a honnan egy csomó háztetőt láttunk s aztán a távolban, mint egy bűvös lámpában, a mező, a tenger s a többi Istentől létrehozott remekmű, kis kertünk, a mely azért látszott teremtetve lenni, hogy a fák mögött megláthassuk az övező zárdafalakat s a melyet száz lépéssel föl lehetett mérni, a hol megengedték, hogy az igazgatónő felügyelete alatt egy óráig sétálhassunk, de szaladozás és játék nélkül... íme minden!

S aztán, lásd... én nem tudom, vajjon jól tettük-e, hogy többet nem gondoltunk családdunkkal! Igaz, hogy én vagyok a legboldogtalanabb a növendékek között, mert elvesztettem anyámat!... De most érzem, hogy atyámat százszor jobban szeretem, mint az igazgatónőt, mint növendéknővéreimet, mint gyóntató-atyámat; érzem, hogy nagyobb bizalommal, nagyobb gyöngédséggel szeretem az én kedves apámat, noha azt mondhatom, hogy bensőbben csak mintegy húsz napja ismerem őt. Tudod, hogy még 7 éves sem voltam, a mikor a zárdába csuktak, a mikor az én szegény anyám egyedül hagyott engem! Azt mondták, hogy új családot adnak nekem, más anyákat, kik szeretni fognak... Igaz, igen... De az a szeretet, a mit atyám iránt érzek, megérteti velem, hogy az én szegény anyám szeretete is egészen más lett volna irányomban.

Te nem tudod elképzelni azt, a mit belsőmben érzek, mikor az én kedves jó apám jó reggelt kíván és magához ölel! Odalent senki sem ölelt meg bennünket, te is tudod, Mariskám!... *a szabályok* megtiltják... És mégis úgy tetszik nekem, hogy nem olyan rossz az, ha így szeretnek bennünket...

Az én mostohám igen kitűnő asszony, mert csak Lajossal és Judittal törődik, nekem pedig megengedi, hogy kedvem szerint szaladozzak a zöldben. Én Istenem! ha nekem is megtiltaná az ugrándozást, mint fiainak megtiltja azon ürügy alatt, hogy elbukhatnának, vagy napszúrást kaphatnának: milyen boldogtalan volnék, úgy-e? De valószínűleg azért jobb és engedékenyebb irányomban, mert tudja, hogy nem sokáig fogom élvezhetni eme multságokat és újra el fogok zárkozni négy rideg fal közé...

De egyelőre ne gondoljunk erre a szomorú dologra. Most vídám, boldog vagyok s csodálkozom, hogy a nép annyira fél és átkozza a kolerát... Áldott kolera, a melynek öröme itt vagyok a zöldben! Bárcsak az egész esztendőn át tartana!

Nem, nincs igazam! Bocsáss meg, Mariska. Ki tudja, milyen sokan sírnak, míg én nevetek és mulatok!... Én Istenem! Hát oly nyomorúlt volnék én, hogy csak akkor lehetek boldog, midőn ezért mások szenvednek! Ne mondd, hogy rossz vagyok; csak olyan szeretnék lenni, mint a többiek, semmi több s örülni akarok azoknak az áldásoknak, a melyeket az Úr mindnyájunkra árasztott: a levegőnek, világosságnak, szabadságnak.

Látod, milyen komoly lett a levelem, a nélkül, hogy én észrevettem volna. Ne figyelj rá, Mariska. Ugorjad át ezt a részét, a melyet szépen keresztülhúzok, így ni... Most jutalmul lerajzolom neked a mi kedves lakásunkat.

Te sohasem láttad Monte-Ilice-t, szegényke! Mi jutott szüleidnek eszébe, hogy téged Mascaluciá-ba vittek eltemetni? egy faluba!... a hol ház hátán ház, utcák, templom is van!... hisz eleget láttunk már ebből. Ide kellett volna jönnöd a zöldbe, a hegyek közé, a hol, ha a legközelebbi házba akarsz menni, árkon-bokron kell átugrálnod, kerítéseken átmásznod, a hol nem hallatszík sem kocsizörgés, sem harangszó, sem idegen, közönyös nép szóváltása.

Ez a mezei élet! Mi egy szép kis házban lakunk, a mely a domb oldalában, szőlővesszőkkel körülvéve egy gesztenyeerdő szomszédságában fekszik. Egy iczi-piczi házacská; de olyan szellős, vidám és barátságos! Minden ajtajából, ablakából a mezőre, a hegyekre, a fákra, az égre nyílik a kilátás, nem pedig falakra, sötéten fekete, komor falakra! Előtte egy kis sík térség van s egy gesztenyefaliget, a mely a tetőt lombosítással borítja be s a fákon a madárkák egész álló nap csicseregnek, a nélkül, hogy belefáradnának. Én igen kedves szobácskában lakom, a mely alig elég téres az ágyam befogadására; egyetlen ablaka a gesztenyefaligetre nyílik. Nővérem, Judit, szép, nagy szobában alszik, az enyémmel szemközt, de én nem adnám az én *katulyámat*, a mint a papa tréfásan nevezi, az ő szép szobájáért; s aztán neki nagy helyre van szüksége a ruhái és kalapjai miatt, míg én, ha zárdái öltözékemet az ágy lábánál álló székre leteszem, mindent rendbe raktam. De este, midőn az ablakból hallgatom a lombos levek susogását s ha amaz árnyak közt, a melyek fantasztikus alakot öltenek, meglátom a holdsugarat, mint egy fehér kísértetet s hallgatom a fülemülét, a mely a messze-távolban hangicsál; annyi ábránd, annyi álom, annyi édes érzés emeli keblemet, hogy - ha nem félnék - szívesen ébren tölteném az egész éjet ablakom mellett.

A síkság másik oldalánál áll egy szép kis kunyhó, náddal és szalmával fődve, a hol a vinczellér lakik családjával. Ha látnád ezt a kis viskót, milyen kicsiny, de tiszta! milyen szépen rendben van ott minden! A kicsike bölcsője, az ágy, az asztal! Ezért a kis kunyhóért már csakugyan elcserelném a szobácskámat. Úgy tetszik nekem, hogy ez a kis család, két lépésnyi téren összeszorítva, igen szereti egymást és nagyon boldog; azt hiszem, hogy az a sok szeretet és érzelm, a mit a szűk falak maguk közé zárnak, sokkal bensőbb, sokkal teljesebb; hogy a végtelen látóhatár mindennapi látványától elfogódott és megzavart szív örömet és üdülést talál abban, hogy magába vonulhat, hogy érzelmvilágába zárkozhatik, hogy egy kis területre belebezárhatja magát, ama kevesek közé, a kik lényének legközelebbi részeit képezik, a kiknek közelében elégedettebbnek érzi magát.

Mit írok, ugyan mit írok neked, Mariskám!... Ki fogsz nevetni, úgy-e, hogy én vagyok szoknyás szent Ágoston. Bocsáss meg, kedvesem, szívem annyira tele van, hogy önkéntelenül is kénytelen vagyok közölni veled azon új érzelmeket, a melyek háborgatnak. Az első napokban, a mint a zárdából kijöttem, megzavarodtam, elámultam, álmodoztam, mintha egy egészen más világba vittek volna; minden megzavart, minden megijesztett. Képzeld magadnak egy szülelett vakot, a ki egy csoda következtében látni kezd. Most már egészen hozzá szoktam mindezen új benyomásokhoz. Most már úgy érzem, hogy szívem megkönnyebbült, lelkem megtisztult. Kikérdezem magamat, felelek a kérdésedre, megvizsgálom lelkiismeretemet; nem olyan félnék, tétovázó, bűnbánattal és szemrehányással telt vizsgálat ez, mint a milyent a zárdában végeztünk; az elégedettség, a boldogság áttekintése ez, a mely után

imádom és áldom az Urat, hogy azokban engem részesített és érzem, hogy miként emeli szívemet hozzá egy könnycsepp, vagy egy tekintet, a melyet a holdra s a csillagos égre vetek.

Istenem! ha vétek volna így örülni! Ha az Úr méltatlankodnék, azt látva, hogy többre becsülöm a mezőt, a szabad levegőt, családomat, mint a zárdát, a magányt és az elmélkedést!... Ha itt volna a mi jó öreg gyóntatóatyánk, ő megszüntetné kételyeimet, eloszlatná félelmemet, tanácsot adna, talán megvigasztalna... Mikor ezek az aggodalmak bántanak, mikor ez a bizonytalanság gyötör, az Úrhoz könyörgöm, hogy világosítson föl, hogy tanácsoljon, hogy segédelmet nyújtson. Könyörögi hozzá te is, Mariska, érettem.

Mindazonáltal én dicsérem, hálákat adok neki és áldom őt, fohászkodom hozzá, hogy engedjen engem itt meghalni, vagy adjon erőt, bizalmat és megadást, hogy beválthassam a neki tett ünnepélyes fogadásokat és lemondhassak mind emez áldásairól, hogy elvonulhassak a zárdába és magamat Neki, egészen és egyedül Neki szentelhessem. Nem leszek méltó ily nagy kegyelemre; szegény bűnös leszek... de mikor alkonyat felé meglátom a vincellér nejét, a ki legidősebb fiacskáját ölében tartva, vele együtt az olvasót morzsolgatja s a tűzhely előtt ülve, a hol férjének vacsorája készül, lábával ringatja a bölcsőt, a melyben kedves kisdede szúnyad, úgy tetszik nekem, hogy ennek a jó asszonynak nyugodt, derült és hálával telt fohásza a jó Istentől osztályrészül nyert boldogságért sokkal tisztábban emelkedik Hozzá, mint az enyém, a mely kételyekkel, félelemmel és hozzám nem illő vágyakkal van tele s a melyektől soha sem vagyok képes tökéletesen szabadulni.

Lásd, milyen hosszú levelet írtam neked! Ne duzzogj hát tovább, hanem felelj egy még hosszabb levéllel. Beszélj magadról, szüleidről, mulatságaidról, apró bajaidról, a mint odalent, a zárdában szoktunk beszélni mindennap, mikor a szünóra alatt összeölelkezve sétálgattunk. Lásd, nekem úgy tetszik, hogy sokáig beszélgettem veled, szorongatva kezeidet, mint akkor s hogy te megszokott vídám és pajkos mosolylyal ajkadon hallgattál. Beszélj, felelj tehát négy nagy ív papirosnak (vigyázz: kevesebbel nem elégszem meg), azok majd hirül hozzák mindazt, a mit általuk nekem üzentél. Csevegj mindenről, de hosszasan. Mondd el, mit láatsz, mit gondolsz, mivel töltöd el idődet, unatkozol-e vagy jól mulatsz, boldog vagy-e és elégedett, mint én; mondd el, milyen színű a ruhád, hisz úgyis tudom, hogy van már olyan ruhád, mint a kisasszonyoknak! Ird meg, vannak-e szép virágok a kertedben, vannak-e Mascaliában is gesztenyések, mint itt, voltál-e szüreten? Beszélj hát, én hallgatok. Ne hagyj nagyon sokáig várakozni.

Isten veled, Mariskám, testvérem: oly föltétel alatt küldök neked száz csókot, hogy azt vissza fogod szolgáltatni a te

Máriádnak.

Szeptember 19.

Kedves Mariskám!

Ide csak rossz hírek érkeznek, csak ijedt arcokat látunk. A kolera pusztít Cataniában. Mindenütt félelem és általános kétségbeesés uralkodik.

Egyébként, ha nem félnénk és nem rettegnénk egy kicsit, volna-e boldogabb élet, mint a miénk itt? A papa vadászni jár vagy elkísér engem hosszú sétáimban, hogy el ne tévedjek az erdőben. Kis testvérem, Lajoska, szaladgál, kiabál, lármát üt, fölmászik a fákra, a hol mindennap ott hagy emlékül a ruhájából egy-egy darabot, a mama pedig... (Mariskám, ha tudnád mily nehezemre esik ezzel az édes névvel megszólítani a mostohámat! Azt hiszem, megsértem vele szegény anyácskám emlékét... De mikor mégis úgy kell őt szólítanom!) a mama pedig szidja őt, czukrot s csókokat ad neki, meg is veri, kifoltozza ruhácskáit és

hússzor is megmosdatja napjában. Nem tesz mást, csak varrogat és gyermekeit becézgeti; boldogok ezek!... s gyakran, mialatt kitekint a konyhába, parancsolni a szakácsnénak, a ki az ebédet készíti, szememre veti, hogy engem semmire sem használhat, még a konyhában sem... De hisz igaza van! Egyebet sem teszek, csak a mezőn futkározom, virágokat szedek, a madarak énekét hallgatom... az én koromban! Csaknem húsz éves vagyok már!... tudod-e? Önmagam előtt szégyenkezem; de az én jó kedves apám nem szokott megpirongatni; ő mindig csak kényeztet és cízírogat, mondva: Szegény kicsike! Hadd élvezze szabadon e néhány napot!

Könyvek tolulnak szemeimbe, valahányszor kedves anyácskámra gondolok, a ki Catania temetőjében nyugszik. Itt még többször gondolok rá, mert úgy tetszik nekem, mintha idegen volnék atyám házában. De azért senki sem hibás. Nincsenek hozzá szokva, hogy engem lássanak, hogy körülöttük forgolódjam: íme, ez az oka.

Mostohámnak meg, ha pirongat, hogy semmi hasznomat sem veheti, nagyon is igaza van; ez csak javamra szolgál s a hibás mindenestre én vagyok. A nővérem nem nagyon közlékeny, mert nem oly bolondos, mint én: de azért szeret engem és nem panaszkodik a kellemetlenségért, a melyet az által okozok neki, hogy elfoglalom a kis szobácskát, a hol most az én ágyam áll s hol előbb az ő ruhatára volt, míg most ruhái, kalapjai szerteszórva hevernek szobájában. Lajoska mindig oly kedves, vidám és zajos gyermek, a mint már írtam; hússzor is a nyakamba ugrik napjában és csókjaival vigasztal, ha a mama engem pirongat azért, mert a kis ruhácskái rongyosak. De vajjon az én hibám-e az, hogy a zárdában nem tanítottak meg arra, miként kell a ruhát megfoldozni! Igazság szerint ez az én teendőm lenne. Judit már kisasszony és különben is egész nap nagyon el van foglalva ruhájával és öltözékeivel s jól is teszi, hogy annyi gondot fordít magára, mert ruhái és szép szalagjai oly jól állnak neki, mintha csak rá öntötték volna... Aztán meg ő gazdag is, az anyja hozománya után; atyám, a mint te is tudod, csak egy szegény hivatalnok. Mire is gondolhatna Judit másra az ő korában? Tegnapelőtt, mialatt egy új ruhát próbált föl, kértem, engedné meg, hogy átölelhessem, annyira szép volt! Ő nem egyezett bele, nehogy összegyűrjem a szép ruhát. Mily dőre vagyok én, Mariskám! Mintha csak az én növendéköltönyömről lett volna szó, a melyet nem kell féltetni az összegyűrődéstől!

Ah! de a család valóban az égnek áldása! Este, mikor a papa bezárja a kaput, kimondhatatlanul boldognak érzem magamat, mintha csak szorosabban összefűződnének azok a kötelékek, a melyek engemet a családi élet bensőségével szeretteimhez fűznek. Ellenben mily kínos szomorúságot éreztünk mi mindannyian, szegény bezártak; emlékezel-e rá? mikor megzördült a portás kulcscsomója és a zárok csikorogtak! Olyankor mindig a szegény rabok jutottak eszembe és elszorult a szívem; százszor is meggyóntam ezt, száz penitenciát is végeztem érte, de ettől a gondolattól soha sem tudtam megszabadulni. Reggel, mielőtt szemeimet kinyitnám, midőn fölébredek a madarak csicsérgésére, a mint összevesznek a kenyérmorzsákon, a melyeket én az ő számukra hagyok az ablakom párkányán, első gondolatom a megelégedés, hogy családom körében vagyok, atyám, Lajoska, Judit mellett, a kik csókkal fognak üdvözölni, ha jó reggelt kívánnak; hogy nem kell folytonosan imádkoznom, sem elmélkednem és hallgatnom: hogy kinyithatom ablakomat, alighogy az ágyból kiszállok s betódul szobácskámba a balsamos levegő, a napsugár, a lombok susogása, a madarak éneke: hogy magam is kimehetek, szaladgálhatok és ugrándozhatom, a hol nekem tetszik s nem fogok találkozni komoly, feketeruhás apáczákkal, sem szűk, sötét folyosókon nem kell keresztülmennem... Mariska! füledbe sugok egy nagy vétet!... Ha kaphatnék egy szép kávésszínű ruhácskát! de tournure nélkül! Oh! ezt már nem!... De egy ruhácskát, a melyik nem volna fekete, a melyben szaladozhatnám és mászkálhatnék a kerítéseken, a mely ne emlékeztetne örökké, mint ez a fekete növendék-öltöny, hogyha megszűnik ott lent, Cataniában a kolera, a zárda vár reám!...

Ne beszéljünk róla. Mily könnyelmű és dőre vagyok!... Bocsáss meg, kedves Mariskám, csak tréfáltam; de úgy-e, még nem mondtam el, hogy van egy szép kis madaram, egy kedves verebecském, vidám, élénk, a mely szeret engem, felel ha szólok hozzá, kezemből eszik, csipkedi az ujjaimat és mulat, ha összeborzolhatja a hajamat. Igaz, hogy kezdetben szomorú története volt: a papa hozta egy nap a zsebkendőbe takargatva és a kendő véres volt! Szegényke! talán először kelt szárnyára és egy lövés eltörte a szárnyát! szerencsére sebe nem volt veszélyes. Milyen rossz és kegyetlen mulatságokban gyönyörködnek az emberek! Látni azt a vért, hallani azt a sírátkozást... szegényke panaszkodott a nagy fájdalomról, a melyet érzett!... én vele együtt sírtam, sőt mi több, kárhoztattam atyámat. Mind kinevettek, még Lajoska is. Kimostam szegénynek a sebét, de nem reméltem, hogy kiépül. Pedig hát íme, most hogy ugrándozik és cseveg! Néha még fáj szegénykének a sebe és ölembe jön összekuporodni, fájdalmasan csicseregve és szárnyacskáját leeresztve, mintha csak baját akarná elpanaszolni. Én meg csókokkal vigasztalom, símogatom őt, kenyérmorzsát, kölest adok neki, ő aztán egészen fölvidulva ablakomra száll, hogy újra felém fordulva csicseregjen, csapkod szárnyaival és csőrét kinyitva, felém nyújtja a nyakát.

Tegnapelőtt egy csúnya nagy macska igen megijesztett. Az én *Kedvesem*, tudod, hogy *Kedves* a neve? az asztalon ugrándozott, mert ezer bolondságot űz! s össze-vissza hányta a papirost, folyton csiripelve, majd felém fordult, rám nézve merész szemével, a pajkos, mintha csak kedve telnék abban, hogy engem boszant, a midőn íme, az a csúnya nagy, fekete macska egy ugrással az asztalon terem s karmait feléje nyújtja, hogy megragadja őt! Én nagyot kiáltottam, a szegény *Kedves* is elsivította magát és gyorsan a keblemre menekült. Nem tudom, hogy rejtettem el kezeimben és kötényemben; de mind a ketten remegtünk. Kiáltásomra mind összeszaladtak a házban. Mostohám megpirongatott, hogy semmiért úgy megijesztettem, azt mondva, hogy már nem vagyok kis gyermek és hogy a macska jól tette volna, ha a *Kedvest* megfogta volna; Judit nevetett, a bolondos Lajoska meg uszította a macskát, hogy ragadja meg a madarat, a melyet ölemben tartottam. Éreztem, hogy a szegényke reszket kezeimben a kiállott félelem miatt s szivecskéje nagyon erősen dobog. Inkább meg hagytam volna magamat ölni, mint őt elbocsássam! Ettől a naptól kezdve soha sem feledem el bezárni szobácskám ajtaját, ha a *Kedvest* benne hagyom. Azt a csúnya nagy macskát meg igen-igen gyűlölöm!

Ellenben nagyon szeretem a vinczellér kutyáját; egy nagy bundás kutya ez, egészen fekete és olyan magas, hogy eleinte igen féltem tőle, ha ugatott, de most már hízeleg, csóválja a farkát, nyalogatja kezeimet, hozzám dörgölődik és értelmes szemeiben olvasom, hogy engem szeret. Valóban, ő az én öröm, elkísér sétáimban, nem hagy el egy lépésre sem, előre szalad az utat kikémlelni és ugrándozva, nagy farkcsóválással rohan vissza, miközben vidáman csahol. Mikor hívom, már tudja, hogy ez a séta órája (napjában hússzor is üt ez az óra) és csak látnád, hogy ugat, szökdel és hízeleg ilyenkor!

Beszéltem már kutyámról, verebemről, arról a csúnya, nagy macskáról, de még nem mondtam el, hogy szomszédaink is vannak, a kik gyakran meglátogatnak bennünket, úgy hogy majdnem minden esténket velük szórakozva töltjük el s napnyugatkor nagy sétákat teszünk együtt. Kevés távolságra tőlünk, a völgy ölén laknak egy szép kis házban, a melyet ablakomból is láthatok. A Valentini-család ez: ismered talán? A papa és a mama azt mondja, hogy derék emberek. Én és Annácska, az ő leányuk, a ki körülbelül velem egyidős, barátnők vagyunk; de nem úgy ám, mint te és én, tudod-e? Ne légy rá féltékeny, mert én téged sokkal jobban szeretlek, mint őt s azt akarom, hogy te is jobban szeress engem, mint minden barátnődet.

Mikor fogsz nekem írni? Mostani leveledre is tizennégy hosszú napig váraкоztam! Látnod, mily gyorsan és hosszasan válaszolok én neked? Ha megint tizennégy nap múlva mondod, hogy úgy szeretsz, mint én tégedet és oly sokára küldöd vissza azt a száz meg száz csókot, a melylyel én most üdvözöllek téged, akkor én jobban fogom szeretni új barátnőmet, mint tégedet. Fontold meg a dolgot!

U. i.

Elfeledtem megírni, hogy a Valentini-családnak Annácskán kívül egy fia is van, egy fiatal ember, aki gyakran jött hozzánk nővérével; a neve Antal, de röviden csak Tóninak szólítják.

Szeptember 27.

Mariskám, miért nem vagy itt, hogy sétálgatnál, játszadoznál, szórakoznál velünk? Miért nem ölelhetlek meg és ismételhetem előtted minden pillanatban: nézd, milyen szép ez! milyen kedves emez!... hogy te is láthasd, milyen boldog vagyok, Istenem! Olyan boldog, hogy többet már nem is kívánhatok! Hát még ha te is itt lehetnél!

Tegnap napnyugta felé egy szép sétát tettünk a Valentini-családdal a gesztenyefaerdőben. Milyen szép liget! Ha látnád, Mariska! Gyönyörű félhomály, az elhaló napnak néhány át-szűrődő sugara a lombok között, a magasabb galyak csendes és hosszas susogása, a madarak éneke és aztán lassan-lassan ünnepélyes, mély csend. Még félni is lehet ezek alatt a roppant lombsátorok alatt, a sok útvesztő ösvény közepette, de maga a félelem is olyan kellemes. A lesárgult levelek zörögtek lábaink alatt; közbe-közbe egy-egy fölriasztott madár, a mely előlünk menekült, zörgeté meg váratlanul a már gyérülő lombozatot; *Vigyázz*, a mi szép kutyánk, örvendező csaholással üldözte a fölriadt rigókat; Annácska, Lajoska és Judit karonfogva mentek és dúdolgattak; Tóni úr ment utánuk vállra vetett puskájával; a társaság többi része messze elmaradt és minduntalan kiáltozott felénk, hogy ne siessünk annyira, mert a hegy hágója meredek. Tóni úrnak is igen szép kutyája van, egy gyönyörű hosszú fülű tarka vizsla; *Ali* a neve és már barátságot kötött *Vigyázzal*. Judit és Annácska minden lépésnél beleakadtak hosszú ruhájukkal az ágakba; de én nem, biztosítlak! Én futok, ugrándozom, de soh'sem botlom meg, sem pedig a bokrok nyoma nem látszik meg öltözékemen. Tóni úr hozzám jött, figyelmeztetett, hogy vigyázzak és el ne essem, féltett szegényke. Ha nem szégyelném magamat, versenyre szólítanám föl ezt az urat, hogy ki fut jobban! Judit minden perczen panaszkodott, hogy el van fáradva. Milyen lányok ezek, Mariska! Tíz lépésnyire sem tudnak menni a nélkül, hogy egy férfinak a karjára ne támaszkodjanak és ruhájukból egy darabot ott ne hagyjanak a bokrokon! Milyen áldott, kényelmes az én ruhám! Tóni úr hússzor is följárlotta a karját, mintha szükségem lett volna rá! Csak gúnyból tette, hogy boszanthasson! Miért nem ajánlkozott hát nővérem mellé, a ki panaszkodott, hogy az út meredek s a kinek szüksége lett volna rá? nem pedig nekem!

De milyen szép látvány várt reánk a hegy tetején! A gesztenyeliget nem terjed odáig s a hegy gerinczéről egy végtelen láthatárra nyílik kilátás. Az egyik oldalon a nap már-már le-hanyatlott, a másikon pedig kelőben volt a hold: a két ellentétes rész homályos ködben úszott, az Etna hóborította csúcsa lángban állt, egy-két átlátszó felhő, mint hófehér szalag lebegett a kék égboltozaton, a hegység növényzete balzsamos illatot lehelt, mindenütt ünnepélyes csend honolt, lent a tengert a hold első sugárai ezüstözték be, a parton pedig, mint egy szürkés tömeg tűnt föl Catania, a kiterjedt síkságot a messze távolban kéklő hegyek övezték s egy csillogó, fényes kígyó, a Simeto folyócska, szelte át s aztán fokenként egymás fölött terültek el a hegyoldalban a kertek, szőlők és nyaralók, a melyek a távolból röpítették felénk az Ave Maria hangjait, az Etnának fősíkes gerincze az eget látszott keresni, míg völgyei már sötéten feketéllettek és hópalástja a leáldozó nap utolsó sugáraiban tündöklött, ligetei susogtak, a lombok csendesen hintáztak. Mariska, vannak órák, a mikor szeretnék sírni, szeretném megszorítani mindazok kezeit, a kik közelemben vannak, a mikor nem tudnék egy szót kiejteni, noha ezer meg ezer gondolat cikázik agyamban... Lásd!... nem tudom, miért nem szorítottam meg Tóni úr kezét, a ki közelemben volt!... Mindig olyan dőre vagyok!

Azt hiszem, ebben a pillanatban mindenki úgy érzett, mint én, mert mindnyájan hallgattak. Még Tóni úr is, a ki pedig mindig vidám, mint tudod, - még ő is hallgatott...

Azután futva, nevetgélve, lármázva jöttünk le, ijesztgetve a madarakat (a melyek aztán minket rezzentettek meg, midőn fölriadva, váratlanul megzörgettek a leveleket), miközben bujósdt játszottunk a fák között, noha szülőink rekedtté kiabálták magukat, hogy ne szaladjunk. *Ali* és *Vigyázz* szinte részt vettek a mulatságban, ugrándozva és vidáman csaholva. Közbe-közbe egy-egy eltévedt holdsugár hatolt át az árnyas lombokon, ezüstös fénnnyel árasztva el a fákat és bizarr alakokat rajzolva a harasztra, a mely szőnyegként fődte a földet. Tóni úr is úgy szaladgált, mint egy kis gyermek és bolondoskodott velünk együtt. Kétszer-háromszor megelőztem őt és milyen büszke voltam! Legyőztem egy férfit!... S miután a fák alatt sötét volt s ő nem láthatta, hogy elpirulok... nem is szégyeltem magamat... s mikor a többieket mind magam mögött hagytam... őt is... kimerülve, lélekzet nélkül megálltam, de úgy örültem és nem féltem, hogy egyedül vagyok a sötétben, mert hallottam hangjukat s a kutyák ugatását... aztán nem volt-e Tóni úrnak derék puskája a vállára vetve?

Mikor kiértünk a ligetből, újra megörültünk, mert megláttuk a világosságot házunkban. Te nem tudod, mily kellemes az a mezőn, a csend és homály közepette megpillantani távolról azokat a világos ablakokat, a barátságos mécset, a mely haza vezet, a mely emlékünke hozza az ismerős falakat s a családi élet csendes boldogságát!

Tudod-e, hogy egy hét alatt egészen benső viszonyt kötöttünk a Valentini-családdal? Milyen derék emberek! Mintha már 20 év óta ismernők egymást. Annácska igen kedves leány és nem neveti ki öltözkémet, sem növendékleányhoz illő félszeg modoromat; reggeltől estig együtt vagyunk; sétálunk, csevegünk, játszunk, együtt reggelizünk és gyakran együtt is ebédelünk. Ha megmondanám, hogy én is megtanultam kártyázni!... Az istenért, el ne beszéld senkinek! De még nem igen értek hozzá és majdnem mindig veszítek; de Tóni úr oly jó és folytonosan mellettem van, hogy segítsen, tanácsoljon és inkább maga nem játszik. Igérem, hogy majd ha visszamegyek a zárdába, mind a negyvenkét kártyát elfeledem.

A zárda! Istenem!... íme, ez egyedüli felhő, a mely elhomályosítja ezt a mosolygó látóhatárt. De ne gondoljunk most rá, Mariska, legyünk vígak és boldogok; azután meg hadd jöjjön, a mit Isten akar!

És mig itt vagyunk, távol a veszélytől, bizton, nyugodtan, a mig mi mulatunk és örülünk, milyen sok szegényember sír és szenved! mily nagy nyomor, mennyi köny, mily sok áldozat! Az ujságok, a melyek minden négy-öt napban érkeznek ide, telve vannak szomorúsággal! Én Istenem, légy kegyelmes a szenvedők iránt!

Mennyi gyanú, mennyi félelem! Tudod talán, hogy a mi parasztjaink félnek a mérgezőktől... szerencsétlenek! olyanok, mint én, hogy mikor félek, kísérteteket látok! egész éjjel lehet látni a hegyeken, völgyekben és mindenütt a jelző tüzeket, hallani az örökös puszkadurranásokat, a melyekkel az értelmes farkasokat, az emberi vadállatokat akarják elriasztani!... Szomorú dolog ez, sőt éjjel, a csendben és sötétben, ez általános félelem és rettegés közepette, borzasztó is.

Magam is szomorú vagyok; nemde? s egy pillanattal előbb, mig mulatságaimról beszéltem, oly vidám voltam. Azt írod, hogy te is szórakozol és jó társaságban vagy; elhiszem, de fogadni mernék, hogy a miénkkel még sem ér az föl. Azt is írod, hogy nem fogsz többé visszatérni a zárdába... mily boldog vagy te!... De ha nekem nélkülöd kell oda visszatérnem?... Most vidám akarok lenni; a többit majd elvégzi az Isten!... Az én *Kedvesem* egészen fölépült; megnőtt és egy kicsit rossz is lett; pajkos, nagyhangú, szemtelen és milyen éles torka van! ha szabadjára hagynám, talán még a macskával is szembe szállna. A szegény *Vigyázz* kikapott egy nagy fütykössel a vinczellértől s nyüsztve szaladt hozzám, hogy elnyögje fájdalmát. Én

megsímogattam s mivel mindig adok neki valami kiváló jó, zsíros falatot, most már nem hagyja el soha szobám küszöbét.

Azt hiszem, semmit sem feledtem el megmondani. Irj mennél előbb és hosszasan. Irjad, hogy szeretsz engem és Annácskát is, a ki téged szintén igen szeret.

Addio, addio, addio!

Október 1.

Ha tudnád, Mariska! ha tudnád!... Milyen bünt követtem el!... Istenem! lesz-e bátorságom, hogy megvalljam neked? Ne kárhoztass!... neked, egyedül neked, bevallom... de csak a füledbe, lassan, súgva mondom el... Ne nézz az arcomra!... Ölelj meg és hallgassd...

Tánczoltam!... érted-e? tánczoltam!... de hallgass... ne pirongass... senki sem látta... csak a papa, Judit, Lajoska, a mama, Annácska, a Valentini-család... és Tóni úr... Azaz, hogy éppen ő vele tánczoltam... Hallgass meg! kimentem magamat!... meglásd, hogy nem én voltam... nem az én hibám volt... úgy kényszerítettek... Tegnap este a Valentini-család elhozta a *harmóniumot*, Annácska játszott; aztán meg Judit, mind tánczoltak, Annácska, nővérem és egy kicsit Lajoska is. Szét kellett szedni a nővérem ágát, hogy a szobából tánczterem lehessen. Mikor Judit elvégezte a tánczot, Tóni úr hozzám jött és fölhívott. Én éreztem, hogy ég az arcom és szerettem volna száz lábnnyira a föld alatt lenni. Hebegtem, nem tudtam, mit mondjak. Visszautasítottam, hússzor is visszautasítottam, esküszöm; mindnyájan nevettek és tapsoltak; a papa nevetve jött hozzám, kézen fogott és megczírógatva engem, azt mondta, hogy hisz nem lesz az olyan nagy baj, ha én is tánczolok. Hiába akartam megértetni, hogy egyáltalában nem tudok tánczolni, mert erre éppen nem tanítottak; Tóni úr fogadkozott, hogy majd ő vezetni fog; többé nem láttam, szédültem, a füleim zúgtak, lábaim remegtek; engedtem, hogy vezessen, vonszoljon, a nélkül, hogy tudnám, mi történik velem. Mennyit szenvedtem, Mariska!... És mégis... mikor ő megfogta kezemet... mikor karjával átölelte derekamat... Úgy éreztem, hogy keze éget, hogy tűzzé változtatja a vért ereimben, hogy jégfolyam szalad rajtam keresztül egészen a szívemig!... de ugyanakkor, mintha megerősödtem volna. A szívem majd szétrepedt, mikor éreztem, hogy az övé is ott dobog az enyémmel szemközt! mindnyájan nevettek rajtam! Neved te is! Hisz most már magam is nevetek. Ki van velem egykorú lány, a ki már legalább hússzor ne tánczolt volna? Ki tudja, hogy kezdetben mindnyájan átestek-e azon, a mit én éreztem?... De aztán, bevallom, hogy a zene, a vídám arczok, a szavak, a melyeket fülembé sugdosott, hogy fölbátorodjam, keze, a melyben az enyémet szorongatá, megszüntették zavaromat, hogy ne mondjam, szégyenkedésemet... Szegény Mariska! Ne pirongass meg!... Csaknem boldognak éreztem magamat...

Mariskám! bocsáss meg! nem teszem többé! Különben reményelem, békében fognak hagyni; eleget nevetettek öltözékemen és esetlenségemen... ő is... Tóni úr... De nem! biztos vagyok benne, ő nem azért akart velem tánczolni, hogy kinevessen... ő örömet akart nekem szerezni... és valóban, igen jó volt hozzám, egy szegény növendékhez, a ki mozogni sem tudott, a ki minden lépésnél megbotlott, a kinek a feje szédült... ő, a ki oly jól tánczol! Ha láttad volna, mikor Judittal tánczolt!... ez már igazán jól tánczol ám!

Azután zenéltek egy kicsit. Annácska és Judit egynéhány szép színházi dalt énekeltek. Most meg azt kívánták mindenáron, hogy én is énekeljek!... Hát mondd meg, énekelhettem volna-e mást, mint a *Salve Regina* dallamát? És íme, azt mondták, hogy a *Salve Regina*-val is megelégszenek! Bizonyára mulatni akartak rajtam, első sorban is a papa, a ki kényszerített, hogy énekeljek! A chorusban, jól tudod te is, csaknem sötétben, a rácsok mögött énekelünk, arczunkon a fátyollal és végre is egészen benső körben; de énekelni ott, nyilvánosan, annyi nép között! Tóni úr is ott volt!... De mégis kellett énekelnem! természetesen a szöveget nem,

csak a dallamot. A hangom reszketett, a lélekzetem elállt, de mégis oly jók és elnézők voltak, hogy nem nevettek, sőt kitapsoltak. Igazán, úgy látszik, hogy mégis nagyon szép a *Salve Regina* zenéje!... Láttam, hogy Tóni úr egészen meg van indulva!... és oly különös szemekkel nézett rám!... ő, a ki mindig vidám és tréfás!

Mindent megírtam neked, hogy mit teszek, mit gondolok, minden mulatságomat, minden bűnömet, pedig talán egy hosszú pironogatást kapok érte tőled... Nem mertem volna meggyónni a mi jó öreg gyóntató atyánknak... De ha nem mondanék el neked mindent, testvérem, ha nem önthetném ki előtted lelkemet minden érzéseivel, talán agyonnyomnának ezek a gondolatok. Szükségem van rá, hogy hosszasan beszélgessek veled, hogy minden kicsiségről megemlékezzem, gondolkozzam fölöttök, hogy ismétljem, papirosra írjam és újra átálmodjam azokat... Vannak pillanatok, a mikor a gondolatoknak ezen özöne forrong, fejemet megzavarja, elszédít, megrészegít. Esztelen vagyok, mindemez érzések nagyon is erőszakosak reám nézve, a ki nyugalomhoz és zárdai magányhoz vagyok szokva. Boldog vagyok, hogy legalább veled beszélhetek róluk, hogy szivedbe önthetem át azt, a mi az enyémből túláradva kicsordul.

Irg, felelj gyorsan. Ne hagyj annyi időt elmulni, mielőtt felelnél. Vigasztalj, bátoríts, beszéljess a te szegény társnőddel, a kit ezen új benyomások, ez a szokatlan zaj és helyzet nyugtalanítanak, megzavarják, a ki, mint a megriasztott madár, még a közelében levő kíváncsiaktól is remeg, noha ezeknek bizonyynyal eszükben sincs őt bántani, de már azzal is megrémítik őt, hogy körüle állva, reá figyelnek.

Szeretnék sírni, szeretnék nevetni, szeretnék énekelni és vidám lenni. Szükségem van a te leveledre. Szükségem van rá, hogy veled beszélgessek, érted-e? Ölelj meg, Mariskám... Ha arczomat kebeledbe rejthetném és sírni tudnék!

Október 10.

Csütörtökön szép nap virradt reánk! A papa névnapja volt! Nem is szükséges mondanom, hogy kora reggeltől fogva az egész család mozgásban volt s kis házacskánk örömben, boldogságban úszott. A mama már leváगतott egy gödölyét és fölügylt az ebéd előkészületeire. Judit egy szép selyem hálósapkát ajándékozott a papának, a melyet titokban hímezett, hogy meglephesse vele; én nem tehettem mást, mint egy szép mezei-virágokból készült bokkrétát adtam neki, a melyet még szürkületkor, azon harmatosan szedtem. Szerény kis bokréta volt biz ez, de a jó atya egyképen kedvesen vette az én és nővérem ajándékát s mindkettőnket könnyes szemekkel szorított keblébe. Barátaink már napkeltekor látogatóba jöttek hozzánk; jövetelüket vidám zaj, puska lövések és *Ali* csaholásai előzték meg. Milyen ünnep! A Valentini-család is szép virágbokkrétákat hozott, de ezek valódi kerti virágok voltak, a melyeket ez alkalomra hozattak *Viagrande*-ből. Úgy látszott, hogy az én szegény bokkrétám szégyenli magát ily büszke virágok társaságában. Egy szép nyulat is ajándékoztak, a melyet előtte való nap lőttek... De Valentini úr sohasem vadászik, hanem a fia igen.

A mama jobban örült a nyúlnak, mint a virágoknak... Részemről megvallom, hogy néhány nap óta megbarátkoztam a vadászokkal... a szokás eredménye lesz... És aztán mit is érthetünk mi az e fajta mulatságokhoz, amelyekben a férfiak annyi élvezetet találnak? A papa azt akarta, hogy barátaink velünk ebédeljenek. De szép nap volt ez! Énekeltünk, nevettünk, vidámak voltunk, táncoltak is... én nem, tudod-e!

Ebéd után szokás szerint sétáltunk. Az este igen szép volt; de, nem tudom miért, én nem voltam oly vidám, oly elégedett, mint a többiek és mint máskor voltam. Jobban szerettem hallani a lehulló levelek halk zörejét, a lombok zizegését, a fülemile távoli énekét, jobban

szerettem félni ott, a hol az árnyék sötétebb volt és magánosan félrevonultam, mert időről-időre könyek tolultak szemeimbe.

Milyen titok rejtezik bennünk, Mariska? Hisz nekem is vídámnak kellett volna lennem ezen a napon, melyen a többiek azok voltak! Önmagam előtt sem tudom megmagyarázni ezt a különösséget. Talán az elmém nem rendes, talán jobban illik hozzá a zárda nyugalma és most, hogy nem rendes körülményei közt van, izgatott, nyugtalan s egy kissé tán meg is zavarodott.

Isten veled. Mielőbb írni fogok újra. Ez a levelem rövid is, száraz is, pedig hosszút, sokat kellene írnom, hogy száz meg száz dolgot elmondhassak; mindazt a dőreséget, a mi eszembe jut, mindazt, a miről nem fecseghetek veled élő szóval. De hasztalan, ma nem érzem magamat képesnek erre! Fáradt, rosszkedvű vagyok és gondolataim sem tiszták. Holnap tehát!

Október 23.

Megpirongatsz, hogy leveledet válasz nélkül hagytam és igazad van, Mariskám; önmagam előtt is pironkodom. Nem tudom, mi a bajom, nem tudom... a legkisebb munka is kifáraszt... Szidj meg... Lusta vagyok... Szeretnék egész nap a gesztenyefák árnyában ülni; szeretném az éjekeket a csillagos ég nézésével tölteni el. Minden, a mi eddig mulattatott, most unalmat okoz. Nem sétálgatok többé a gesztenyefaligetben, nem énekelek, nem nevetek, minden oly nehezemre esik. A te szegény Máriád nagyon szomorú! Magam sem tudom, miért? Talán maga az Úr akarta megmutatni, mennyire mulandók azok az örömek és szórakozások, a melyek a zárda falain kívül találhatók. Óh, Istenem! vannak pillanatok, a mikor csaknem félek magamtól... mert még könnyörgésem is oly zárkózott!... Istenem, bocsáss meg! vigasztalj meg! Istenem, támogass engem!

Az én *Kedvesem* csaknem egészen elvadult, mert már néhány nap óta nem játszom vele. Szalad előlem! Olyan rossz lettem hát? *Vigyázz* sem hízeleg többé, mert nem símogatom őt s látja, hogy csak úntat.

Ha beteg volnék, Mariska? Füledbe súgom, hogy csaknem szeretnék beteg lenni, mert akkor volna okom, miért unatkozom, miért oly bágyadt a lelkem és nem félnék.

De te, a ki egészséges, vídám, boldog vagy, írn, írn nekem gyakran. Szeress ezentúl százszorta jobban, mint eddig, mert most nagyobb szükségem van szeretetedre, mert most sokkal jobban szeretlek én is tégedet, mivel az egyedüli édes érzet, a mi még számomra megmaradt, az a végtelen gyöngédség szeretteim és azok iránt, a kiket ismerek; hát még téged mennyire szeretlek!

November 2.

Meg vagyok győződve, Mariskám, hogy a nagyvilági zaj, ezek az ismeretlen és hatalmas érzelmek és örömek, a mi gyöngé, félénk szívünknek csak ártanak. A kályha melegéhez szokott alázatos virágok vagyunk, a melyeket a szabad levegő megöl.

Emlékezel-e rá, mikor ezelőtt két hónappal azt írtam neked, hogy boldog és vídám vagyok? Hogy minden új érzelmet kincs gyanánt fogadott boldogságtól áradó szívem? Hogy hálákat adtam a jó Istennek mindama kellemes érzelmekért, a melyeket ájtatos szívvel ismerni tanultam? Igaz, Mariskám, nagyon is igaz az, a mit oly gyakran mondogattak az apácák és a mit Anzelm atya is hangoztatott a szószékről: a valódi, nyugodt, derült és tartós örömek csak a kolostorban találhatók föl. Nem tudnám megmagyarázni, miért, de a világi örömek még sem olyanok. Én érzem azt... én, a ki annyira megváltoztam! Minden kifáraszt, minden csak terhemre és unalmamra van... minden nyugtalanít, megzavar... és lever... Félek, mert nem

tudom megmagyarázni a váratlan, csaknem örületes öröm ok nélküli kitörését, sem azt a hirtelen szomorúságot, a mely néha elfog. Szerencsétlennek érzem magamat a Teremtő mindemez ajándékai között, a melyeket egykor oly örömmel áldottam...

Szeretnék visszatérni a zárda kedves falai közé. Szeretnék letérdelni a chorusban, hogy a felfeszítettnek lábait csókolgathassam; szeretnék téged átölelni, hogy arczomat kebledre rejtve kiönthessem könyeimet, a melyek elszorúlt szíveimből fakadnak.

Ne neved ki, Mariska; inkább szánakozzál rajtam; sirass meg, mert szomorú vagyok s nem tudom okát adni, nem tudom megmagyarázni ezt a szomorúságot s talán rossz, vagy háládatlan vagyok a jó Isten iránt, a ki ennyi áldást árasztott reám, háládatlan kedves apám iránt, a ki ezer kényeztetéssel akarja szétoszlatni szomorúságomat, háládatlan családom, barátaim iránt...

Nem tudok írni. Sírni szeretnék. Csaknem az egész éjet ablakom mellett töltöttem, szemeimet a mély sötétségbe függesztve, a mely alakokkal népesedett be előttem s hallgattam a kutyák távoli vonítását, az éjjeli lepkék és bogarak zümmögését és nem féltem.

Ha megölelhetnék!... ha veled együtt zokoghatnám!... Írj legalább te!... Írj nekem! Egyebet nem kérek.

November 10.

Kedves Mariskám, téged az én lelkiállapotom nyugtalanít; ezer kérdést teszel, a melyeket én nem értek, a melyek zavarba hoznak, a melyekre nem tudok mit felelni: ezer olyan magyarázatot kérsz, a melyeket önmagamnak sem tudok megadni. Ha itt volnál, ha egymás fülébe sugdoshatnánk itt a fák alatt, a sűrű árnyékban, te, a ki már kisasszony vagy, a ki nem fogsz többé visszatérni a zárdába és ismered a világot, talán megtalálhatnád a helyes megoldást! te talán meg tudnál felelni kérdéseimre, szétoszlatnád kételyeimet, megvigasztalnál és megnyugtathatnál. De miképen felelhessek én neked?...

Hisz már kérdéseid is nyugtalanítanak, megzavarnak engem.

...Miért kérdezed tőlem, hogy mi okból nem beszéltem neked utóbbi leveleimben, a melyek oly szomorúak, a Valentini-családról, míg az előbbieken, a melyek oly vidámak voltak, oly sokat foglalkoztam velök? Miért figyelted meg, hogy míg előbbi leveleimben a Tóni úr neve legalább hússzor is előfordult, az utóbbiakban, úgy látszik, mintha szándékosan mellőzve volna? Hogy vetted ezt észre? Hisz ez még nekem sem tűnt föl... Istenem! magam sem tudnám megmondani, miért! De igazad van, mert észrevettem, hogy most is mily nagy erőfeszitésembe került ezt a nevet leírni... Észre fogod venni azt is, hogy a kezem remegett... S ha az arczomba nézhetnél!

Mariska, Mariskám!...

Lásd, most mindent megírok neked!... Szívemet a kezeidbe helyezem; kérdezd ki, vizsgálj meg jobban, mint én, úgy, a mint én képes nem vagyok... Aztán mondd meg, mit tegyek, hogy elűzzem ezt a kínzó betegséget, hogy újra gondtalan, vidám és boldog lehessenek?... Tárd föl karjaidat!

Nem tudom, mi az, a mi a bensőmben forrong; de valami rossznak kell lennie, mert haboztam, hogy azt felföldjem előtted, mert, hogy úgy mondjam, bűnösnek érzem magamat, mert szégyenkezés, nyugtalanság fog el, kimagyarázhatatlan félelem, mintha mindenki előtt rejtegetett titkom volna, mintha mindnyájan rám függesztenék szemeiket, hogy azt kitalálják.

Micsoda, hát ez a titok? Istenem! én magam sem tudnám megmondani... Mindent elmondok neked! mindent! ha te felfödözöd, majd rámutatsz akkor s én ígérem, hogy le fogom győzni, legyen az bűn, vagy kísértés; ígérem, hogy jó leszek, kérni fogom az Istent, hogy adjon erőt, világosítson meg és segítsen rajtam...

Megvizsgáltam egész lényemet, hogy lássam, hol a baj, honnan jő ez a zavarodás; végig mentem érzelmeimen, gondolataimon, szórakozásaimon, a személyeken, a kikkel érintkezem, a tárgyakon, a melyek körülvesznek... Semmit sem találtam azonkívül, hogy... De te azt fogod hinni, hogy esztelen vagyok és ki fogsz nevetni.

Már máskor is irtam neked, hogy nagyon benső viszonyban vagyunk a Valentini-családdal. Annácska reám nézve egy második Mariska... De te rávezettél a gondolatra, hogy bátyja különös hatással van reám... Igaz: azt mondanám, hogy csaknem félek tőle...

Nem, nem vagyok rossz, Mariska! Ne ítélj el! Bizonyára csak esztelenség, különös dőreség! Belátom, hogy nincs igazam és igyekszem legyőzni magamat... mert ő igen derék ifjú és irántam is igen figyelmes... De nem tudom megmagyarázni azt a hatást, a melyet reám gyakorol... Nem ellenszenv, nem idegenkedés... és mégis félek tőle... és mégis, valahányszor csak találkozom vele, elpirulok és elsápadok, reszketek és szeretnék elszaladni.

De aztán ő beszél, én hallgatom, közelében maradok... nem tudom, miért... úgy tetszik, hogy nem volnék képes őt elhagyni... és Anzelm atya jut eszembe, mikor a rossz szellemnek ígésző tulajdonságáról prédikált nekünk és félni kezdek...

Istenem! Nem mondom azt, hogy ez ugyanaz... Csak hasonlítás. Szeretném híven lefesteni a benyomást, melyet reám tesz...

Pedig hisz ő oly udvarias mindenki iránt, még irántam is... és én nem vagyok rossz, esküszöm neked! én hálás vagyok iránta gyöngéd figyelmességeért...

Az elmúlt napok egyikén, az után a nevezetes táncz után, egy pillanatban, mikor magányosan voltunk, így szólt hozzám: Kisasszony, köszönöm önnek. - Mit? - Hogy oly szíves volt velem tánczolni. Ha tudná, mily boldog voltam! - S ezt oly módon mondotta, hogy én egészen megzavarodtam. Istenem! Mily túlzók a férfiak bókjaikban!... De nem tudom, miért mondta ezt halk hangon... s úgy tetszett nekem, mintha el is pirult volna... talán azért pirultam el én is... én nem voltam képes semmit sem felelni...

Látod, milyen gyöngéd, hogy nekem örömet szerezzen! Egy más alkalommal így szólt: - Milyen jól áll kegyednek ez az öltözék! - Nekem mondta ezt!... Az én csúnya, fekete öltözékemre!... nem tudnám megmondani, miért: de oly nagy örömet éreztem szavai fölött: elpirultam... akadoztam... és nem tudtam, mit csináljak.

Azt fogod mondani, hogy esztelen vagyok és igazad van, mert bizonyára nem az ő udvariassága forgat úgy ki magamból.

Miért zavarodom hát meg, midőn hangját hallom? S midőn reám függesztett szemeivel találkozom, miért önti el a vér arczomat, miért érzek jéghidegséget szívemben?

Hallod-e Mariska; én azt hiszem, hogy mindennek okát kitaláltam. A zárdában olyan fogalmakat öntöttek belénk a férfiakról általában és különösen az ifjakról, hogy nem érintkezhetünk velük a nélkül, hogy meg ne zavarodnánk. De vajjon Judit, a nővérem, a ki fiatalabb, mint én, miért nem oly elfogult, ha vele beszélget? Még tréfál is vele, nevetgél s bátran beszél vele, a nélkül, hogy elpirulna, mig én, ha nekem is úgy kellene tennem, érzem, hogy meghalnék... Mindazonáltal... Az Isten bocsássa meg... ezért néha olyan érzelmeket táplálok nővérem iránt, a melyek az irigységhez hasonlítanak...

Óh, Istenem! Hívj magadhoz a zárdába, a csend, béke és nyugalom közé; szüntesd meg indulatomat, világosítsd meg értelmemet!

November 16.

Hétfőn találkoztam vele az erdőben. Szerencsére Lajoska is velem volt. Puskáját vállára vetve hozta s a távolban énekelt, mielőtt még minket észrevett volna. Te nem tudod, mily kedves hangja van! Én azonnal ráismertem: úgy éreztem, mintha szívem ki akarna szakadni keblemből s szerettem volna messze elfutni, hogy meg ne lássa szokott, esztelen zavaromat... Kutyája, *Ali* látott meg bennünket először s vidáman csaholva közeledett felénk. Ott kellett maradnunk, úgy-e igaz?... dacára, hogy arczom égett s egész testemben remegtem. Ő bizonyosan észrevette elfogultságomat. Hozzám lépett és kezét nyújtotta; oda kellett adnom az enyémet, mert itt szokás a férfiakkal is kezét szorítani, noha ezt én nem helyeslem... mert azt is észrevehette, hogy az én szegény kezem reszketett.

Hazafelé menve, az erdő legsűrűbb részén kellett áthatolnunk, az pedig igen köves és tele van bokrokkal, tüskékkel. Ő el akart kísérni és följánlotta karját. Annyira reszkettem, hogy így szólt hozzám: - Támaszkodjék rám bátran, kisasszony; kegyed minden lépésnél megbotlik. - És igaza volt. Jó darab utat tettünk meg csendben s menetközben készakarva zörgettem a száraz leveleket a földön, hogy ne hallassék szívem dobogása. Ő megszánta zavaromat s felém fordulva meg akarta törni a csendet: - Milyen szép idő van s milyen hosszú sétát tettünk! - és sóhajtott... majd meg Lajoska siránkozott, hogy a sarkára lépek... Aztán leültünk egy kis falra a szőlőkkel szemben s ő mellém helyezkedett. Én csak puskájának agyát láttam, a melylyel bizzár alakokat rajzolt a homokba. *Ali* meg térdeimre helyezte nagy, okos fejét s rám mosolygott életvidám szemeivel; én megsímogattam, ő pedig farkcsóválva hálálkodott. A gazdája aztán megszólalt: - Látja, hogy kedveskedik önnek *Ali*? Szereti őt kegyed? - Nem tudom, miért zavart meg úgy ez az ártatlan kérdés, de ebben a pillanatban úgy éreztem, hogy végtelenül szeretem azt a szegény *Alit*... S ő is megsímogatta a kutyáját... s a mikor kezeink találkoztak, éreztem, hogy az enyém remeg. Hallgatásom még inkább zavarba hozott. Felelet után kapkodtam s csak annyit tudtam hebegni, hogy: - Milyen szép az ön kutyája, uram...

Ő sem szólt többet és sóhajtott. Miért sóhajtott? Talán ő is szerencsétlen, szegény! Valóban, már néhány nap óta sokkal komolyabb, mint rendesen... s ebben a pillanatban, a mikor sóhajtott, nem elfogultságot, végtelen gyöngédséget éreztem iránta, olyan nagy barátságot, hogy férfi szerettem volna lenni, mint ő, barátja, fivére, hogy karjaimat nyaka körül fonva, megkérdezhessem tőle, mi szomorította el, hogy vigasztalhassam, vagy legalább osztozhassam fájdalmaiban.

Óh, igen! nagy vétkek ezek!... s ki tudja, mennyit fogok szenvedni, mialatt gyónni fogok! Aztán még egy másik, sokkal nagyobb is nyomja lelkiismeretemet... élénk kíváncsiság... megtudni azt, a mi őt annyira elsomorítja... Mi leányok olyan kíváncsiak vagyunk!... megfoghatod azért, hogy nem mertem tőle megkérdezni.

Azután nem láttam őt, csak este, övéi körében. Nem merek többé egyedül kimenni. Kötögetek, kötögetek ablakom mellett s mindennap, valahányszor hangját, vagy fütytyentését hallom, a melylyel kutyáját hívja, valahányszor egy-egy árnyat látok elvonulni ott lenn az erdőben, a fák között, szívem erősen dobog, mint akkor, a midőn egymás mellett csendben üldögéltünk, kezeinket az ő szép kutyájának fején nyugtatva.

Valahányszor vele találkozom, mindig ugyanaz a zavar fog el s ezért igyekszem őt kikerülni. De néha még sem tudom őt kikerülni!... ilyenkor el kell titkolnom szenvedéseimet s ott maradnom. Ha rám néz, szívem majd megszakad, úgy dobog s szeretnék meghalni, hogy eltitkoljam elpirulásomat.... Úgy tetszik nekem, hogy mindenki kérdőleg függeszti rám

szemeit, vajjon miért pirulok el... és én, Istenem!... nem tudnék felelni... nem tudom! De azért, a mint ürügyet találok, sietek szobácskámba szaladni s a vánkosok közé rejtve kigyúlt arczomat, zokogok... nem tudom miért... de úgy érzem, hogy a sírás jót tesz és nagy tehertől szabadít meg!

De íme, tegnapelőtt, miközben szemeimet törölgettem, egy árnyat láttam elsuhanni ablakom előtt. Ő volt! könnyökét az ablakpárkányra támasztva, arcát kezeibe rejtette... Képzeld el, mit érezhettem! De ő is nagyon meg volt zavarodva. Mosolyogni akart, de úgy tetszett, mintha sírna, annyira szomorú volt ez a mosoly. Aztán akadozva megszólalt: - Miért fut el előlem, kisasszony? - Szerettem volna, hogy nyíljék meg a föld és nyeljen el engem. Szerencsére oda érkezett nővérem. Roppant erőfeszítésre volt szükségem, hogy nyugodtnak látszassam s arczomra hazug közönyt varázsoljak; a társasághoz siettem, a mely a kis síkon játszadozott. Judit vele szemben állott, beszélgetett vele, nevetközött, de ő nem félt tőle, nyugodt volt!...

Óh, a zárda! a zárda! Íme, ez kell nekem, ez való nekem! Falain kívül csak nyugalanságot, szenvedést találok.

Lásd, azt fogják hinni, hogy rossz vagyok... először is ő! Az Isten, a ki szivemben olvas, tudja, hogy nem vagyok az, hogy nem én vagyok oka, ha féltékenységem s az övéiktől elűtő szokásaim úgy tüntetnek föl, mintha rossz volnék! De ki fog nekem hinni?... Tegnap, mialatt mindnyájan a házba vonultak, mert az esti levegő igen meghűvösödött, ő mellém lépett, szomorúan, halványan, megfogta kezemet, annyira remegtem és elszédültem, hogy nem is volt erőm azt visszahúzni s megindító hangon kérdezett: - Mivel bántottam meg, kisasszony? Miért szalad el tőlem?

Istenem! Istenem! Szerettem volna lábai elé borulni, megmondani, hogy csalódik, hogy nem az én hibám... Nem tudom, mit mondtam, nem tudom, mit hebegtem, Annácska éppen oda jött, karjai közé vettem magamat és heves zokogásban törtem ki.

Mariskám, keress vigasztalást számomra, segíts rajtam!... Még te is magamra hagysz! Egyedül vagyok szomorú és boldogtalan!... Kérjed az Istent, hogy mielőbb visszatérhessek nyugodt, szerény életmódomhoz s hogy ama boltozatok csendes magányában szűnjék meg az a vihar, a melyet a világ szele idézett föl, hogy megzavarja tudatlan lelkemet.

Könyektől fátyolozott szemmel írtam néked s még azt sem tudom, mit írtam. Bocsáss meg és szeress, mert nagy szükségem van szeretetedre.

November 17.

A múlt este, mikor ama szavakat mondta, a mint beléptem a szobába, a hol az enyéim a Valentini-családdal már együtt voltak, oly nagy zavarban voltam, hogy mindnyájan észrevették. Mostohám egy jelenetet csinált; megpirongatott, hogy rosszul nevelt, szeszélyes leány vagyok, hogy minden ok nélkül most az öröm, majd a szomorúság kitöréseinek engedek. Atyám védelmezni akart, azt állítva, hogy beteg vagyok.

A többiek mind hallgattak. Csaknem fél óráig tartott ez a kínzás. Akkor aztán bezárkóztam szobácskámba, hálát adtam az Úrnak és buzgón könyörögtem, hogy szólítson magához.

Igen rossz éjjelem volt, még a szemeimet sem tudtam lehúyni... Megkérdeztem a lelkiismeretemet és félek.

Mariskám, ha nem fájna az, hogy atyámat, Juditot, Lajoskát, téged... és mindazokat, a kik szeretnek... megszomorítom... szeretnék kolerába esni és meghalni...

Isten veled!

Mariska! Mariska!... én szeretem őt! én szeretem őt!... Könyörülj! könyörülj rajtam! Ne vess meg! Nagyon szerencsétlen vagyok! Bocsáss meg!

Istenem! miért büntetsz ily kegyetlenül? Íme, mint káromlom őt! oh, Istenem!... mennyit sírtam!... Oh, Istenem!... van-e szerencsétlenebb teremtés, mint én?...

Szeretem őt! Rettenetes szó ez! bűn és véték! de hasztalan titkolom el önmagam előtt. A véték erősebb, mint magam. El akartam előle futni, de nem volt hozzá erőm. Egész lényem telve van azzal az emberrel: fejem, szívem, vérem. Szemeim előtt áll most, midőn neked írok, álmomban, imádságomban. Nem tudok másra gondolni; minden pillanatban az ő neve jó ajkaimra, minden szó, a melyet kiejtek, az ő nevére változik át; boldog vagyok, ha őt hallgathatom; reszketek, ha reám néz; szeretnék mindig közelében lenni és szaladok tőle; szeretnék meghalni érte. Mindaz, a mit ezen ember iránt érzek, új, különös és borzasztó... forróbb a szeretetnél, a melyet atyám iránt érzek; tisztább annál, a melylyel Istenemet imádom!... ez az, a mit a világon úgy hívnak: *szerelem*... megismertem; ez az... rettenetes, borzasztó! Az Isten büntetése ez, kárhozat, Istenkáromlás! Mariska, én el vagyok veszve! Mariska, könyörögj érettem!...

Tegnap Cataniába ment családi ügyei miatt Még az est beállta előtt kellett volna megérkeznie az omnibuszszal s kilencz órakor még nem volt itt. Képzeld el a család és mindnyájunk aggodalmát! Különben is igen szomorú hírek járnak erre; mindnyájan valami balesetre gondoltunk. Anyja és Annácska sírtak; Valentin úr igen nyugtalan volt s minden pillanatban a présház mögötti verandára ment, a honnan jó darabra végig lehet látni az úton, a mely ide vezet, miután fiának ezen kellett volna jönnie, ha már az omnibuszról a szokott megállóhelyen szállt le. Sűrű sötétség volt; az úton nem lehetett tíz lépésnyire látni. Két embert küldtek ki, hogy megtudják a késedelem okát s hírt hozzanak mielőbbi visszatértéről. Szegény atyja időről-időre nevéen szólította őt, mintha remélné, hogy a távolból feleletet fog kapni. Mindnyájan feszülten hallgatóztunk, képzelheted, mily aggodalom közepette; vártunk egy perczig, tizig, a hang elhalt a távol völgyekben, beállt a csend. Elmúlt kilencz és fél, elmúlt tiz óra! a sírányos általános volt. Valentini úr elindult, hogy találkozzék vele, egyedül, a sötétben, mint egy örült, hogy minden utastól megkérdezze, elszánva, hogy vissza nem tér, míg fiát föl nem találhatja. De, Istenem! hisz még emberek sem jártak! s a legbátrabb utas sem mert volna ily későn azon utakra lépni, a melyeket a kolerakordon parasztjai éber szemekkel őriztek. Ez a sírás majd megrepesztette szívemet; a csend elrémített; a sötétben pedig rettenetes víziók gyötörtek. Bezárkóztam szobácskámba, hogy a Megváltó keresztje alatt sírva könyöröghessek érte. Időről-időre félbeszakítottam imámat, főlészárítottam könyeimet, elfojtottam zokogásomat, hogy egész lelkemmel figyelhessek és hallgatózhassam. Künn csak néha-néha hallatszott a messze távolból egy-egy puskadurranás, a mi önkivületbe hozott s a kutyák borzalmas vonítása. Babonás lettem. Azt gondoltam magamban: - elimádkozom száz Avemariát s akkor hallani fogom hangját. - Egyfolytában buzgón elmondtam ötvenet; a többit aztán lassabban imádkoztam, mert úgy tetszett, hogy az elsőket igen gyorsan hadartam el, hogy a kitűzött idő gyorsan telt le s hogy az Isten nem hallgat meg, mert nagyon szórakozottan mondtam el az Avemariákat. Mikor az utolsó tízet is elmondtam, újra kezdtem, biztatva magamat, hogy a számlálásban hibáztam... Elmondtam az utolsó kettőt is, egyiket a másik után félbeszakítva, hogy hallgatózhassam... s úgy tetszett, mintha távoli hangokat hallanék... figyeltem, figyeltem... semmi!... csend! Aztán megint így szóltam magamhoz: - ha Annácska fog először megszólalni, egy negyedóra múlva itt lesz... Később: - ha a szél tízszer megsuhogtatja a fák lombjait, ő is itt lesz.

Az ágak zúgtak, zúgtak és senki sem jött!... Ekkor úgy éreztem, hogy megfúlok, elvesztettem a fejemet, vérem oly hevesen keringett ereimben, hogy futni akartam, mint a bolond, azt sem

tudva, merre; kicsinynek tetszett a szoba s a tető mintha rám akart volna szakadni! Kimentem a ház elé. Rosszul esett látnom, mint zokognak szegény hozzátartozói, mily aggodalommal figyelnek a legcsekélyebb zajra is, mint sugdosnak egymásnak hiú reményeikről, a melyekkel inkább önmagukat, mint másokat csálnak meg. Leültem arra a kis falra, mindenkitől távol, a sötétben s a vak éjszakába meresztettem lángoló szemeimet, mintha sugaraik vágyaim szárnyán világíthattak volna elébe, hallgattam a kutyák távoli vonítását, kémelve, vajjon nem őt ugatják-e hazafelé jöttében. Istenem! Mennyit szenvedtem! Egyszerre úgy éreztem, mintha szívem megszűnnék dobogni.... a távolból egy vonítást hallottam, egy ismerős vonítást. Szívem vadul kezdett dobogni, most zajongott, midőn egyedül csak figyelni óhajtottam... Semmi! semmi!... talán csalódtam.... Aztán közelebből, tisztábban hangzott az a vonítás; most már mindnyájan hallották: *Ali* ugatva közeledett. Ő az, jön! *Alinak* a hangja!.... Ah!.... *Ali* futott, közeledett, vidáman csaholt, meghozta a jó ujságot; tudta, hogy nyugtalanok vagyunk, hogy félünk és futott haza... hallani lehetett csörtetését az erőszakosan mozgásba jött indák, virágok közt; még nem láttam szegényt, de meg tudtam volna mondani; hol jön. Szívem majd kiszakadt keblemből. Mind oda szaladtak mellém, a kis falra. Ime, *Ali* itt van, ő az! Nyakamba ugrik, csókolva vidáman és liheg, ő is meg van indulva, szegény *Ali*! Én átöleltem, szorosan, hevesen, mert éreztem, hogy elájulok s heves zokogásban törtem ki.

S aztán megérkezett szegény Tóni úr! halványan, fáradtan és kimerülve! Gyalog jött Cataniából, mert az omnibuszról lekésett s nem talált más kocsit, a mely ebben a késő órában haza hozta volna őt. Atyja vele együtt tért haza, csókolgatta őt. Anyja és Annácska karjaik közé zárták. Mindnyájan vele foglalkoztak és sírtak örömben. Bizonyosan azt hitte, hogy én önző vagyok és rossz szívű, mert szaladtam szobáskámba zárkózni, hogy szabadon sírhassak, nevetsek és zokoghassak, hogy átölelhessem a Megváltót, a bútorokat, a falakat!

Istenem! Van-e a földön szerencsétlenebb teremtmény, mint én!

Mióta ez a kísértés fölülkerekedett rajtam, nem ismerek többé magamra. Szemeim tisztábban látnak, elmém oly titkokat födöz fel, a melyeknek örök időkre ismeretleneknek kellett volna maradni előttem; szívemben új érzelmek fakadnak, a melyeket eddig nem ismertem, a melyeket soh'sem lett volna szabad megismernem; ha boldog, közelebb érzi magát az Istenhez; ha boldogtalan, eltörpül, gyöngé és erőtlen lesz. Mindez oly borzasztó! Ehhez járul egynémely jelentéktelen kicsinység, a mely gyötrelmévé fajul; egy tekintet, egy mozdulat, hanghordozás, egy lépés; - hogy ő ide ül, a helyett, hogy amoda ülne; - hogy szívesebben beszél ehhez, mint amahhoz. Te nem fogsz megérteni engem; azt fogod hinni, hogy bolond vagyok!... Istenem! boldog volnék, ha úgy volna. Örökös kételkedés, aggodalom, félelem és kimondhatatlan gyönyör. Ha most elgondolom helyzetemet, a bűn okozta lelkifurdalásokat tehetetlenségemet, a melylyel a nálam erősebb érzélem ellen küzdök, bár ez legyőzött, megsemmisít, és leigázva is boldoggá tesz... a kétségbeesést, hogy oly szerény semmi vagyok... hisz én kevesebb vagyok, mint egy asszony, szegény apáca vagyok, a kinek szíve nem képes megérteni azt, a mi a zárda falain kívül van s a kit a körülötte váratlanul föltárult látóhatár végtelensége elszédít, megvakít... Azt kérdezem önmagamtól, vajjon ez a szerelem ez a bűn, ez a gyalázatoság, nem az Istenség része-e bennem?... Szeretnék oly szép lenni kívülről, mint belül; egy tekintetet vetek magamra, meglepetve ettől a szokatlan kíváncsiságtól és elszomorodva látom, hogy nincs rajtam más, mint a ránczos apáca-öltözék, hajam rendetlenül hátra fésülve, esetlen modor, félénkség, a mely műveletlenségnek látszik... s velem szemben látom a többi leányokat divatosan, kedvesen, a kik nem vétkeznek, mint én, ha szeretnek... önmagam előtt pirulok és pirulásom fölött szégyenkezem... S aztán... még nem mondtam el mindent! ott a kereszttel a félelem, hogy ez a mélyen keblemben zárt titok napvilágra jön! Félni a szemtől, a mely reád vigyáz, a fültől, a mely meghallhatná a szivedből előtörő sóhajtatást! Aggódní pirulásodért, halványságodért, hangod reszketéseért, szíved dobogásáért! Mert úgy tetszik nekem, hogy önmagamot vádolom be, hogy mindnyájan engem kémelnek... s érzem,

hogy meg fogok halni, ha ez a szerencsétlenség bekövetkezik! Szégyenkezem azért, a mit írok, mert te el fogod azt olvasni... pedig te az én lelkem jobb fele vagy!... Örültem szerettem őt és meghalnék szégyenemben, ha ő megtudná! Szeretnék a nyakába ugrani, lábai előtt meghalni és nem nyújtánám neki a kezemet a világ minden kincseért!... s ha rám néz, lesütöm szemeimet... S ha rá gondolkodom, hogy atyám... mostohám és ő! olvashatnának szivemben!...

Istenem! engedd, hogy inkább meghaljak!...

S ha még elmondom, hogy ez az aggodalmam nem is egészen alaptalan?... hogy mostohám ma reggel magához hítt és végig tekintve rajtam, egy szivig ható pillantással, így szólt hozzám: - Néhány nap óta nagyon halovány és ideges vagy; mi bajod? - Én reszkettem, nem tudom, mit hebegtem, mire ő ugyanazon pírongató hangon folytatá: - Úgy veszem észre, hogy néhány nap óta nagy változáson mentél keresztül. Gyermekeim, ha a falusi levegő árt neked, atyád nem lesz rajta, hogy itt maradj, vissza fog bocsátani a zárdába. S eme pár szót olyan kifejezésseljes pillantással kísért, mely azt látszott mondani: - Mindent tudok; ismerem titkodat! - Azt hittem, hogy meghalok. Szerencsére éppen ültem, mert különben lerogytam volna s azt sem látta, hogy szemeim könnyekkel teltek meg, mert ebben a pillanatban lépett be Judit, örömben úszva. Oh, az én szegény anyám! a ki odalent alszik a temetőben!... Mint szerettem volna keblére borulni s forró könyek közt esdekelnem bocsánataért!...

Judit beszélt neki: - Tudod, mama? a Valentini-család meghítt bennünket, hogy menjünk velük a Bertoni-családhoz, a kik szintén szomszédaink. Táncz is lesz, tudod-e! No, légy oly jó, mamácskám! Menjünk el... Milyen szép lesz egy tánczmulatság a falun! - S a kedves Judit oly kellemmel hízelgett neki, hogy anyja azonnal kiesett szigorúságából. Megcsókolta leányát s csak ezt az egy szót mondta neki: - Bolondos!

Oh! légyen áldott az anya szent szerelme, a mely egyetlen egy szóban, egyetlen egy ölelésben nyilvánul! Légyen áldott az a boldogság, a melyet kedveseink boldogsága okoz nekünk! Olyan szépeknek látszottak mindketten az áldott, égi boldogság eme pillanatában, hogy imádkoztam az Istenhez mindazokért, a kik velem együtt meg vannak fosztva ez égi örömtől.

Judit énekelve és ugrándozva sietett öltözködni s behítt, hogy fésüljem meg. Igen szép gesztenyebarna haja van; s mindennap, a mint fésülés közben kibontom fürteit, elgondolkodom, mily nagy kár lenne, ha ezeket is úgy le kellene vágni, mint az enyéimet. De akkor mégis oly zavart voltam, hogy semmire sem voltam képes menni. Húszszor is újra meg újra fésültem, de sohasem tetszett neki és boszúsan bontotta szét. - Istenem, - kiáltott föl. - Úgy látszik, hogy ma készakarva hibázod el! - Bocsáss meg, húgom! - szóltam hozzá, - nem az én hibám! - Nem, valószínűleg nem szívesen fésülsz. - Oh, hogy mondhatod ezt, Judit? Nem, én esküszöm. - válaszoltam sírva, - hogy a legjobb akarattal teszem. - Végre is az én kedves húgom oly jószívű! Meglepetve nézett rám, vállat vonított, kivette kezeimből a fésűt s így szólt: - Ugyan menj, hisz azért nem kell sírnod. Megteszem magam. - Meg akartam ölelni, csókolni, hogy bocsánatot kérjek tőle, hogy eloszlassam azt a keserűséget, a mi szivemet nyomja. Milyen dőre és alkalmatlan vagyok! már késő volt, csak reá várakoztak; igaza volt, mikor türelmetlenül szólt hozzám: - De, Istenem, hagyj hát legalább magamat fésülni! - Ekkor kimentem, szemeimet törölgetve. Annácskával találkoztam a küszöbön. - Nos, hát te mit csinálsz? - kérdezte tőlem. - Eljössz te is úgy-e? - Hogy gondolhat olyat! - kiáltott föl mostohám. - Egy apáczanövendék!... Az kellene csak még! - Tóni úr merően nézett rám és nem szólt; én láttam, noha nem néztem rá. E közben atyám is megérkezett és tudomást vett a nagy készülődés okáról és a mulatságról. - És te? kérdezte aztán tőlem. - Én itthon maradok, papa. - De miért? te is eljöhetsz velünk; hisz falun vagyunk. - Papám, én jobb szeretek itthon maradni. - No hát akkor én is veled maradok. (Édes, jó apám! milyen igazán szeret engem!) - Hogyan? És ki fog bennünket elkísérni? - kérdezte mostohám. - Barátainkkal együtt menjete. - De nem illik az, mikor először megyünk egy ismeretlen házhoz. Mária szépen itthon

maradhat a szolgáló és a vinczellér társaságában. - Még néhány szót váltottak; de aztán a papa is beleegyezett; hisz te is tudod, hogy szegény atyám a házi béke kedvéért sohasem ellenkezik mostohámmal.

Kedvesem, megvallom neked, hogy először életemben éreztem szomorúságot a fölött, hogy kizártak egy olyan mulatságból, a melybe mindannyian oly nagy örömmel siettek részt venni... S aztán... akarod tudni? Még más is fájt nekem... arra gondoltam, hogy *Ő* mily sok szép kisasszonynyal fog ott találkozni... táncolni is fog velük... Erre gondoltam... és szívemből keserű könyek fakadoztak...

Most egyedül vagyok. Láttam őket, a mint vígan énekelve távoztak. Csak *ő* látszott szomorúnak. Úgy nézett rám, mintha száz dolgot is akart volna tőlem kérdezni. Húgomat karján vezette... Mily gyönyörű volt Judit szép kékszínű ruhájában, a mint karjára támaszkodva, nevetett és csevegett vele!

Szemeimmel követtem őket, míglen befordulva, eltűntek a bokrok között, a melyek elfödik az alacsony falkerítést. Még azután is hallottam egy kevés időig hangjukat, nevetésüket, vig-ságukat s mindez oly rosszul esett nekem!... Óh, Istenem! mily irígy vagyok! mily rossz szívű!... Reá kellett gondolnom, hogy ne zokogjak; vissza kellett emlékeznem tekintetére, a melyet rám függesztett, hogy ne irigyeljem őket... Egyedül maradtam... A csillagok kezdtek föltünedezni. Szép őszi est volt, még mindig kellemes és langyos. A vinczellérné tüzet rakott a vacsorához és ölébe vette kisdéd gyermekét. Férje visszatért a szőlőből, puskáját az ajtó mögé támasztotta és játszadozni kezdett gyermekével, kit térdei között tartott. Mindenütt csend, nyugalom és vídamság. Csak én vagyok nyugtalan, szomorú és boldogtalan.

Mindent megírok neked, a mit szívemben érzek s midőn már könyeimtől nem látom, mit írok, fölnézek a csillagos égre és le, az ablakom előtti fák árnyaira; az ünnepre gondolok, arra a vídám népre, a mely ott mulat, az *ő* közelében!... reá gondolok!... S akkor már nem tudok többet írni, minden gondolatom az övé!... Hadd lássam legalább lelki szemeimmel, mialatt *ő* a távolban egy másikkal tánczol... neked pedig istenhozzádót mondok...

November 21.

Mariska! Mariska! Sírj velem! örülj velem! ölelj meg! *Ő* szeret engem! Nem tudod?... szeret engem!... érted-e?... Nem bírok többet mondani! Te meg fogod érteni, mit jelent e két szó: *szeret engem!*

Tegnap este, emlékezel reá? az a szomorú levél állott előttem, miközben én az asztalra támaszkodtam. Csöndesen, lassan hullottak könyeim a papirosra és a nélkül, hogy észrevettem volna, eltörülték, a mit írtam. Egyszerre csak zajt hallottam kívülről... léptek zaját!... Vajjon miért érezzük szívünkben az ismerős léptek zaját, hisz a szív nem hall? s miért rázza az meg idegeinket s fagyasztja meg a vért ereinkben?... Fölemeltem szemeimet... az ablak nyitva volt s előtte egy árny állott s egy hang halkán szólított oda... *Ő volt!* érted-e? *Ő volt!*... Csak azért nem sikoltottam fel, mert elállt a lélegzetem. - Bocsásson meg, kisasszony - szólt hozzám - bocsásson meg! - nem mondott többet. Én nem mertem ránézni; - de szavai édesen, mint a méz, szálltak le szívembe. - Önnek anyja igazságtalan és rossz kegyed iránt. Odalent mindnyájan mulatnak s én kegyedre gondoltam, a ki itt egyedül van... Rosszul lettem; folytatta rövid szünet után, mi közben hallhatta szívem dobogását; megbocsát nekem? - Most rá emeltem szemeimet s láttam, hogy az ablakpárkányra könyökölve tenyerébe hajtja fejét, mint már máskor is láttam. Rám gondolt és hangja reszketett: - Uram!... szóltam hozzá, uram!... - és nem tudtam egyebet mondani! - Ekkor aztán *ő* elkezdett sóhajtani, úgy, a hogy én is sóhajtottam s így szólt hozzám: - Hallgasson meg, Mária... többet nem szólt s kezével elfödte szemeit s úgy látszott, mintha reszketne, *ő* egy férfi! Nekem mindenem reszketett,

mintha az a megszólítás tűzként hatotta volna át egész testemet. Úgy szólított meg: - *Mária!*... érted-e?!... Vajjon miért éreztem magamat oly különösen, midőn nevemen szólított? - Hallgasson meg, - kezdte újra; - Ön áldozat. - Oh nem, uram! - De igen, Ön áldozata helyezték, mostohaanyja rossz szívének, atyja gyöngeségének s mit tudom én: Ön a végzet áldozata. - Nem, uram, nem! - Miért kényszerítik hát, hogy apácza legyen? - Senki sem kényszerített, uram.... szabad akaratból leszek azzá... - Ah! - és újból sóhajtott, sőt, a mint láttam, szemeit törülgette. Nem tudtam tisztán megkülönböztetni, mert a sötétben állt, az ablak árnyékában s szemeimet elhomályosíták a könnyek. - A szükség, a kényszerűség, kezdtem újra. - Ő semmit sem felelt. Azután néhány percznyi hallgatás után fojtott, rekedt hangon kérdezte: - S vissza fog térni a zárdába? - Haboztam, de mégis rámondtam: - Igen. - Ő újból elhallgatott. Nem is szólt aztán többet. Én pedig vártam, sokáig vártam, hogy szóljon valamit; kötelemmel fölszárítottam könnyeimet, hogy lássam, vajjon elment-e: még mindig ott volt, azon a helyen, abban az állásban, csak arcát rejtette kezei közé. Ekkor fölbátorodtam s egy lépést tettem előre, hogy a bántó gyertyavilág ne süssön a szemembe... Tudod, mily szűk az én szobáskám; egy lépéssel már az ablaknál voltam... Ő meghallotta a neszt, fölemelte a fejét s ekkor láttam, hogy sírt. Kezét hangtalanul nyujtotta felém. Ebben a pillanatban nem láttam, nem tudtam semmit s azon vettem észre magamat, hogy kezeim az övében nyugszanak. - Mária, szólt hozzám, miért megy vissza a zárdába? - Hát én tudom? Mert úgy kell lennie, apáczának születtem. - És el fog hagyni engem?... s aztán csöndesen zokogott, mint egy kis gyermek, a nélkül, hogy szégyelte volna könnyeit, vagy igyekezett volna azokat elrejteni, mint a többi férfiak. Azt hiszem, én is sírtam, mert arcom egészen nedves volt, úgyszinte kezeim is... noha kezeimet könnyei öntözhatték, a melyek cseppenként sűrűn hullottak reá... sőt mikor magam maradtam bezárva kis szobámba... pirongass meg, pörölj velem... még mindig nedves kezeimet összecsókoltam.

Sok ideig hallgattunk ily csöndben. Ő csak annyit mondott: - Mily boldog vagyok! - Én is! - feleltem, a nélkül, hogy tudnám, mit mondok. - Lásd, Mariskám, sírtunk és azt mondtuk, hogy boldogok vagyunk. De még nem mondtuk, hogy szeretjük egymást. Szívemet annyira betöltötte egy kedves érzélem, hogy semmire sem gondoltam többé s nem szégyeltem egy férfiúval beszélgetni... vele... egyedül, éjnek idején! Nem beszélünk; nem néztünk egymásra; szemeink az égre valónak függesztve; s úgy tetszett nekem, mintha lelkünk, kezeink érintkezése következtében ujjainkon át találkoznék és beszélgetne; mintha az én lelkem s az övé tekinteteinkben ölelkeznének, a mint ezek az ég csillagainál összetalálkoznak.

Mariskám! Mily végtelen hatalma lehet ennek az égi, Istentől belénk oltott érzélemnek, ha vele szemben minden oly elenyésző, legyen az vétek vagy erény, bűn vagy jótett, kötelesség vagy szent érzelmek... Hisz egyetlen szavával paradicsomot képes alkotni!...

Most elhagylak. Szívem sokkal jobban tele van, mintsem másra gondolhatnék. Még most is, mikor neked írtam, ugyanazon érzelmeket újra átéreztem... Most szükségem van, hogy egyedül maradjak, hogy szabadon álmodozhassam, hogy gondolkodhassam arról, a mi elmúlt, hogy újra boldog lehessenek, mint akkor...

November 26-án.

Mennyire gyöngék vagyunk, barátném, hogy még saját boldogságunkat sem vagyunk képesek helyesen fölfogni és megítélni. Neked írt levelem ma már keserű ironia, a melyet csak könyezve olvashatok újra át. Hallgass ide: ott álltunk az ablaknál, csendben, boldogan, álmodozva. Egyszerre csak zajt hallottunk; *Vigyázz* ugatott. Atyám és Lajoska hangja hallatszott. Hirtelen visszahúzódtam és becsuktam az ablakot. Egész testemben reszkettem, mintha valami nagy hibát követtem volna el. Atyám az ágyban talált, lázam volt, a mely egész éjjel tartott. Judit nem jött be; hallottam, a mint a másik szobában beszélt; úgy látszott, hogy igen

ingerült és rossz kedve van. Másnap oly halványan keltem föl, hogy a papa orvosért akart küldeni. Később a mama szobájába hivatott s a mint arczára tekintettem, térdeim remegni kezdtek. Hosszasan beszélt nekem az ő kötelességeiről, az enyémeiről, hivatásomról, szegénységemről, a mely kényszerít, hogy hivatásomat kövessem. Beszélt aztán azon veszélyekről, a melyeknek egy zárdai erkölcsökben nevelt leány a legegyszerűbb társaságban is ki van téve s végül meghagyta, hogy jövőre, ha idegenek jönnek házukba - legyenek azok bár Valentiniék is - szobáskámba zárkózva kell maradnom.

Istenem! Hogyan birtam elviselni emez intések gyötrelmeit?... úgy tetszett, mintha kínozni akart volna a túsúrással, mintha rejtélyesen és titokban ezer bűnt hányt volna szememre s még azt sem tudtam kivenni szavaiból, vajjon tudja-e, hogy Tóni úr azért hagyta ott a bált, mert velem akart beszélni?

Mialatt beszélt, többször azt hittem, hogy elvesztem eszméletemet; de ő nem vette észre sáppadtságomat, reszketésemet; nem vette észre, hogy a szék karját voltam kénytelen megragadni, nehogy elessem. Ha észrevette volna szenvedésemet, bizonyára megkönyörült volna rajtam s megkímélt volna ettől a kínszenvedéstől. Midőn aztán magamra maradtam, az ágyba feküdtem; újra megrohant a láz; betegnek éreztem magamat s szerettem volna meghalni.

Judit még ekkor sem jött. Neheztelt rám!... Mit vétettem neki, én Istenem?... Úgy éreztem magam mintha olyan bűnös volnék, a kit mindenki kerül a kihez senki sem mer közeledni... Ha ránéztem az ágyammal szemközt fekvő ablakra, elpirúltam, mintha egy kérlelhetetlen vádló állott volna előttem. Ez a magány, ez az elhagyottság rosszúl esett nekem; estefelé áthivattam nővéremet, szükséges volt, hogy lássam őt, hogy megvigasztaljon. Kedves apámon is meglátszott, hogy komolyabb, mint rendesen. Végre eljött Judit, de láttam, hogy igen hideg. Karjai közé vetettem magamat, de úgy vettem észre, hogy zokogásom, a mely engem annyira megkönnyebbitett, őt felingerelte.

Most egyedül vagyok. Látom, hogy mindenki elhagy; önmagam előtt is gyűlöletes vagyok. Igazuk van, nagyon bűnös vagyok! Egyedül az isten bocsáthat meg: az Isten, a ki ellen vétettem, mert egy teremtményét jobban szeretem, mint Őt... kötögetek, egész nap kötögetek az ablak mellett, a melynek függőyei gondosan le vannak eresztve és sírok, ha egyedül lehetek, keserves zokogásban öntöm ki fájdalmaimat, ha nem látnak... óh, mint égneek szemeim!... Az ég borúlt; a mező elhagyatott; a liget susogása megijeszt; a madarak már nem énekelnek.... csak néha-néha ott alant csattog a fülemile... órákig elülök szótlanul s kezeimet térdeimen átkulcsolva nézem ablakomon keresztül a szürke fellegeket, a melyek nyugat felé vonulnak s a közel fák koronáit, a melyek lassan mozogva hullatják elsárgult leveleiket. Beállott a természetben is, mint lelkemben a rideg tél. A *Kedves* is elszállott, szegényke! hisz annyira elhanyagoltam őt! máshova szállott, hogy vídáman csicsereghessen, mert a légkör, a melyben élek, nagyon is komor. Csak *Vigyázz* keres föl néha-néha egy mosolyért könnyörög, simogatásomra vár, lassan-lassan közeledik, mintha haboznék, - mintha kérdezné szép szemével, hogy nem alkalmatlan-e, aztán kételkedve megáll, farkát csóválja, ajkait nyalogatja s mindezzel azt akarja mondani: - Bocsáss meg tolakodásomért; - s aztán térdeimre fekteti a fejét, mintha mondaná, hogy még szeret s mikor távozik, olyan szomorú, de azért nyájasan csóválja farkát s megáll a küszöbön, hogy istenhozzádot mondjon.

Mindennap hallom Valentiniék hangját, a kik a másik szobában az enyéimmal beszélgetnek. Kétszer vagy háromszor hallottam az Ő hangját is, a mely szívemig hatolt... az övét!...

Ő! Ő! és mindig Ő! mindig ez a szívembe szúrt tövis, ez a kísértet elmémben, ez a láz ereimben! Mindig Ő áll szemeim előtt, ott, az ablak mellett, arcát kezeibe rejtve!... Az Ő hangja cseng örökké füleimben, kezeim mindig könyeitől nedvesek!... Istenem!... Istenem!...

Néha lépések zaját hallottam ablakon alatt s azt hittem, hogy szívem kiugrik keblemből. Elszédülök, elhagy az eszmélet, megőrülök. Nem tudok már sírni, nem tudok aludni, nem tudok már imádkozni... Oh! Mariskám!...

Mit fog ő rólam gondolni, ha többé nem lát? Tudni fogja-e, hogy nekem meg van tiltva?... talán átkozni fog?... vagy haragudni?... avagy tán elfeled?... Lásd, mily mélyre süllyedtem! Kérem az Istent, hogy engedje őt elfelednem s azt hiszem, megőrülök, ha arra gondolok, hogy ő képes leend engem elfeledni! Néha kora szürkületkor, midőn biztos vagyok, hogy senki sem lephet meg, szép lassan kinyitom az ablakot, hogy oda lássak a völgy ölébe, abba a házba, a hol ő lakik, a hol tán abban az órában alszik, hogy láthassam a házfödelet, az ablakokat, a rozmaringvirágcserepet, a lugast, mely ajtaját beárnyékolja... Aztán igyekszem eltalálni azt a helyet az ablakpárkányon, a hova könyökét fogja támasztani, ha az ablakot kinyitja, azt a rögzöt, a hova először fog lépni, az irányt, a melyben tekintete ablakomra fog esni... mert szívem azt súgja, hogy első tekintetét ablakomra veti és tudni fogja, hogy én itt álltam, míg ő aludt és reá gondoltam. Mindig reá! Álmaimban, elalvás előtt, fölébredésemkor, első imámban! Oh, Mariskám! Imádkozzál értem, szegény bűnösért, a ki gyöngébb, mint a vétek; küldd el a Madonna del Carmine ruhácskáját, a melyet Rómában megáldottak; küldd el kis imakönyvedet. Istenhez akarok térni; kérni fogom a Madonnát, hogy oltalmazzon meg, hogy rejtse el a világ szemei elől az irgalmasok öltözetébe, hogy rejtse el magam elől, szégyenem elől, vétkem elől és az Isten büntetése elől!

December 20-án.

Beteg voltam, barátném, nagyon beteg, íme, ezért nem írtam neked. Voltak napok, midőn mindannyian írtak s én hálát adtam az Istennek, hogy az önkivület nyugalmit engedte élveznem. Láttam a halvány arczokat ágyam körül, láttam a könyeket, a melyeket fájdalmas mosolylyal akartak eltítkolni... szemeim, mintha álomban láttak volna, nyugodtan jártak körül... Kedveseimet mind láttam... csak őt nem!... bizonyosan megtiltották neki a látogatást; de én a betegek különös éleslátásánál fogva mégis éreztem, hogy ott volt, hogy ott sírt, ott imádkozott ablakom előtt... s életúnt tekintetemet az ablakra szögeztem, a melyen keresztül egy téli napsugár esett ágyamra. Nem tudnám leírni, azt, a mit bensőmben éreztem; nyugodtnak, könnyűnek éreztem magamat, mintha derültebb, csendesebb légkörben mozognék; mindig reá gondoltam, de olyan édes nyugalommal, mintha az angyalok között jártam volna s egy ezek közül, a kit Tóninak hívnak, kezemen fogott, nevemen szólított volna, hogy nézzünk megint a csillagokba, mint azon az éjjelen.

Hideg van, az eső esik; óh, milyen szomorú az eső zuhogása, a mely az ablaküveget veri. A madarak reszkette jönnek menedéket keresni az eresz alá; a szél süvölt a gesztenyésben; eme szomorú zajon kívül minden csendes. Ma reggel keltem föl először ágyamból, tántorogva, erőtlennül. Ha látnád, mint írok neked vánkosok halmazára támaszkodva, meg-megállva minden perczen, hogy lélegzetet vegyek, hogy homlokom verítékét letöröljem... és még fádom! Fejem nehéz, kezem reszket, gondolataim zavarosak, kúszáltak. Mondták, hogy meglátogattál... Nem emlékszem rá, Mariskám! azon napok egyike lehetett, mikor nem volt tudomásom arról, a mi körülöttem történt. Ez a kis szoba, a melyben annyit szenvedtem, ez az ágy, az a kereszt, a bútorok, mintha csak hozzám tartoznának. Oly sok, hosszú órát töltöttem el az üdülés szomorú tétlenségében, álmodozva, azt sem tudom, miről, elmerengve szobácskám bútorain; mert e bútorok alakja s a falaknak, hogy úgy mondjam, kifejezése oly kedves nekem. Most már azt mondják az orvosok, hogy jobban vagyok. Hála legyen az Istennek! Mert mindig hálát kell neki adnunk azért, a mit tesz, a jó Isten!... Atyám, Judit, Lajoska, te és Anna mind, mind örülni fogtok... és ő... és ő is!

Mily édes visszatérni az életbe, miután azon ponton álltunk, hogy végleg távozzunk belőle! Ha másért nem, csak azért, hogy lássuk az örvendő arcokat, hogy elfogadjuk a kedveskedéseket, hogy érezzük a szeretetet, hogy újra meglássuk az eget, hallgassuk a szél susogását, az eső permetezését, a reszkető madarak csicsergését. Minden újnak és szépnek tetszik előttünk; a fáradt elme fölfrissül s a milyen mértékben mereng a gondolat egy kedves tárgy fölött, olyan mértékben fog el bennünket egy édes meglepetés, hogy élénkebb az érzélem, a melyet tápláltunk. Mindent szeretünk és áldjuk az Istent! Mindannyian kezem után nyúlnak, a mely halovány és fonnyadt, szorongatják, csókolgatják... csak ő nem!... csak ő nem!...

Tántorogva keltem föl, a bútorokra támaszkodva kinyitottam az ablakot. Istenem! mily bűvös előttem mindaz, a mit látok, daczára, hogy hideg van s a földet hó borítja s a fákon már nincs levél s az ég oly sötét! Oly hosszú idő múlva újra láttam azt a házat odalent! a vadszőlőindát, az ablakpárkányt, az ajtót... a rozmaring már nincs ott, a vadszőlő már nem zöldel, az ajtók be vannak zárva, minden oly szomorú s reám nézve mégis paradicsom... úgy tetszett, mintha az ablak kinyílt volna... Istenem! Szemeim oly gyöngék!... Az ablakredőny mögött egy árnyéket láttam... Ő az!... ő az! látott engem!... várt reám! Óh! Istenem, Istenem!... Ő az, Mariskám! nem látod? Ő az!

December 26-án.

Végre megengedte az orvos, hogy délben, ha szép, napos idő van, az ajtóba kiállhassak. Azt mondják, hogy nagyon kell magamra vigyáznom, mert egészségem oly gyöngé. Anyám is, szegényke, mindig beteges volt és oly fiatalon halt el! Tegnap volt karácsony, az a szép karácsony-ünnep, a mely alatt a zárdában egész éjjel örültünk és énekeltünk s aztán a megindító, fönséges éjféli misét hallgattuk,... emlékszel-e? Valentiniék a Novena minden estéjén átjöttek hozzánk kártyázni. Hallottam, miként beszéltek, nevetgéltek az ebédlőben, a hol jó meleg tűz mellett, bezárt ajtók mögött hallgatták a szélvész süvöltését. Mily boldogok lehettek egymás körében, a jó meleg szobában, mialatt künt fagyott és havas eső viharzott!

Ma az ünnep emlékére jó ebédünk volt, a melyben azonban Valentiniék nem vettek részt... tudom, hogy miattam volt így, mert nem akarták, hogy vele találkozzam. S ha összehasonlítom ezt az ünnepet kedves apám névnapjával - mily szomorú ez s mily vidám volt amaz; emlékszel-e rá, hisz akkor megírtam?

Gyönyörű szép volt a reggel. Kimentem egy pillanatra a szabadba; beburkoltak kendőkbe és köpenyegbe s a papa karjára támaszkodtam. Minden oly vidám volt és mosolygott felém! a derülten kék ég, a nap, mely az Etna havas koronáját megaranyozta, a csendesen morajló tenger, a fák közül ide fehérlő házak barátságos kéményei, a mező, a melyen a zöld fűvet itt-ott vastag hólepel takarta, a hallgató gesztenyés liget, a melynek lehullott leveleit a szél már nem mozgathatá, az a kis fensík, a hol annyit játszadoztunk, annyit táncoltunk, a szalmán tollázkodó tyúkok, az a kis gunyhó, a melynek födeléről jégcsapokká olvadt le a nap hevétől a vastag hólepel, a ház födelén csiripelő madarak, a küszöbön nyújtózkodó *Vigyázz*, a mint a napon melegedett a kulcsárné, a mint fehérneműjét szárítgatni teregette ki a gesztenyefák lombtalan ágaira s közben énekelgetve, az anyai meglegedés kimondhatatlan boldogságával tekintett a küszöbön játszadozó gyermekeire! - mindez oly édes, oly kellemes álmoként tűnt föl előttem!

Legyen áldott az Úr! Legyen áldott azon örömért és boldogságért, a mely a hálaadó kis pacsirtát énekelni készíti, legyen áldott az életért, a melyet a rügyszó fának ad, a boldogságért, a melyet a sütkérező hüllő érez, a jótéteményért, a melyet a ragyogó nap reánk áraszt, a boldogságért, a mely eltölti az anya keblét, midőn gyermekét szívéhez szorítja, legyen áldott a meglegedésért, a mely eltölti keblemet, midőn Neki hálát rebegve örvendezem.

Mily gyorsan beáll az este télen! Hosszú ideig akartam kint maradni, hogy gyöngé mellem fölülüljön a csípős, friss levegőtől, hogy atyám karjára támaszkodva, elsétáljak a gesztenyés ligetig, a hol oly sok boldog órát töltöttem! Le akartam ülni arra a kis falra, a melyet a moha zöld szőnyeggel vont be. Hideg volt, a nap istenhegyét mondott, ott lent a völgyben sűrű köd emelkedett s a madarak sem csipegetek már. Mily szomorú és csendes a napnyugta télen! Atyám óhajtott, hogy menjünk haza és feküdjem le, pedig oly gyönyörű holdvilág sütött be ablakomon. Szerettem volna, hogy legalább a holdvilágot engedjék élveznem, de még az ablakredőnyöket is bezárták. Beteg vagyok, tudod-e? hideg van... így kell lennie...

Este vacsorára várták Valentiniéket. Milyen szép a karácsony este! Még itt is, ebben a magányban, minden ünnepies színt ölt magára: a földműves, a ki dalolva jön meg a mezőről, hogy családjá körében tölthesse a karácsony ünnepét, a tűz, a mely vidáman ropog a kályhában, a parasztleányok, a kik a dudaszó mellett oly vidáman tánczolnak. Láttam a konyhában az előkészületeket a vacsorához, a vígan lobogó tüzet, a gyertyákat és a kártyát az asztalon; az ablak melletti kis asztalon a tortát s egynéhány üveg jó bort. S mindazt a barátságos, meleg sürgést-forgást, a mi a karácsony esti virrasztást oly kellemessé teszi. Megolvastam az asztal körül rakott székeket is, nyolcz volt... az enyém hiányzott... De láttam a helyet, a hol máskor ülni szoktam s mellette a széket, a melyet ő szokott elfoglalni, midőn kártyáimba nézve, velem együtt játszott.

Mikor aztán elvonúltam homályos, csendes, kis szobámba, a mely oly szomorúnak tetszett előttem, mindezek újra eszembe jutottak, míg ágyamban nyugtalanul forgolódtam. Szerettem volna elaludni; szerettem volna nem hallani beszélgetésüket, hangjukat, ezt a bántó vidámságot itt mellettem... Nyugtalanul telt el az éj, a nélkül, hogy képes lettem volna behúnyni szemeimet. Azt hiszem, még mindig gyötör a láz. Hisz oly gyöngé vagyok! Egész éjjel visszafojtottam lélegzetemet, hogy meghalljam, ha beszél, hogy hangjáról ítélhessem meg, vajjon szomorú-e, vagy vidám? Háromszor hallottam őt; egyszer azt mondta: *köszönöm* - másodszor - *most én jövök* - és végre - *kisasszony*. - Ha te el tudnád képzelni mindazt, a mi ezen szavakban rejlik! ha én képes volnék azt neked elmondani!

Egész éjjelig játszottak. Én innen hallgattam őket. Aztán az asztalhoz ültek... Most már elfáradtam, a fejem szédül... Csak azért írtam neked, hogy ébren maradjak... hogy én is tegyek valamit...

Beszéljünk inkább rólad... és te, nemde jól töltötted a karácsony-ünnepet? boldog vagy-e?

El akarok fásulni; erőt akarok magamon venni az utolsó napokban; le akarom győzni ezt a nehéz kísértést. A könyörülő Isten meg fog segíteni! Írj, óh írj nekem! Talán rövid idő múlva viszontlátjuk egymást s akkor sok, igen sok mondani valóm leend!

Deczember 30-án.

Oh! Mariskám! mennyit sírtam! mennyit szenvedtem! Valentiniék holnap utaznak! hallod-e? Nincs többé kolera! Nincs többé semmi!... el fognak utazni!...

Nem fogom többé látni!... Véletlenül tudtam meg, csak néhány pillanattal ezelőtt. Még csak annyi figyelemmel sem voltak irántam, hogy megmondták volna!...

Azt hittem, meghalok; szemrehányásokat tettem a jó Istennek, miért gyógyított meg! Egész éjjel sírtam. Oh, mint fájt a mellem! Néha oly hangosan zokogtam, hogy Judit bizonyosan meghallotta.

Már nem is szégyenkezem! Nem titkolom többé, csak egy gondolatom van; örülként szaladtam a kulcsárnéhoz fölvilágosítást kérni. Holnap mennek! Ő eljött, hogy búcsút vegyen tőlünk

s még azt sem engedték meg, hogy utoljára láthassam!... s nem fogom őt többé látni!... s csak most tudtam meg késő éjjel, midőn már sötét volt... midőn már nem láthatom, nem üdvözölhetem a házat, a hol az utolsó éjet töltendi!...

Milyen nép ez, én Istenem?!... milyen szívtelen, könyörtelen nép!... talán még azt sem tudják, mire valók a könnyek!...

Mily borzasztó, mily kétségbeejtő éjszaka! Mily szűk ez s szoba, mily komor ez a hely! Az eső egész éjjel verte az ablakot, a szél rázta a redőnyöket, a mennydörgés alapjában reszketett meg a házat s a cikázó villámok vakító világossággal töltötték be szobácskámat... Félttem s nem mertem keresztet vetni... átkozott vagyok, el vagyok kárhozva, mert még ekkor is csak reá gondoltam... s több ízben térdeimen könyörögtem az Istenhez, hogy engedje dühöngeni sokáig, örökké ezt a vihart, hogy Ő ne utazhassék el, hogy maradjon mindig közelemben... csak ezt!... nem akarom látni, nem akarok vele beszélni, csak azt tudjam, hogy odalent van a völgyben, abban a kis házban, amaz ablak mögött... hogy reggelenként üdvözölhessem őt, hogy tekintetemmel összecsókolgathassam a küszöböt, a földet, a levegőt, a melyben él és mozog... Hát oly sok ez? Istenem! hisz én ezzel is megelégszem!...

De vajjon ő nem gondolt reám, hogy meghalok utána? mikor oly gyöngé, oly beteg vagyok! Hát ő nem sírt, nem szenvedett? Miért nem jött egy, csak egy pillanatra is, hogy legalább messziről mondott volna búcsút, hogy láttam volna legalább utoljára?!

Miért nem hallatta hangját? Miért nem ment a ligeten keresztül? Miért nem lőtt a levegőbe? Miért nem hagyta ugatni kutyáját, hisz megkérdezte, hogy szeretem-e, hisz kutyája fejét símogatva találkoztak kezeink ott, a kis falon!...

Istenem! Istenem!

Ágyamban írok egy nagy könyvön, a mely térdeimen nyugszik. Néha végigfut rajtam a hideg és szédülők; de ha nem írnék neked, nem volnék képes itt maradni bezárva, azt hiszem, megőrülnék. Könyeim már kiapadtak s kétségbeesés dül bensőmben. Kínlódom, vergődöm, azt hiszem, elhagy az eszem! Ez a zuhogó eső, ez a süvöltő szél, ez a dörgő villámlás oly elviselhetetlen! a tető rám szakad, a falak megfojtanak. Szeretném kinyitni az ablakokat, hogy a jéghideg eső lehűtse forró homlokomat, szeretnék gyönyörködni a cikázó villámokban, a dühöngő viharban, a mely őrzöng és nyög, miként én. Ha megmondták volna, hogy ennyit fogok szenvedni!... Miért hívtak haza a zárdából, ha most oly szívtelenek hozzám? Miért nem hagytak ott meghalni egyedül, elhagyatva, a kolerában, segítség nélkül - - - - -

Ah!... Csend!... Hallod, Mariskám!... Nem hallottad?... Nekem úgy rémlett... ott az ablak mögött, a szélben, esőben, viharban... egy lépés zaja... igen! igen! ez ő!... ez ő... Meghasad a szívem! Mindkét kezemmel átkulcsolom fejemet, mert úgy érzem, mintha valami ki akarna ugrani onnan! Ő az! Mit csinál? mit akar? Kopogtatott az ablakon... Istenem! én Istenem!... engedj meghalnom! engedj meghalnom! Istenhozzádot mond! Ő! Ő!... és én! és én!... Mi történik bensőmben, én Istenem... fojtó köhögésben törtem ki... Ez az én istenhozzádom... Ő bizonyosan meghallotta... Nem látok már... Érzem, hogy meghalok... Istenem! ha halva találnának ezzel a levéllel, milyen szégyen volna!...

December 31-én.

Az Isten megkönyörült rajtam; midőn fölnyitottam szemeimet, még kezeim közt volt ez a levél. Senki sem látta; az ajtó még be van csukva. A nap már besüt szobámba a redőnyök nyílásain! a párkányon csicseregnek a madarak... A nap; mily borzasztó! hát a vihar?... talán a vihar?...

Kiugrom az ágyból... Nincs erőm, hogy fölálljak... nincs bátorságom, hogy az ablakot kinyissam.

Mégis - - - - -

Istenem, legyen meg a te akaratod!...

Mindennek vége van! Láttam a néma, csöndes házat, a bezárt redőnyöket s körülötte minden oly nyugodt, elhagyatott és magányos, hogy majd megszakad a szívem, ha tekintetem arra téved!

Megkérdeztem az eget, a mely annyiszor látott bennünket együtt, a fákat, a melyek feje fölött susogtak, a hegyeket, a melyek néhány órával ezelőtt még mindkettőnket oly boldoggá tettek s a melyek most elhagyatottak, szomorúak, magányosak!...

Elutazott! Elutazott!

Ablakom alatt a lágy, hóval fődött földön megláttam lábnyomait... utolsó lábnyomait!... Odahelyezte lábát, kezével megérintette az ablakpárkányt... ő itt volt, itt állott!... Ez a levegő környezte őt s mindaz, a mi körülvesz, látta őt!... s most már nincs itt... most már vége, vége mindennek!

A párkányon egy hervadt, szegény rózsát találtam, a melyet ő tőlem rabolt s a melyet én engedtem elrabolni. Az eső eláztatta. Szent emlék ez. Itt viselem keblemen... s mikor az olló el fogja metszeni hajamat... közzé teszem ezt a szegény, hervadt virágot... és elküldöm nővéremnek...

Január 7-én.

Ez az utolsó nap, a melyet Monte Ilicén fogunk tölteni. Holnap Cataniába megyünk. Ha érinteni fogjuk Mascaluciát, meglátogatlak.

Ha látnád, mily szomorú itt minden! az ég borult, a lég hideg, a völgyeket köd, a hegyeket hó borítja, a fákon nincs lomb, a madarak nem vidámak, a nap gyöngye és hideg s a varjúk nagy csapatokban hangosan károgva szelik át a léget, mialatt a pórok a tűz köré csoportosulnak, hogy elgémberedett tagjaikat fölmelegítsék.

Az enyéim már nem maradhattak itt, egyedül, ebben a rossz időben s most, hogy a kolera veszélye megszűnt, atyám már alig várja, hogy elmenjünk. Én órákig elgondolkodom és azt sem tudom, miről; az ablakpárkányra támaszkodom s mialatt a nap ragyog, szomorúan tekintetek föl az égre.

Istenem! hát ez a halál... a természetnek, a szívnek halála... a mint az a szegény, hervadt rózsza meghalt...

S ha eszembe jut, hogy milyen szép, mily kies volt ez a hely! hogy mily boldog voltam én itt!

Kibékültem az Istennel, kibékültem hivatásommal. Belátom, hogy a békét, magányt és nyugalmat csak ott, czellámban, a Megváltó keresztje alatt találhatom föl; hisz minden világi öröm keserű utóérzést szül a szívben... mind, mind!

És mégis, mintha szívemnek egy részét hagynám itt e helyen, a hol oly sok szomorú órát s oly sok szép napot töltöttem el. Minden tárgynál, a melyet láttam, elmerengtem; holnap úgy sem láthatom már! Ma este egy utolsó sétát tettem a ligetben; utoljára ültem le arra a kis falra; sokáig néztem a velünk szemben álló kis kunyhót s az ablaknál állva, kimondhatatlan szomorúsággal néztem a fákat, a hegyeket, a szakadékokat, az eget, a hol utoljára látom eltűnni a napot... s mindent üdvözöltem utoljára... még a mohfödte sziklát, a fölém boruló ereszt

is. Minden oly különös, szomorú kifejezést vesz föl, mintha tudná, hogy búcsút veszek... de hisz örökre távozom innen. A jövő évben, midőn a most hallgatag és szomorú hegyek visszhangozni fognak a zajos örömhangoktól, midőn újra zöldül fű, fa, virág, midőn a kertekben pórlányok, a magasban pacsirták fognak zengedezni, szüleim újra visszatérnek... Újra viszontlátják azt a kedves vidéket... Én nem! Én távol leszek, bezárva a kolostorba... örökre... visszavonhatlanul.

Újra láttam a kis házat... Mintha sírna, mintha félne, egyedül, elhagyatva és magányosan ott a völgy fenekén. Utoljára csuktam be ablakomat; láttam az esti pírt, a mint elhalt a hegyek mögött s a csillagok egyenkint gyúltak ki az égboltozaton; a gyertya által megvilágított falak oly különösök ezen az utolsó éjszakán! ágyam, a fészület, a bútorok, minden igénytelen tárgy, mintha életet nyert volna, oly szomorú és istenhozzádot látszik inteni!... Én is oly szomorú vagyok... sírtam és szívem megkönnyebbült.

Catania, január 9-én.

Kedves Mariskám, hasztalanul várok rád. Nem érintettük Mascaluciát, mert ezzel nagyon meghosszabbítottuk volna utunkat s az idő igen rossz volt: pedig úgy szerettelek volna látni... Tegnap este óta vagyunk itt s holnap már bemegyek a zárdába.

Monte Ilicét tíz óra felé hagytuk el, borult esőre való időben. Úgy volt, hogy minden készen állott már az indulásra s a mama a világ minden kincseért sem akarta újból felbontani csomagjait és ládáit. Jobb így. Minek is maradtunk volna ott tovább? Hisz az ég is elsötétült, hogy ne lásson ott bennünket tovább! Mégis, mikor átléptem a ház küszöbét, elszorult a szívem. Az utolsó pillanatban még egyszer emlékembe idéztem kis szobámat, a fensíkot, a kulcsár házat, a kis falat, a szép gesztenyefát, mely beárnyékolja a tetőt! Átöleltem a falakat, szobácskám bútorait; utólszor nyitottam ki ablakomat, hogy még egyszer hallhassam a czinkék szomorú csipegetését. Körüljártam a házat, hogy kívülről nézhessek az ablakon át a szobámba, mint Ő... hogy keressem, hogy megtaláljam azt a helyet, a hova lábait helyezte...

Mindnyájan örültek, Judit, Lajoska, sőt még a papa és mama is; *Vigyázz* vidáman ugrándozott, szegényke, nem tudta, hogy elhagyjuk őt. A kulcsárnő szerencsés utat kívánt kis gyermekeivel együtt, a kik szoknyája szegélyébe fogóztak; egy hidegtől reszkető madár szállott a gesztenyefa lombtalan ágára s elkezdett csicseregni.

Gyalog indultunk meg; a völgy mélyében vártak ránk a szamarak, hogy Trecastagneig vigyenek, mert hisz tudod, hogy ezeken a hegyeken keresztül kocsival nem lehet közlekedni. Közbe-közbe egy-egy búcsúpillantást vetettünk a vidékre, a melyet elhagyánk. Az út kanyarulatánál, lent a völgyben, az ő háza mellett haladtunk el... Nem éreztem erőt magamban, hogy odanézzek s mégis, - a legapróbb részletekig előttem áll a ház. Ablakait zöld redőnyök zárják be s egy üveg ki van törve; a párkányon meglátszik az ott állott rozmaringvázának nedves nyoma; a szél kitepte a vadszőlőgyökeret, melyek az ajtót körül befutották; a kapu előtti kis téren egy pár üvegcserep, széttépett levelek és elázott ujságok, a melyeket a szél ide-oda csapkod; az ablakon is egy törött pipa... Minden beszél, minden azt mondja! Nincs többé! itt hagyott bennünket! egyedül vagyunk!

Ezen az ösvényen szokott hozzánk járni. Hányszor mehetett rajta végig! Innét már láthatta házunkat, a mint kikandikált a gesztenyefák közül. Mennyiszer nézhette azt!... S hányszor fordult tekintete eme mohlepte sziklák felé, a melyekre leült gondolkozni, álmodozni, mialatt szép kutyája lábai előtt nyúlt végig a fűben!...

Mariska! megszakad a szívem ez emlékek terhe alatt!

Szamarakon mentünk Trecastagneig, a hol kocsi várt reánk. Szegény Vigyázz szűkülve ugrándozott körülöttünk, könyörögve, hogy vigyük őt is magunkkal. Vajjon mit tehettem én? Megsímogattam szegénykét, kicsordultak könnyeim, midőn láttam, hogy a kulcsár nyakövénél fogva erőszakosan vonszolta el a szomorúan vonító állatot.

Végső pillantást vettem a kedves Monte Ilicére s nem láttam többé sem a házat, sem a kunyhót, sem a présházat. Csak egy sötét foltot láttam, a gesztenyést, - a többi elmosódott a ködben és a fehér hólepelben.

Föülünk a kocsira és tovább mentünk.

Mikor beértünk a városba, szívem megkönnyebbült. Ki-kinéztem az ablakon s mindenki, a kivel találkoztunk, *Őt* véltem felismerhetni... Milyen szemtelennek képzelhetek a járókelők!... Midőn egy néptömeget láttam, nem tudtam fékezni magamat, kidugtam fejemet az ablakon; oly izgatott voltam, mintha biztosan tudnám, hogy *Ő* is közöttük van... a kocsi gyorsan továbbfogott s szívem összeszorult, mintha nem lett volna elég időm arra, hogy a néptömeg között őt felismerjem. Ki tudja, merre laknak Valentiniék? Húszszor is ajkamon lebegett ez a kérdés, de mégsem mertem azt kimondani. Catania olyan nagy város! Nem hasonlít a mi kedves hegyeinkhez! Ott mindig tudtam, hol kell keresnem *Őt*! Ezek a nagy, hosszú utcák oly szomorúaknak tűnnek föl előtttem; a nép is oly levert, közönyös és hideg. Hazaérkeztünk mostohám házába, a hol idegennek éreztem magamat családom körében, míg a többiek a megszokott falak között örvendeztek.

Ki tudja, vajjon tudnak-e Valentiniék megérkezésünkről? Ki tudja, el fognak-e jönni. Ki tudja, vajjon fog-e utcánkon járni?... Istenem, a mi utcánk oly elhagyott! Senki sem jár sétálni erre felé... de hát... *Ő* erre jöhetne... Ki tudja, hol sétál eme pillanatban? S ha engem itt, az ablakban látnának!...

Mostohám azt mondta, hogy holnap vissza fogok menni a zárdába. Bizonyára azt hitte, hogy szavai megvigasztalnak és nem tudja, hogy a borzalomtól minden tagom megdermedt...

Erre már nem is gondoltam... De meg kell benne nyugodnom... Hisz ez az én életem célja. Az Isten meg fog bocsátani s gyógyító balzsamával be fogja hegeszteni szívem sebeit, a melynek soh'sem lett volna szabad tőle eltávoznia.

Viszont fogom látni kis czellámat, a fészületet, virágaimat, a templomot, növendéktestvéreimet... csak téged nem! te nem jössz vissza a zárdába! Legyen az Úrnak az *Ő* akarata szerint!... Úgy-e néha el fogsz jönni és meglátogatod szegény barátnődet, a ki oly szerencsétlen... Vajjon fogok-e ezután is írhatni neked s kiönthetem-e előtted szívem fájdalmait?...

Isten veled! Isten veled!

Január 10-én.

Csak egy sort írhatok most s ez is talán az utolsó leend. A kocsi már alatt vár. Apám, anyám, Lajoska és Judit ünnepiesen öltöztek föl, hogy elkísérjenek.

Sírtam; fölszárítom könnyeimet; utólszor nagyot lélegzem a szabad levegőn.

Valentiniék is eljöttek, hogy istenhozzádot mondjanak... *Ő* nem jött!... Átöleltek és összecsókoltak. Mennyit sírtunk Annácskával!

Lemegyek a lépcsőn: beszálok a kocsiba és 20 percz múlva mindennek vége lesz!

Isten veled!... Isten veled! A szívem meghasad.

A zárdából, január 30-án.

Nem hagyom elmulni a hónapot a nélkül, hogy neked ne írjak. Te bizonyára azt hiszed, hogy szomorú, szerencsétlen vagyok, pedig az oltár lépcsői előtt, lélekemelő vallásunk magasztosságában megtaláltam szívemnek, ha nem is nyugalma, legalább békéjét.

Igaz. Ha belépünk a zárdába, legyőzhetetlen megindulás vesz rajtunk erőt, mikor mögöttünk a nagy ajtó becsukódik, mikor a homályos folyosókon, a síri nyugalomban és az egyhangú zsolozsmák közepette el vagyunk zárva a szabad levegőtől és a világosságtól. Minden elszomorítja és megijeszti a szívet: a sötét alakok, a mint a feszület előtt pislogó mécs gyér világánál elhaladnak, a mint szó nélkül találkoznak, nesz nélkül távoznak, mint a szellemek, a virágok, a melyek a kertben senyvednek, a nap, a mely hasztalanul törekszik a homályos üvegeket áttörni sűgáraival, az ablakok vasrácsozata, a sötét függönyök - óh! mily szomorú mindez! Kivülről az élet lüktetése hallatszik, de a világi zaj csak elhaló sóhajként visszhangzik e sötét falakon belül. Minden, a mi kivülről jön olyan élettelen, olyan csendes és nyugodt. Egyedül állok száz meg száz elhagyatott közepette.

Még a család vígasztát is elvesztettem; csak másoknak jelenlétében láthatom őket egy nagy sötét szobában, a kettős rácson keresztül, a mely az ablakot védi. Még csak kezét sem szoríthatunk. A bensőség, gyöngédség és szeretet eltűnik. Csak az árnyak beszélgetnek a szűk ablakon keresztül s mindannyiszor kérdelem önmagamtól, vajjon ez-e az én kedves atyám, a ki mosolyogva és gyöngéden szokott megölelni, vajjon ez-e az a Judit, a ki velem együtt ugrált és szaladozott, ez-e az a Lajoska, a ki mindig oly vídám, oly fürge volt? Most komolyak, hidegek, szomorúak: úgy néznek reám az ablak rácsain keresztül, mintha csak halott volnék, a ki beszél és mozog.

És ím, ezek a szigorú szabályok, az önmegadás eme nehéz törvényei elvonják a lelket a föld mulandóságaitól, elszigetelik és önmagába térni kényszerítik, hogy elnyerje azt a néma nyugalma, a melyet Isten ad az elmélkedések jutalmául; mert így aztán megrövidül nehéz földi vándorlásunk. Meggyóntam. Mindent, mindent elmondtam! A jó páter megszánta beteg, szenvedő szívemet. Vígasztalt, tanácsokat adott és gyámolított, hogy kiűzhessem az ördögöt keblemből. Szabadabb, nyugodtabb vagyok és érzem, hogy kezdek méltó lenni az Isten kegyelmére.

Holnap fogom megkezdeni próbaévetet. Még néhány napig várni akartak velem, mert egészségem gyöngé. Még nem tértem egészen magamhoz abból a betegségből, a melyet Monte Ilicén kiállottam. Minden két-három napban visszatér a lázam s egész éjjeleken át köhögök. De a jó Isten erőt fog adni, hogy diadalmaskodjam a próbaév nehézségein. De mostantól kezdve csak igen ritkán fogjuk egymást láthatni s nem is írhatok oly gyakran, mert ritkábban találkozom Filomena testvérrel, a ki oly szíves volt leveleimet kezébe juttatni. Szegény, jó apámat sem fogom látni!... Legyen meg az Úr akarata!

Mariska, foglalj imáidba, hogy keresztény megadással és türelemmel álljam ki a reám várakozó nehéz próbát.

Február 8-án (egy évvel később).

Befejeztem a próbaévet. Fölmentést eszközöltek ki számomra, mert egészségem folyton rosszabbra válik. Gyakran van lázam, köhögök és annyira elgyengültem, hogy a legkisebb munka is kimerít. De azért szívem nyugodt s ez a legnagyobb kegyelem, a melyet a jó Isten nekem adhatott. Néha-néha föllázad a test, újra megrohan a kísértés; ilyenkor leborulok az oltár elé, az éjtelme a choris hideg kövezetén térdelve virrasztom át, testemet böjttel és más

penitenciákkal sanyargatom s mikor egészen kimerültem, a kísértés is le van győzve s visszatér a nyugalom.

Nagyon, nagyon nehéz volt ez a próbaév. De a jó Isten megengedte, hogy kitölthessem azt. Az enyéim mind elmentek a múlt nyáron, midőn újra kitört a kolera; átéltem a szenvedést, a mit az elhagyatottság érzete okoz... fölmentem a Belvederre, hogy elmerenghessek ama szép vidék fölött, a hol egykor én is velük örültem... Istenem! mily szép idők!... Oly sok dolog jutott eszembe... Sírtam, igen, igaz és néha-néha gyöngének is találtam magamat, de végre mégis győztem.

Itt minden arra inti a lelket, hogy térjen magába, zárkózzék el a világtól, legyen néma, vak és süket minden iránt, a mi nem Istené. Mégis, a Megváltó keresztje előtt is, mikor elővett a kísértés... s rá gondoltam kedves házacskánkra, a kies mezőkre, a kis kunyhóra, a barátságos tűzre, a melynél a majorosné vacsorát főzött... azt kérdeztem önmagamtól, vajjon az a szegény pór nő, a ki kisdedeit térdein ringatta, nincs-e közelebb az Istenhez, mint én, kísértéseim, kételyeim és lelkifurdalásaim közepette, - mint én, a ki föllázadó lelkemet ezer kínzásokkal fékezem meg.

Hányszor lebegtek szemeim előtt a hegyek, a ligetek, a mosolygó ég!... Hányszor mondtam magamban: most az egész társaság leült a gesztenyefa árnyékába, most a szőlő mesgyéin andalognak, *Vigyázz* csahol, a madarak csicseregnek az eresz alatt!... s midőn álmadozásaimból fölébredtem, arczom könyekben úszott.

S aztán egy másik gondolat... egy másik álmokép... ott... mindig ott, szemeim előtt... a feszület alatt, a misét hallgató közönség között, ágyam előtt, a zöld függöny mögött... mint a kísértet, hajamnál fogva ragad meg, megtántorít imáimban, sírva fakaszt, őrvongásba hoz...

Gyakran azt gondoltam, megőrülök s ilyenkor áldottam az Istent, mert az örültek nem bűnösök... Vasárnap a nép között, a templom hajójában, mintha őt láttam volna!... Keresztet vetettem és megrémülve, zokogva borultam agg gyóntatóatyám lábaihoz; a jó öreg igyekezett megvigasztalni és elémbé szabta a bűnbánatot, a mely majd eltörli ezt a szennyfoltot szívemben, de minden, minden hasztalan... hisz én oly nagy bűnös vagyok!

De egyszer, egyetlen egyszer, ő is eljöhett volna a templomba... misét hallgatni... a nélkül, hogy szemeit a choris felé emelte volna... hogy legalább egyszer láttam volna... Ő tudja, hogy itt vagyok és nem óhajtott látni!

Istenem! én Istenem! Bocsáss meg, Mariska... lásd, milyen bűnös vagyok! lásd, milyen szerencsétlen vagyok! Akkor fog el a kísértés, mikor legkevésbé vagyok rá elkészülve...

Miközben az Úrhoz imádkoztam, hogy vegye le rólam e keresztet, hányszor tekintettem le a templomba, vajjon ott van-e Ő, vajjon megtalálhatom-e a tömeg között! s az ima elhalt ajkaimon!... s lelkem az Ő emlékezetén merengett!... mint mikor álmadozva, boldogan szaladgáltunk a mezőn... mint mikor lépteire figyeltem s ő megzörgette ablakomat... hogy együtt nézzük a csillagos eget, hogy kezemet az övébe tegyem... s újra füleimben cseng ilyenkor az a megszólítás: *Mária!*... mintha csak az égből jönne!...

Oh, Istenem! gyöngé, állhatatlan teremtes vagyok... de küzdök, védelmezem magamat... Nem az én vétkem, Istenem!... Nagyobb és erősebb az a szenvedély, mint akaratom, bűnbánatom és hitem.

Te azt írod, hogy boldog, elégedett vagy a zárdán kívül is. Adj hálát a jó Istennek, Mariskám, hogy megtartotta jó anyádat, hogy földi javakkal is megáldott, hogy nem szűrt a te szívedbe is gyilkos tövist, hogy nem vagy gyöngé, ideges és beteg.

Csak ha testem porrá lesz, akkor nem szenvedek többé. Íme, ezért szeretnék megválni a világtól, a mely erőszakosan visszahúz, íme, ezért emelem szemeimet és kezeimet könyörögve az ég felé...

Most, hogy újra a jó Filomena testvér mellett vagyok, a ki szánakozik szenvedéseimen s vigasztalásképen közvetíti levelezésünket, többször fogok írni neked, mielőtt a szent fogadalmakat letenném. Úgy-e eljössz a szertartásra?

Minden kedveseimnek utolsó istenhozzádot akarok mondani a rácsos ablakon keresztül a tömjén füstje és az orgona hangja mellett. Akarom, hogy kedveseim arcza adjon erőt eme nehéz lépéshez; mert szívem gyöngé és bátortalan; szükségem van, hogy tekintetem a tiédde, apám, Judit, Lajoska és Annácskáéval találkozzék abban a pillanatban, mikor az olló csattogva metszi le a fürtjeimet...

Félek. Félek, Mariskám!... félek az ollótól... félek ettől a pillanattól!...

Félek *tőle*... Ha *Ő* is eljönne azon a napon a templomba!... Istenem! Nem, nem! Gyöngé vagyok, Istenem!... Könyörülj rajtam!!

Te el fogsz jönni atyámmal, testvéreimmal, anyámmal, Annácskával és Valentiniékkal...

Istenem! legyen meg a te akaratod!

Február 23-án.

Mariskám! testvérem!... azt hittem, hogy a fájdalom már nem sebezhet meg jobban, de ez, a mi most gyötör, megsemmisít, halálra gyötör! Íme, még gyöngébb, még nyomorultabb vagyok, mint előbb! Istenem!... Még ez is!... Még ez is!...

Mit tudtam meg Mariskám! mit tudtam meg!... Gondoltál volna-e erre valaha? Két hétnél tovább nagyon beteg voltam. Most már fölkeltem az ágyból és írok neked, hogy kisírhassam magamat.

Vajjon mi lehet az a kis rész bensőmben, a mely nyög, szenved és nem tud elszakadni a földi nyomorúságtól, hogy fölemelkedjék az Istenhez?...

De nem kellett volna megmondaniok... Mily kegyetlenek!... Nem! hanem én vagyok gyöngé és bűnös! Az Isten büntet engem!

Tóni úr eljegyezte húgomat... érted-e?... Eljöttek megmondani a jó ujságot!... Szerencsés házasság... mind a ketten gazdagok... Judit boldog és meglegedett... Nem volt bátorságom kérni őket, hogy kiméljenek meg a szokásos bemutató látogatástól... mert *Ő* is el fog jönni... Érzem, hogy nem lesz elég erőm ezt a gyötrelmet elviselni... meg fogok halni...

És *Ő*!... *Ő*!... vajjon elég erős leend-e?...

Óh, kérni fogom az Isten kegyelmét... magamnak... neki... ostromozni fogom magamat... és addig könyörgöm, addig sírok, míg a jó Isten megkönyörül rajtunk s mindkettőnknek erőt ad, hogy a kegyetlen próbát kiállhassuk.

Sírtam; addig sírtam, míg könnyeim kiapadtak.

Szívem majd megszakad; fejem szét akar pattanni; szeretnék aludni; szeretném mindennekfölött, ha az Isten megkímélné ettől a gyötrelmetől...

Legyen meg az Úrnak akaratja!

Február 28-án (éjféltkor).

Hála legyen az istennek! a találkozás megvolt. Azt hittem, hogy meghalok... de már elmúlt... Most már mindennek vége van...

Előre értesítettek engem, apáca-nővéreimet, a fejedelemasszonyt és a növendéktestvérek igazgatónőjét. A nagy teremben vártuk őket, a mely a beszélőterem előtt van; a fejedelemasszony és az igazgatónő között ültem. Pontosan megérkeztek a kitűzött időre. Hallottam a kocsit, a mint a kapu előtt megállott, lépteik zaját, a mint a lépcsőkön jöttek föl és a rácsos ablakhoz közeledtek... tántorogva keltem föl... nem láttam... Hallottam a csengőt, a mely engem szólított... Az igazgatónő fölemelte a függönyt; én a zsinórba kapaszkodtam s erőtlenül estem le az ott levő padra; homályosan láttam a rács mögött az arcokat... de ők nem láthatták halálos zavaromat; itt belül sötét volt. Beszélni kezdtek. Kevés idő múlva magamhoz tértem. Beszélt mostohám... apám is... Judit nem szólt semmit... ő sem... Nővérem rózsaszín ruha és kalap volt, boldognak látszott. Ő mellette ült; kalapját a kezében tartotta s keztyűjével símogatta... Nem sírtam... azt hittem, hogy álmodom... meg voltam lepetve, hogy nem szenvedek többé... aztán fölkeltek... Apám istenhozzádot mondott, anyám mosolygott felém, Judit egy csókot küldött, Lajoska czukrot kért... Ő meghajtotta magát. Láttam, mikor eltávozott... Judit oldalán ment, a küszöbön a karját nyujtotta neki... aztán bezáródott az ajtó, a léptek távolodtak... végre nem hallatszottak. A kocsi elrobogott... Újra elhallgatott minden. Semmi többé!... Semmi!... Egyedül vagyok!...

Márczius 10-én.

Egy hónap múlva fölveszem a fátyolt. Már készülnek az ünnepélyhez. Mindenki kedveskedik nekem. Nem múlik el nap, hogy a papa és a mama meg ne látogatnának. Nagy ünnepélyességgel akarják megülni a kézfogót. Lesz zene, táncz, tűzijáték és igen sok vendég. Az én jó apám oly boldog, hogy már nekem is van *jó állásom*, a mint ő mondogatja. Judit is eljön néha-néha. Ha látnád, mily széppé teszi őt a boldogság! Áldja meg őt a jó Isten!

Te is el vagy jegyezve, Mariskám? Azt írod, hogy boldog vagy. Óh, légy is az! De boldogságodban ne feledkezzél meg szegény barátnődről, a kinek most van leginkább szüksége szeretetedre. Néha-néha, ha időd engedi, jőjj el és látogass meg. Ha tudnád, mily boldog vagyok ama rövid és ritka pillanatok alatt, melyekben viszontláthatom azokat, kik engem szeretnek! Tudod-e, hogy irgalmas cselekedet, a szegény foglyokat meglátogatni?

Te, a ki szinte menyasszony vagy és boldog, mondd el nekem, milyen az az öröm, az a boldogság, az az ünnep, a melyet nővérem is végig fog élvezni; mondd el, mit érezhet szívében, midőn a szeretett lényt lelkipurdalás, félelem és titkolózás nélkül láthatja maga mellett s mindenki hízeleg, szerencsét kíván és boldogságról regél neki; mondd el, milyen boldogító lehet az a tudat, hogy egymáséi lesznek, hogy kedvesét mindennap, minden órában láthatja, hallani fogja beszélni, karjára fog támaszkodni, elmondja neki, fülébe súgva, mindazt, a mi eszébe jut, nevén fogja szólítani, hogy eljön az idő, a mikor kisdedeit térdein fogja ringatni, szívökbe vési, hogy szeressék a papát, hogy imádkozzanak érte a jó Istenhez!... Ha elgondolom, hogy milyen boldogság ez s hogy ennek a boldogságnak soha sem lesz vége!... Milyen jó az Úr, hogy ennyi boldogságot ad!

Megtudtam, hogy vasárnap lesz a menyegző... Legyen rajta az Isten áldása!

Vasárnap, márczius 29-én (éjféltor).

Mariskám, éjjel írok neked, czellámban, remegve, hogy meg ne lássák a világosságot, a függönyön keresztül, hogy el ne vegyék tőlem az utolsó vígasztalást is, hogy kitárhassam előtted még egyszer szívemet. Milyen nap volt ez, Mariskám! Vajjon örökké fogok-e hát szenvedni?

Egyedül vagyok és reszketek a hidegtől; minden csöndes; csak a toronyóra ingájának ketyegése hallatszik, mintha kísértetek járkálnának a hosszú, sötét folyosókon. Egész nap a choruson voltam és imádkoztam, keseregtem, az Úrnak színe előtt. Most gyöngre, fáradt vagyok, egészen kimerültem, de legalább némileg nyugodtabb vagyok.

Vasárnap van!... Megérted-e mindazt, a mi e szóban rejtve van?... óh, minek is mondjam... Ma ment végbe!...

Süteményeket hoztak az ünnepről, tudod-e!...

Hát nem jutott eszükbe, hogy beteg vagyok és hogy a sok czukros megárhathna nekem?

Hogy is gondolhattak volna erre? Hisz mindnyájan örülnek, ünnepnap ez a mai... A hibás én vagyok, miért vagyok oly gyöngre, beteges és szeszélyes lény. Milyen ünnep lehetett ez...

A mult éjjel semmit sem aludtam... Talán ők sem aludtak, türelmetlenül várva a vasárnap virradatot... nyitott szemekkel álmódva a virágokról, az ünnepi öltözékekről, a boldogan mosolygó arcokról...

Én is láttam, én is álmodtam mindezeket. Oly szépnek láttam Juditot menyasszonyi ruhájában, fehér fátyolával és narancsvirág-koszorújával!...

És ő... ő kezét nyujtotta neki, mosolygott reá... a templomba mentek, körülvéve barátoktól, rokonoktól, szerető lényektől... az oltár fényárban úszott, az orgona zúgott... aztán letérdeltek s az Istent hívták föl boldogságuk tanújául.

A jó Isten, a ki oly kegyes, elfeledtette *vele* azt az estét, midőn kezemet megfogta, azokat a szavakat, melyeket akkor mondott, ama csillagok szelíd fényét, a melyek reánk leragyogtak, azt a viharos éjet, a melyen eljött, hogy istenhozzádot mondjon nekem és megzörgette az ablakokat, azt a köhögést, a mely engem akkor megrohant...

Én is elfelejtettem... El akarom felejteni...

Mindennek vége van... mindennek.

Lásd, meg vagyok nyugodva, Mariskám! Az Isten megkönyörült rajtam!... Holnap lelki gyakorlatokkal kezdek a nagy lépésre előkészülni. Nem fogok neked írni; nem fogok többé senkit sem viszontlátni, még atyámat sem... Ez a halálküzdelem.

Vajjon a boldog pár üdve és menyországa közepette talált-e egy nyugodt pillanatot, hogy azt a szegény, elhagyatott és szerencsétlen apácza emlékének szentelje, a ki itt haldoklik?

Jőjj el fölvatásomra... Vasárnap lesz, április 6-án. Ez is vasárnap, a mint látod... csakhogy szomorú lesz!... Eljössz? Várni foglak! Isten veled!

Úgy-e, milyen szomorúan hangzik ez a két szó?!

Szombat, április 5-én.

Gyorsan írok pár sort, hogy emlékeztesselek arra, miszerint várni foglak, mert szükségem van rád, mindnyájatokra; mert szükségem van erőre és bátorságra.

Elhozták a fátyolt, a virágokat, az új ruhát; szép menyasszonyi öltözkék; az utolsó elő-készületek most történnek. Holnap lesz...

Ha látnád ezt a szokatlan mozgalmat! mily öröm, mily zaj! nagy ünnep ez a szegény, elzárt apáczáknak. Ez a végtelen sírbolt csak akkor népesedik meg, csak akkor éled föl, ha egy új áldozat előtt nyílik meg.

Szép áprilisi nap van. Egész a mai napig rossz idő volt; de most a nap oly fényesen ragyog. A Belvederen voltam, hogy az éltető, szabad levegőt utoljára élvezhessem.

Mennyi mindent láttam fölülről, Mariska! a mezőt, a tengert, a paloták tömkelegét, az Etnát ott lent, a háttérben... S mindez oly szomorúnak, vígasztalannak tűnt föl előttem...

Szerettem volna utoljára látni Monte Ilicét, házunkat, azt a szép gesztenyés ligetet... Nem láthattam... nem fogom láthatni... óh mint elszorúl szívem erre a gondolatra...

Az utcáról egész a Belvederig fülhallatszott a kocsik, szekerek zörgése, a járókelők, munkások vidám zaja... Ez a tengeri nép mind dolgozik, örül, szenved, jár, kel, élvez és él... s a madarak... mily gyorsan röpködnek fészkeik felé...

Köztem s az engem körülvevő világ között holnap egy áthághatatlan fal emelkedik, egy örvény, egy szó, egy fogadalom...

Hogyan fogom eltölteni a mai éjjelt?... Csak legalább te volnál itt, mellettem!...

Félek!...

Istenem, légy velem!

Vasárnap, április 6-án.

Testvérem! Hallottad-e, hogyan beszélnek a holtak a sírból?

Én halott vagyok! A te szegény Máriád halott. Kiterítettek a ravatalra, befödtek a halotti szőnyeggel, elénekelték fölöttem a requiemet, a harangok zúgtak... Úgy érzem, mintha valami halotti súly nehezednék lelkemre s tagjaim meg volnának meredve. Köztem és a világ, természet, élet között valami nehezebb, nagyobb tömeg áll, mint egy sírkő, mely hangtalan sírboltomat földi.

Mily megrendítő látvány volt! A halál az élet nyilvánulásai, a szenvedélyek tömege mellett; a test, a mely látja meghalni a lelket, az anyag, a mely túléli a szellemet!

Felnyitom szemeimet, mintha álomból ocsúdnám föl; a végtelenbe meresztem ki szemeimet, ebbe a sötétbe, nyugalomba és néma csöndbe, a mely körülvesz... Mindentől végtelen távol vagyok. Téged is csak álomban látlok, a valóság távoli határain túl... Vajjon te tűntél-e el az ürbe, avagy én tértem vissza a semmiségbe?

Egészen el vagyok kábulva. Úgy tetszik, mintha egy végnélküli sírboltban járnék, mintha mindez csak álom volna... és nem fog örökké tartani, hanem föl fogok ébredni. Egy borzalmas ünnepélyben vettem részt, de úgy tetszik, mintha nem az én számomra rendezték volna azt... Hisz én is csak úgy voltam jelen, mint a többiek ennél a temetésnél, ennél a gyászos szertartásnál, hogy, ha majd az orgona elhallgat, nem zúgnak a harangok, eloltogatják a gyertyákat s a papok a sekrestyébe, a nép a szabadba vonul, - én is elmehessek és ne kelljen egyedül itt maradnom... a hol annyira félek... Láttam mindama borzalmas előkészületeket, a melyeknek láttára elszorúl a szív s vajjon engem illeltek-e azok? És én voltam-e az, a ki meghalt?... Az a sok ünnepiesen öltözött nép, az a szép zene, az a vakító fény mind engem illelt?... S én beleegyeztem abba, hogy meghalok?... Meg akartam halni?...

Fölöltöztettek menyasszonyi ruhába, a fátyollal, koszorúval, virágokkal; azt mondták, hogy nagyon szép vagyok, - bocsásson meg nekem az Isten!... én olyan boldog voltam, csak azért, hogy *Ő* ilyenek fog látni!... Bevezettek a templomba. Te láttál: én senkit sem láttam; a tömjénfüst, a lobogó fáklyák elvették szemem fényét; csak az orgona szomorú hangját hallottam. Aztán leeresztették a függönyt, lehúzták rólam azt a szép ruhát, a fátyolt, a virágokat s fölöltöztettek a fekete tonaczába, a nélkül, hogy én tudtam volna róla. Én nem hallottam, nem láttam semmit... engedtem, hogy mindent tegyenek velem, de annyira reszkettem, hogy fogaim vaczogtak bele. Eszembe jutott nővérem szép menyasszonyi ruhája, a díszes menyegző, a melyen őt bizonyára nem fogta el a rémület, a mely most engem önkívületbe hozott. Újra föl húzták a függönyt a nagy néptömeg még mindig ott volt; bámult, hallgatott és sóvár kíváncsisága kimagyarázhatatlan félelmet okozott nekem. Kibontották hajamat s éreztem, a mint összekulcsolt kezeimre hullott az: egy csomóba fogták össze... s élesen csattant össze az olló aczéla... azt hittem, hogy a hideg borzongatott össze, pedig csak az aczél érintette nyakamat, a mint fürteimet két oldalról átszelte; különben mindenről csak zavart fogalmaim voltak. Láttam atyámat zokogni. Miért sírt? Láttam anyámat, Juditot. Lajoskát... Judit mellett ült valaki halványan, lélektelenül és tágra nyílt szemekkel nézett rám. Ebben a pillanatban a jéghideg vas csattogása fölülmulta a papok énekét, az orgona hangját, atyám zokogását. Hajam minden oldalról fürtökben fonatokban hullott a földre... szemeimből patakként omlottak könnyeim... Az orgona szomorúan zúgott, a harangok zokogtak. Kiterítettek a ravatalra s a holtak szemfödőjét borították rám. A fekete alakok mind körülvettek; kezükben fáklyákat tartva, halványan, megindulás nélkül bámultak rám, mint a kísértetek és zsoltosmákat mondtak. A függönyt újra lebecsátották. A templomban hallatszott a lábcsoszogás... a kíváncsi nép távozott... Mindenki elhagyott... Atyám is... A kísértetek átöleltek, megcsókoltak, de ajkuk hideg volt és oly félelmesen mosolyogtak!

Mindez azt jelentette, hogy meghaltam! s miként lehetséges, hogy azon érzelmek, a melyek forrongásba hozták keblemet, most egyszerre kialudtak? Miként voltak képesek a fáklyák, a ravatal, az egész szertartás, az olló kiölni keblemből a legerősebb érzelmeket? Hogy tudtam elevenen leszállni a sírba, lemondani a jó Isten ajándékairól, a levegőről, a fényről, a szabadságról és a szerelemről?...

Íme, még most is él a vétek!... még most is!... halálom után!... de el fog tűnni az is. Ott, a hol szívem volt, most semmi sincs többé. Ez az élet utolsó vergődése, a lélek haláltusája, a mely nem akar meghalni. Gondolkodom, nyögök, szenvedek és küzködöm, de nem sokáig fog tartani. Az egész éjet álmatlanul töltöttem el. Mi történt velem? Borzalommal kérdezem önmagamtól. Egész éjjel ott, az ágyam függönyén lebegett egy arc... az ő arcza... a mint halványan, némán, tágra nyitott szemekkel nézett reám, mi közben az olló fáradatlanul csattogott fürteim között. Nincs erőm sírni: semmivé lettem.

Nem! nem igaz! ez a csodálatos, titkos átváltozás nem hozott engem közelebb az Istenhez... a sötétségbe, a semmiségbe taszított; megsemmisített; nem tudom, mi történik bensőmben... Az ott uralkodó csend rémületbe ejt.

Május 15-én.

Az ágyban írok, nagyon beteg vagyok. Ha látnád, kedves Mariskám, mennyire elgyötört a láz! Ha halvány, reszkető kezeimre nézek, látom a vért, a mint ereimben kereng, oly sovány vagyok. A keblem itt belül ég, tüzel, mintha egy vulkán krátere volna!...

Ma egy kicsit jobban érzem magamat, azért írok neked. Szeretnék elcsevegni veled és elmerengeni azon szép napok fölött, a mikor az élet oly kedves, oly vidám volt; de minden, a mi itt körülvesz, oly néma, oly komor, hogy még akkor sem merek örülni, ha szemeimet

becsukva a boldog múltból álmodozom. Sokat szenvedtem, de az Isten nem hagyott el. Mennyre fájt, mikor átvittek a betegszobába! Kis czellámban oly sok fájdalmas, de egyúttal kedves emlék környezett; míg itt minden oly rideg, oly gyászos, mintha minden beteg testvér itt hagyta volna fájdalmainak szellemét. Ki tudja, hány apácza halt itt meg?... Talán éppen az én ágyamban?... S a mikor a hosszú, álmatlan, éjjeleken a láztól gyötörve ilyen gondolatok bántanak, kimondhatatlan borzadály vesz rajtam erőt s megjelennek előttem az árnyak, fekete gyászruhában; miközben a folyosó pislogó világa kísértetiesen lobog... és félek s fejemet a párnák közé rejtem. Reggeltől estig sírok, ha visszaemlékezem arra a kedves kis szobára Monte Ilicén, a melynek falai barátságosan mosolyogtak, mikor szüleim körében voltam, azon a szép, verőfényes vidéken... S ha szívemnek több szeretetre, több vígaszra van szüksége... csak a betegápoló testvérek közönyös arcát látom, a kiket a megszokás érzéketlenné tett a szenvedés iránt. Még a napsugár is, a mely az ablakon át besüt, oly halvány, oly bágyadt és gyöngye. A tavasz elmúlt a nélkül, hogy ragyogó éltető sugaraival csak egy pillanatra is megvilágította volna a szenvedés és gyötrelmem ezen elhagyatott tanyáját.

Tegnap egy hófehér kis pillangó szállt le pihenni az ablaktáblára. Te kedvesem, a kinek a jó Isten megadta a boldogságot, hogy láthassad a napot, örülhess az életnek, tele tüdővel szív-hassad a balzsamos levegőt, - bizonyynyal nem tudod elképzelni, mily végtelen gyöngéd örömet okoz a betegeknek egy pillangó látása, egy virág illata! Úgy éreztem, mintha a tavasz vídám kísérei, az illatos zefír, a virágos mező, a dalos pacsirta környeznék ezt a pillangót, hogy megörvendeztessék a sok elhagyott nővér fájdalmas menhelyét. Ah! a pillangó egy percig pihent a párkányon álló csenevész virágcserepen s aztán meglibbentve szárnyacskáit, eltűnt az ég végtelen kékjében... hisz szabad, vídám volt s talán megijedt attól a sok halvány, könnyes arcztól, a melyek fájó szívvel, epedve néztek utána!

Két vagy három nap múlva talán szabad lesz pár órára fölkelnem. Megerőltetem magamat, csakhogy visszatérhessek czellámba... csakhogy elvigyenek erről a helyről...

Ki tudja, mikor foglak viszontláthatni? Néha annyira elhagy az erőm, hogy azt hiszem, soha többé nem leszek képes fölkelni az ágyból.

Háromszor, négyszer is félbe kellett szakítanom ezt a levelet s mégsem képzeled, mily nehezemre esett, míg megírtam... Hanem nagy vígasztalást okozott nekem... ez az egyedüli vígasz, a mely még megmaradt számomra. Óh, mily jól esik, hogy elcseveghetek veled, - addig nem szenvedek, mert nem jut eszembe, hogy itt vagyok... De most már nem bírom tovább. Úgy-e hosszú levelet írtam? nagyon is hosszú, ha meggondolod, hogy egy szegény beteg írta azt. Kissé tán nehezen olvasható, mert a kezem még remeg; de te, a ki szeretsz, meg fogod érteni azt, a mit írtam... és azt is, a mit meg nem írtam.

Hálát adok a jó Istennek ezért a betegségért. Mintha az értelmem egy kissé megtompult volna. Minden, a mi velem történt, álomnak tűnik föl előttem s nem tudom megmondani, hogy kerültem ide... Ha majd fölbredek, a jó Isten is velem leend... Isten veled!...

Május 17-én.

Miért hagytatok el mindnyájan, Mariska?! atyám is! te is! Egyedül nyögök és szenvedek itt ebben a komor börtönben, a hova soha sem süt be a nap, ahol soha sem mosolyognak; oly nyomorult vagyok, hogy még a szikla is megszánna. Meghalok, Mariskám; szegény barátnőd meghal és nem fog többé téged viszontlátni... s nem fogja újra meglátni atyját!

Azt hittem, hogy jobban leszek, hogy elhagyhatom ezt a borzalmas szobát. Újra visszaestem s most már nem is titkolják előttem, mily nagy veszélyben forog az életem.

Ha meg kellene halnom... itt... egyedül!...

Az éjszaka!... Oh, Mariskám, mily rémes az éjszaka!... Az órák oly végnélküliek, oly hosszúak! Ez a pislogó mécs, ez a feszület, ezek a porlepte, sötét képek, ezek az elfojtott nyögések, a betegápoló testvérek horkolása... óh, mily borzasztó mindez! A szomjúság majd megöl és nem merem a testvéreket álmukban megzavarni, mert szegények panaszkodnak, ha gyakran fölkeljük őket. Az elmúlt éjjel el akartam vánszorogni az asztalig, hogy eloltsam azt a poklot, a mi bensőmben égett. A szomjúság miatt már-már elvesztettem eszméletemet? de alig léptem ki ágyamból, azonnal ájultan rogytam össze és fejemet az ágy sarkába ütöttem. Egy nagy vértócsában találtak meg eszméletlenül...

A hajnal szomorúan, halványan köszönt be. Az éjjelt benépesítik a rémképek. Atyám jut eszembe, kis családom, minden, a mi megédesíthetné jelenlegi szenvedéseimet és sírok, sírok, míg a szívem megszakad...

Istenem! Ha meghalnék?... ha itt kellene meghalnom?... a nélkül, hogy atyámat láthatnám?...

Nagyon, nagyon nehéz pillanat lehet az, Mariskám! Félek, ha arra gondolok, hogy egyedül leszek és nem lesz senkim, a ki vigasztaljon... Csak atyámat láthatnám legalább! Úgy-e, kegyetlen barbárság ez, hogy még ebben az utolsó, végzetes pillanatban sem engedik hozzánk jönni szeretteinket?! Egyedüli vigasztalásom az, hogy neki is írok, mint neked; de ha majd nem leszek képes már írni?... Oh, ha papa csak századrészét is tudná annak, a mit szenvedek!...

Mily nehezemre esik az írás! Azokban a ritka pillanatokban, mikor egy kissé magamhoz térek, erőlködve írok három-négy sort; ilyenkor élni vágyom és kétségbeesetten ragaszkodom az élethez: de a kezem annyira remeg, hogy magam sem vagyok képes elolvasni azt, a mit írtam s elmém oly gyenge, hogy nem tudom, mit gondoltam. Tízszer is hozzá fogok a levélíráshoz s még sem vagyok készen. A jólelkű Filomena testvér mindennap meglátogat és beszél te rólad. Áldja meg az Isten azért a vigasztalásért, a melyet nekem, szerencsétlen betegnek nyújt! El sem tudnám mondani, mily jól esik kétségbeesett lelkemnek a legkisebb szívesség, a rokonszenv legcsekélyebb jele is!... Oly nagy szükségem van mások szeretetére... Oly nagy szükségem van arra, hogy én is szeressek... nagyon szeressek, mert az élet fut, szalad előlem!

Június 3-án.

Óh, Mariskám! holnap fogok áldozni... Betegségem hát csakugyan oly végzetes?

Pedig nem érzem, hogy a halál közeledik...

Istenem! legyen meg a te akaratod!

Az ablakon kívül még ragyog a nap, fölhangzik a sürgő-forgó vídám néptömeg zaja... a napnak egy barátságos sugára betéved az ablakon és beragyogja fekhelyemet...

Mennyi minden van elrejtve egy-egy napsugárban!... annyi öröm, annyi bánat, a melyre szétragyog... annyi szív, a mely ujjong és szeret, ha meleg sugáraiban fürödhettek!...

Az eresz alatt van egy fecskefészek... a nap oda is süt...

Istenem!

De hogyan fogok meghalhatni a nélkül, hogy atyámat látnám? Nem szabad viszontlátnom őt? Istenem! Istenem! Megnyugszom végzetemben, meghalok, de atyámat szeretném még egyszer látni... ő nem fogja tudni, hogy meghalok, szegény atyám!... miért nem mondják meg neki?... miért nem hívják ide?... Istenem, mennyit fog sírni!...

Meghalni! meghalni, ily fiatalon!... Még nem vagyok 21 éves!

Óh, Istenem!

Mikor fogok meghalni? Csak legalább rögtön meghalnék! a lélek halálküzdelse oly irtózatoss!

Június 7-én.

Meggyóntam! Mily borzalmas! mily borzalom, Mariskám! Minden előkészület a másvilágra figyelmeztetett s én még mindig csak *rá* gondoltam!... s míg a többi testvér térdenállva a litániát imádkozta előttem, ajkaim az *ő* nevét rebegték, elmém *vele* foglalkozott!

Mily rémes ez a szertartás! a sok fáklya, a csengetyű, az oltár, a zsolozsmák!...

Isten veletek, ti, kiket szeretek! atyám, Mariska,. Lajoska... és *te*, Isten veletek!

Óh, Mariskám... mondd meg neki, hogy még utolsó pillanatban is csak *rá* gondolok!...

Június 7-én.

Mariskám! Mariskám! adj hálát a jó Istennek!... nem haltam meg... talán élni fogok!...

Az Isten irgalmas lesz irántam s megengedi, hogy újra viszontlássam kedveseimet...

Azt mondták, hogy ez a remény is vétek s hogy meg kell nyugodnom az Isten akaratában... Bocsásd meg, én Uram, bűnös kívánságomat; de szívem oly gyöngé, oly hivalkodó...

Június 10-én.

Oh! az Isten irgalmas! nem fogok meghalni! Az orvos azt mondja, hogy jobban vagyok...

Élni fogok! élni fogok, Mariskám!... Oly gyenge vagyok... kérem... áldom az Istent... s ha megpillantom a napsúgárt, a mely barátságosan világít be az ablakon, elérzékenyülve zokogok s a sírás oly jót tesz nekem!...

Június 13-án.

Milyen ünnep lesz az, ha újra viszontláthatom jó atyámat és szeretetteimet! mennyit fogok sírni... mily boldog leszek!...

Megtiltották, hogy megerőltessem magamat; nem írok sokat. De meg erőm sem volna hozzá. Ha látnál, mily nyomorútan nézek ki!...

Azt mondják, hogy legyen nyugodt... de elmémnek nem tilthatják meg, hogy messze repüljön innét, hogy elmerengjen mindama kedves dolgokról, a melyek sírásra fakasztanak... mikor majd a beszélő terembe megyek, hogy mindnyájatokat viszontláthassam... és szegény lelkem egy pillanatra boldog leend...

De majd hazamentek!... s engem újra itt hagytok! egyedül!...

Június 24-én.

Legyen áldott az Úr! meglátogattam végre atyámat! Tudod, mennyit könnyörögtem, míg az apátnő és az orvos megengedték, hogy meglátogathasson. Végre a jó orvos tegnap megengedte, hogy elhagyjam a betegszobát.

Nagyon szép idő volt; éreztem, mint tágul beteg keblem a reggeli éltető levegőtől; Filomena vezetett karján. Bejártam a kertet, a hol szépen süttött a nap a virágokra... hisz annyira fáztam azokban a sötét, szomorú termekben! A levelek alig susogtak, mert a szellő nem lengedezhet szabadon a magas falaktól körülvevett kertben; a fővény nyikorgott lépteink alatt, két vagy három pillangó szállongott virágról virágra... Mindez oly kevés volt, de te nem is képzeled, mily sok az annak, a ki hónapokig volt rideg falak közé zárva! Ott lent, az alsó terem ablakán egy kis kanári édesdeden énekelt... igaz, hogy kalitkába van zárva szegényke s talán sír, csak hogy mi nem értjük... de mégis az a sok semmitmondó dolog, a melyet annyian észre sem vesznek, kedves kincset, egy egész érzelmvilágot nyújtanak annak, akit semmi más nem emlékeztet a virágos rétre, a zöldelő erdőre, a pezsgő életre... s ha komoly marad is az ész, mosolyog a szív örömeiben.

Ha becsukom a szemeimet a kert eme szögletében, elfeledem, hogy a zárdában vagyok és azt képzelem, hogy nevető virányok közepette szabad, verőfényes levegőn járok. De ha meglátom a magas falakat, a komor rácsos ablakokat... önkénytelenül is elszorúl szívem.

Lásd, milyen vagyok én! Nekem elég lett volna ez a kis szöglet, egy kis darabka a kék égből, egy virágcserep, hogy boldog legyek, ha nem lettem volna soha szabad, ha nem éreztem volna azt a lángot, a mely bennem ég mindazon örömök után, a melyek e falakon kívül teremnek!... s ha elgondolom, hogy újra megbetegedhetem, hogy újra bezárnak a betegszobába s még a kertbe sem jöhetnek, hogy örülhessek ezen virágoknak, ezen napnak, a mely azért nem jön a szegény betegetek meglátogatni, hogy ragyogó sугára el ne halaványodjék...

Oh, Mariskám! mit éreztem akkor, mikor kedves jó atyámat megláttam a társalgó-teremben, a mint reám várakozott; mit éreztem akkor, midőn reszkető kezeimmal a rácsozatra támaszkodtam!... nem mondhatom el, de a mint észrevette, mily halvány, mily beteges vagyok, nem tudta tartóztatni magát a zokogástól; Lajoska is sírt. Judit is és én beteg kedélyemmel, a ki oly gyöngye vagyok, hogy minden csekélységért sírok, heves zokogásban törtem ki. Karjai közé akartam magamat vetni, de az a hideg, kemény rácsozat kettőnk között állott; az atya és leánya között, a kik újra látják egymást, miután már letettek a reményről, hogy egymással többé találkozhassanak... Soha azelőtt nem éreztem azt a gyűlölséget a zárda ellen, a mely ekkor elfogott.

Mikor aztán kisírtuk magunkat, atyám részletesen kikérdezett betegségem felől. Mosolyogni, vigasztalni igyekezett, de a zokogás időről-időre elfojtotta szavait s könnyei csöndesen peregtek le ősz szakállán, a nélkül, hogy észrevette volna... Szívem elszorult!... pedig hisz ez ünnep volt reám nézve!... nem igaz? Judit is oly halvány volt! ő is sírt; néztem, bámultam rá, mintha valami újat, megmagyarázhatatlant vettem volna észre rajta. Zokogni, sírni óhajtottam volna karjai között s éreztem, hogy az ő részvéte fáj nekem; reá néztem s szemeim könnyekkel teltek meg s a kisértés könnyeim fátyolán keresztül egy másik halvány főt mutogatott nekem Judit mellett...

Oh, Mariskám! ezt a gyöngeséget hosszú betegségem okozta; az ördög incselkedései idézik föl ez ábrándokat... Istenem! Légy velem!

S aztán ezen ünnepélyes, magasztos pillanatokban, a melyeknek örökké szenteknek kellene lenni, közöttünk állott az engem kísérő apácza, idegen és közönyös azon öröm iránt, a mely fájdalommal vegyülve, mindannyiunkat zokogni kényszerített... Oh, hidd el, könnyeinket is szégyeljük mutogatni... Ott volt mostohám is, a ki megtiltotta ezt az édes fájdalmat, azon ürügy alatt, hogy nekem megárthatna.

Mintha csak egy pillanat lett volna, úgy elmúlt az a két óra, a melyet a társalgó-teremben töltöttem! Végre mind, mind eltávoztak kedveseim: szemeimmal az ajtóig követtem őket; de a mint a küszöböt át akarták lépni, a szívem majd megszakadt! hangosan hívtam a papát,

magamon kívül, mintha soha sem fognám többé látni; ürügyet kerestem, hogy még néhány perczig magamnál tarthassam és semmit sem tudtam szólni, csak könyekben törtem ki. Mind, mind zokogtak és senki sem tudott hangot adni. Atyám megígérte, hogy másnap meg fog látogatni. Most aztán végkép elment s a mint az ajtó becsapódott utána, a zár csattanása visszhangzott szívemben; görcsösen kapaszkodtam a vasrácszatba s szemeimet merően szegeztem a bezárt ajtóra... Milyen pillanatok voltak ezek, én Istenem! Az apácák támogattak, hogy fölvészoroghassam czellámba s mikor egyedül, tanúk nélkül maradtam, térdre borúltam, hogy könyekbe öntsem ki nehéz bánatomat.

Most sokkal nyugodtabb vagyok. Hálát adtam az Istennek, hogy viszontlátnom engedte jó atyámat; bocsánatot kértem tőle, hogy elragadtatni engedtem magamat világi fájdalomaimtól, miután már elfogadtam azt a szenvedéssel és nélkülözéssel teljes életet s fogadalmat tettem, hogy magamat egészen Neki szentelem... és kértem, adna erőt, hogy végkép elszakíthassam az utolsó kötelékeket is, a melyek még a világhoz, kedves emlékeimhez fűznek.

Irgalmas Isten! vajjon az én vétkem-e, hogy nem vagyok erős ezt a köteléket elszakítani?

Mariskám, nem jössz el valamelyik nap, hogy meglátogasd a szegény beteget? Jőjj el, óh jőjj el! Annyira szeretnék látni!

Június 28-án.

Mit fogsz gondolni rólam, egy apáczáról, a ki nyög, panaszkodik és titokban ír neked? Ha magamba szállva elmélkedem, oly bűnösnek, oly elvetemedettnak érzem magamat, hogy nem vagyok képes föl fogni, miként engeded meg, hogy barátnődnak nevezhessem magamat... Az én vétkem gyalázatos, de érzem, hogy szerencsétlenségemben van valami, a mi sokkal vétkesebb, mint én magam... S ezért talán meg fog nekem bocsátani a jó Isten. Vannak pillanatok, a melyekben - ha neked nem írnék - mindaz, a mit belül szenvedek, kétségbeesett kiáltásokban jönne napvilágra s elárulná azt a borzalmas titkot, a mely annyi fájdalmat okozott már nekem.

Tudod-e, Mariskám!... még mindig annak a kísértetnek a hatalmában vagyok! Még mindig itt, szívemben hordozom a kígyót! Midőn közönyös dolgokról beszélgetek veled és el akarom titkolni önmagam előtt s előtted is, akkor leginkább bánt, csipked mérges fogaival. Félek, hogy elkárhozom; küzdök a Sátán ellen, a mely mindjobban erőt vesz rajtam... hatalmában vagyok! érted-e... hatalmában vagyok! Most, hogy a betegség elgyöngített, nincs erőm küzdeni. Nem szeretnék meghalni, mert félek a pokoltól... mert szeretem a bűnt!...

Óh, bocsáss meg, testvérem!... magam is elborzadok a fölött, a mit írok, a min tűnődöm... Nem tudok többé az Istenhez fohászkodni, mert nem merek emelt homlokkal, mély bizalommal Hozzá feltekinteni!...

Istenem! mit vétettem? mit vétettem Ellened?...

Még mindig szeretem őt! és jobban szeretem, mint valaha! a megőrülésig szeretem... és apácza vagyok!... ő pedig testvérem férje! borzasztó! gyalázatos!... el vagyok veszve, átkozott vagyok!... De nem vagyok oka!... Miként érdemeltem meg ily kemény büntetést? Mióta élve bezártak síromba, örültséggé, dühhé, kétségbeeséssé fajult ez a szerelem... Nem emlékszem már a paradicsomi örömekre, szívemben nem rezeg a gyöngéd örömei emléke... Szívem, lelkem és testem csak egy félelmes alakkal van elfoglalva, a mely folyton szemeim előtt lebeg és kétségbeesett, örült szenvedélyt gyújt föl bennem... Hangokat hallok... mintha hívogatólag csábítanának a túlvilágról... Figyelj... Mária! Mária!... ezen a néven szólítottak a világban... Mária már meg van halva... és egész testében remeg s homlokáról gyöngyözik a hideg veríték, mert érzi a Sátán vasmarkát, a mint hajánál fogva megragadja, hogy a Gyehenna tüzébe rántsa le...

Felfogod-e, mit érzek, ha látom ez ártatlan, szent, tiszta szüzeket égi örömmel imádkozni, én, a ki egyedül vagyok köztük bűnös! S midőn a lelkifurdalás legerősebb, legélesebb, akkor is el kell azt titkolnom, hogy el ne áruljon! a legvígasztalóbb, legmagasztosabb lelki gyakorlatok gyűlöletesek előttem!... kényszerítve vagyok, hogy megcsaljam az Istent!... Oh!...

Minden vasárnap elmegyek a gyóntató székbe, letérdelek! de jaj! soha sincs elég erőm, hogy borzasztó vétkeimet bevalljam... Bűnöket találok ki, a melyeket soha sem követtem el, hogy így tegyek eleget azért az *egyért*, a melyet nem merek bevallani soha, a melyet féltékenyen őrzök szívemben, mint az anyafarkas kölykeit sötét rejtekében!

Mariskám! azt hiszem megőrülök!... szeretném a hajamat tépni; szeretném körmeimmel marcangolni keblemet; szeretnék ordítani, mint a vadállat és megrázni eme vasrácsokat, a melyek fogva tartják testemet, halálra gyötrik lelkemet s ideges türelmetlenségemet az örültségig fokozzák...

Ha valóban megőrülnék? Félek!... félek!... Minden tagomon hideg borzadály fut végig; a vér megfagy ereimben.

Félek a szegény Agata nővértől, a ki már 15 éve be van zárva a bolondok czellájába. Emlékezel halvány, ijesztő, kiaszott arczára? kifejezéstelen vad tekintetére, csontos kezeire, meztelen karjaira, kúszált ősz hajára? Szünet nélkül jár-kel kisdéd czellájában, megrázza ketreczének vasrácsait, mint egy félmeztelen, bőszen vad és ordít, csikorgatja fogait!... Emlékezel-e a zárdai félelmes szájhagyományra, hogy annak a czellának soha sem szabad üresen maradni s hogyha az egyik szegény örült meghal, már újra van egy szerencsétlen, a kit helyébe zárjanak. Mariskám! félek, rettegek, hogy én foglalom el Agata nővér helyét, ha az Isten megkönyörül rajta és magához szólítja őt.

Lázam van. Ifjan fogok meghalni. Oh, az Isten nem fog oly keményen büntetni!... Félek, félek azoktól az ősz hajaktól, attól a sáppadságtól, attól a nyöszörgéstől, azoktól a kezeiktől, a melyek a vasrudakat oly görcsösen szorongatják... Ha én is olyan lennék!... Oh nem! nem!

Éjjel van; minden csendes; az ablak nyitva van. Hallottam, a mint egy boltos pörölt feleségével és végül meg is verte!... boldog asszony! Valakinek a lépteit hallom, a mint hazamegy: szülei, szerettei körébe siet!... Miért gondolok ilyen dolgokra, a melyek sírásra fakasztanak? mert beteg vagyok, mert elmém elgyöngült, mert vétkezes vagyok... Oh, a vétek! már nem is gondoltam rá!

Halljad, mily borzasztó az én vétkeim: mily sokféle alakban nyilvánul! Vasárnap a choron hallgattam a misét: lelkem tiszta, nyugodt volt, égi béke honolt benne!... azt hittem, hogy Isten végre is megkönyörült rajtam és megbocsátott; imádkoztam s a szemeimet egy emberre függesztettem, a ki a templom hajójában állva, egy oszlophoz támaszkodott; termete, fekete haja, taglejtései mind reá vallottak... Od'adtam volna reményeimet, a melyek még az élethez fűznek, csak hogy megforduljon és láthassam őt. Néztem... s néha minden kétségem eltűnt, hogy ő az... s ilyenkor minden vér a fejembe tolt és szemeim elhomályosultak. Mikor a misének vége volt, megindult kifelé s én kértem a boldogságos Szület, hogy tegyen csodát, hogy fordítsa erre az *Ő* arczát a chorus felé, hogy még egyszer láthassam, ha csakugyan *Ő* az. Sokáig álltam ott, mint egy kőbálvány, szemeimet arra az oszlopra függesztve, a melyhez talán egy idegen támaszkodott.

Július 5-én.

Látni akarom, látni akarom őt! csak egyszer, csak egy pillanatra!... Istenem, hát oly nagy vétek az, ha őt látni óhajtom? Csak látni... messziről... az ablakredőnyökön keresztül! *Ő* nem fog látni engem; nem fogja tudni, hogy amaz ablak mögött van valaki, a ki meghal, elkárhozik érte...

Miért vették el tőlem? Miért rabolták el tőlem Antalt?... szívemet, paradicsombeli örökségemet? Gyilkosok!... gyilkosok! ha testemet megöltétek már, miért gyötritek még lelkemet?

Oh, mennyire szerettem, mennyire szerettem őt! Apáczá vagyok... tudom! mit törődöm vele! szeretem őt! ő nővéremnek férje... én szeretem őt! vétek, irtózatoss vétek... és én mégis szeretem, szeretem őt!

Látni akarom! látni akarom! még ha utoljára látnám is! A torony ablaka az utcára néz; ott fogom lesni őt... minden nap várni fogok reá... majd erre jön... egyszer, egyetlen egyszer... Az Isten erre fogja küldeni... az Isten?

Oh, Mariskám! mennyire lever, megrémít ez a szó! Őrjöngök, látod... magamon kívül vagyok... nem tudom, mi bajom van... talán a láz... talán gyöngé idegeim... vagy örült vagyok?

Július 25-én.

Láttam, Mariskám! Láttam őt! Élveztem ezt a pokoli örömet is! Áldott legyen érte az Úr!...

Barátaival együtt jött erre... Még csak szemeit sem emelte föl... Talán nem jutott eszébe, hogy ebben a zárdában van az ő Máriája... szegény Máriája, Monte Iliceről... a ki most halvány, sír, reszket a hidegtől, meghal... de emlékét mindig szívében hordja... a szemeimből kiömlő lángot ő nem érezte... beszélt, nevetett, szájában szivar volt, a melynek füstje fölfelé, ablakom felé szállt... láttam őt, igen, igen, *őt*, arcát, öltözkését, taglejtéseit és féltem attól az embertől, mert nevetgélt, mert szivarozott, mert barátjával beszélgetett... nem iszonyatos, nem borzasztó ez?...

Aztán eltűnt, a másik utczába tért s nem láttam őt többé... Alant a néptömeg tovább sétálgatott, beszélgetett, mulatott... észre sem vette, hogy ő már eltávozott!... Hol van? hova ment?... haza nővéremhez... feleségéhez...

Ah! szeretnék, tigris, szeretnék ördög lenni! hogy ízenkint szaggathassam szét testemet! hogy kétségbeesésemmel megmérgezhessem a levegőt! hogy bánatommal elsötétíthessem a napot!...

Átok reám! átok reá, az egész világra!... Oh! Istenem, istenem! Valjon meddig kell még szenvednem?

Augusztus 5-én.

Mariskám; bocsánatot kérek tőled s mindazoktól, a kiket vétkeimmel megbotránkoztattam, a mint bocsánatot kértem az irgalmas Istentől. Mit gondolhattál felőlem? szegény, nyomorult bűnös felől, a ki a Megváltó lábai előtt a porban csúszva, könnyeivel akarja vétkeit kiengesztelni?

Egy időn kívüli lelkigyakorlatot végeztünk; egy hírneves hitszónokot hívtak meg; a feketével bevont ablakok félhomályba borították a templomot... s a kísérteties homályban, mintha az Isten hangja menydörgött volna felém!... Mily rettenetes az Úr szava! Nem!... az én bűneim, megháborított lelkiismeretem, vétkeis öntudatom tették azt oly félelmissé; mert lelkem azt súgja, hogy a jó Isten csak végtelen szeretettel, irgalommal szólhat hozzánk, szegény bűnösökhöz.

Mily hatást idéztek bennem elő ezek a szent beszédek! azt mondanám, félelem, iszonyat... Isten oly félelmesnek, borzasztónak tűnt föl előttem; az isteni harag villámai löveltek szét az oltárról, hallottam a Sátán elhaló nyögését a magas boltozat alatt s láttam fekete denevér szárnyait, a mint a homályos ívezetekre sötétlen lerajzolódtak. Az Isten beszélt a poklóról, az elkárhozottakról... és egész éjjel úgy tetszett nekem, mintha a kínozottak nyögéseit, a másvilág

félelmes jajveszéklését hallottam volna... és úgy féltem... irtóztam magamtól, szörnyű vétkeimtől.

Ki vagyok kelve önmagamból... Szívem hasztalan keres megnyugvást az isteni irgalom gondolatában... vétkem oly iszonyatos; vajjon nyerhetek-e érte bocsánatot? A hitszónok oly sokat beszélt! elősorolt minden bűnt; de még a legiszonyúbb vétkek között sem merte említeni az enyémet... elmondta mindet... csak ezt az egyet nem... elméje elriadt, képzelme megtagadta a szolgálatot, hogy ezt szavakkal lefesse!...

Mivé lettem hát, én jó Istenem!... talán már jogom sincs, hogy hozzád fohászkodjam?... Hallgathatom-e még szavaidat, én szerencsétlen, a ki elmerültem a vétkeibe.... Leborúlhatok-e még Színed előtt választott szolgálóid, szent testvéreim közepette?

Mariskám, mily borzasztó ez? Még az Úr is elhagyott engem! S a kísértés néha mégis azt akarja elhíttetni velem, hogy ártatlan vagyok: hogy ennek a vétkeknek nem én vagyok az oka, hogy az Isten megbocsáthatna nekem... Miért, óh miért kell elkárhoznom?! mit vétettem én...

A Sátán ébreszti bennem ezt a kételkedést; a Sátán hatalmában vagyok!

Olyan vagyok, mint az elátkozott; félek és undorodom önmagamtól; gyötör a borzalom és a lelkifurdalás; s mégis szeretem a jó Istent s szeretném kiönteni lelkem mérhetetlen kínjait a Megváltó lábai előtt.

Nem tehetem, nem tehetem... el vagyok kárhozva!

Az éjszaka!... ha tudnád, milyen éjszakáim vannak!... a mécs világa ide s tova lobog, az árnyak tánczolnak, a bútorok recsegnek s még a csend is érthetetlen, titkos suttogással, zajjal van tele, mintha a sírok lakói beszélgetnének, a Sátánok vihognának, az elkárhozottak nyögénének; minden, minden oly gyászos itt, ez a sötét, néma, komor folyosó, ezek a holtak, a kik itt alattunk nyugosznak, ez a templom, a gyertyák, a képek... a falakon ijesztő árnyak jelennek meg, a feszület alatt rémes alakok bujkálnak.. irtózom a levegőtől, a melyet belélegzek, a nyugalomtól, a mely alatt a halál borzalma rejlik, a paplantól, a mely leszorítja, megbénítja tagjaimat... és nem merek kiáltani, mert félek a rémes visszhangtól, a borzalmas árnyaktól, amelyek körülöttem röpkednek... álmom nyugtalan, szakgatott és tele van rémes képekkel; gyakran fölriadok egy kiáltással s ilyenkor hideg veríték borítja egész testemet s szemeimből patakként hullanak könnyeim.

Miért volt oly megrázó az a szent beszéd? miért oly rettenetes az Isten szava?...

Óh, Uram! Kegyelmezz az elkárhozottnak!... légy irgalmas elátkozott szolgálód iránt!...

Augusztus 17-én.

Uram! hála neked! újra születtem; megtisztultam, mert megbocsátottál. Annyit sírtam, annyit imádkoztam, hogy végre is megkönyörültél rajtam; most nyugodt, boldog vagyok; nem fogok többé a multa gondolni, nem akarok egyedül maradni, mert az ábrándozás a lélek megrontója. Nem írok neked sem többé Mariskám, mert olyankor mindig visszaemlékezem... nem akarok többé reád gondolni, atyámra sem, senkire sem!... Bocsássatok meg. Kedveseim... a szív oly veszedelmes... Ha kiszakíthatnók szívünket, közelébb jutnánk a jó Istenhez!

Óh, az Isten erőt fog adni, hogy föltételemhez hű maradhassak!...

Ha most, ebben a pillanatban meghalhatnék, az angyalok mosolyogva fogadnának... De nem, Mariskám! ez a vágy is vétke: addig kell itt lent maradnunk, a míg a jó Isten akarja. Gyöngé, gyáva lelkem már szeretne elszállani s vétkes kárörömmel nézi, mint rongálja össze a betegség a törékeny porhüvelyt, a mely őt körülveszi.

Kedves Mariskám! ha látnád, mivé lettem! olyan vagyok, mint az árnyék; ha látnád kezeimet, arczomat, szemeimet! Mellem folyton lázas és ég, mint a parázs; ha hallanád, miként köhögök!

De jobb így, hogy nem láthatsz, Mariskám, hogy senki sem láthat!... Szégyenlem, hogy beteg vagyok. Szegény jó atyám vakon bíz a gondviselésben s ezer meg ezer okot talál ki, hogy megnyugtassa magát.

Istenem, Istenem! Íme leborúlok Előtted! beteg, gyöngé vagyok, vétkeztem és hibáztam elled, de imádlak véghetetlenül. Légy irgalmas irántam! Ne engedd, hogy a multa emlékezzem! Csak ezt kérem tőled, hogy nyugodtan élhessek és hallhassak meg, dicsőítve és áldva a Te szent Nevedet.

Augusztus 26-án.

Ah, Istenem! miért hagytál el engem!

A mit érzek annak nincs neve... bűnös vagyok... félek, írtózom bűnömtől és nem bírok tőle szabadulni!...

Az a szent beszéd, az a félelmes hang mindig a fülemben cseng! Mint borzadok! Látom a pokol kapuit, a mint kitárulnak előttem... érzem, hogy elvesztem, mint a bukott angyalok, a kiket az Úr haragjával sújtott... még mindig szeretem őt! irtózom a Sátántól és *reá* gondolok!... Szemeimet esdve emelem az oltárhoz és *reá* gondolok... fejem zúg, árnyak, borzalmas képek merülnek fel benne... s mosolygom, mert *reá* gondolok! *reá*, a bűnre, a kísértésre, a Sátánra!...

Halljad, Mariskám, mi történt! A Belvederen voltam, a mellett a kis kápolna mellett, a melyet virágokkal szoktunk fölékesíteni: a nap kevéssel előbb kelt föl; az ébredés zaja töltötte be a levegőt; a madarak vidáman csicseregtek; az ég gyönyörű kék és tiszta volt a tenger fodrosan hullámozott s a virágillattól balzsamos reggeli szellő oly jól esett beteg mellemnek... én elgondolkoztam... lásd, a kísértés ördöge a gondolkodás útján lopódzott be agyamba, hogy örökre megronthasson! a virágokra gondoltam, a melyeknek illatos kelyhében gyémánt szemként rezg a reggeli harmat, aztán a füstre, a mely a házak kéményeiből a magasba emelkedik, meg a hófehér vitorlára, a mely a távol tenger kéklő ködében felém közeledett, a dalra, a mely az ébredező utcából fölhangzott. Álom volt-e, nem tudom. Két pillangó kergette egymást világról-világra; az egyiknek arany, a másiknak tiszta fehér szárnya volt... a fehér szárnyú pillangó gyors röptében leszállt egy nagy kelyhű hófehér virágra s annak kelyhébe rejtette magát, mialatt szegény társnője kereste őt s hogy nem találta meg, bánatosan eresztette le aranyos szárnyacskáit; majd újra megindult s a mint a fehér virághoz közel ért, szárnyacskáit elkezdtek remegni, majd közelebb ment a szírmokhoz, belenézett a virágkehelybe, talán mosolygott? s ő is leszállott oda. Mit beszélhettek, mit mosolyoghattak? Ki tudja, mi ment végbe picziny lelkecskéjükben? Mily végtelen üdvöt, boldogságot zárt magába az a kis virágkehely! Egy veréb csiripelt a kápolna csúcsfalán s oly gyorsan csattogtatta a szárnyait, hogy a felkelő nap sugarai arannyal törték át tollazatát; beszélgetett: gyere! gyere! s mintha sírt volna hozzá! ki tudja? talán valóban sírt! kire várt, kit hívott?... Aztán hirtelen szárnyra kelt s egyenesen, biztosan repült; hova sietett?... Szabad volt és elröpült! a fal tövében egy kis gyík sütkérezett a napon; ha láttad volna, mily vidám volt ez a kis állat! fürgén szaladozott ide s tova, élénken mozgatta kis fejét és szemei ragyogtak, mint a smaragd! Talán áldást mondott a napra, a melynek jótékony sugarait élvezte, talán arra a harmatcseppre, a melyet a túlterhelt virág kelyhéből a földre hullatott. Ki gondolt arra a végtelen sok örömről, a mely bennünket körülvesz? arra a boldogságra, a melyet a porban csúszó féreg érez, a mely a láthatatlan parányokban rejtezik? - Aztán egy kocsni robogott végig az utcán, a lovakon

csengő is volt; úgy-e, mily kedvesen szólnak a csengők? virágos rétekről, piros országutakról, zöldelő ligetektől és énekes pacsirtákról regélnek annak, a ki megérti őket... Majd egy taliga nyekergése hangzott föl s egy vídám, kellemesen csengő női hang egy népdalt énekelt, egyet azok közül, a melyekben oly kevés szépség van s a melyek mégis annyira megindítják a szívet; egy szolgáló volt s vizet vitt a kútról; miért volt hát olyan vídám? mire gondolt? szülőföldjére, falujára? a vasárnapi misére? a kis templom előtti térre, a mely tele van ünnepiesen öltözött ifjakkal? az ismert hangra, a mely a régi dalt énekelgette ablaka alatt?

Minden, minden beszélt körülöttem; minden azt mondta: Tóni! Tóni! Körülnéztem, kerestem őt szemeimmel... és megpillantottam egy közeli ház ablakában... Ő volt! igazán Ő volt!... Könyökével az ablakpárkányra támaszkodott, szivarral szájában élvezte a gyönyörű reggel kellemeit. Óh, szegény, szegény szívem! Emlékeztem, hogy megmondták egyszer, hogy nővérem a zárdához közel jött lakni, de az Isten eddig irgalmas volt irántam s nem juttatta eszembe... Most megláttam őt, óh, Istenem! Miért! miért?... Mit csinált? mit gondolt?... megbocsátott-e nekem? nem! nem! szemei szórakozva jártak körül... pedig látnia kellett volna, a mint a fekete ruhában, fehér fátollal és kiterjesztett karokkal álltam ott... vagy nincs szíve ennek az embernek? - Mennyit sírtam! Óh, Istenem! köszönöm, köszönöm, hogy látnom engedted őt!... Óh, Istenem! ne engedd, hogy nővéremet is meglássam!...

Tóni! Tóni! itt vagyok! nem látsz? már elfeledtél? mi bajod van? mit vétettem ellened?... Óh, mint szédülök! Tóni, tekints ide! nézd, mily halvány vagyok! mennyit szenvedek!... Óh, Tóni! könnyörülj rajtam, tekints reám!

Ő megfordult; egy árny jelent meg háta mögött... láttam a ruháját... elrohantam, mert az örülés környékezett... Istenem, én jó Istenem! Mennyit szenvedtem! Elbújtam czellám rejtekében, mint a megsebzett vadállat... Mennyi kín, mennyi szenvedés! Uram, adj erőt, nehogy megörüljek!...

Borzasztó napom volt! ez a kísértet mindig szemeim előtt lebegett; ez a kínos tövis folyton szurdalta szívemet!

Az eszem elhagyott. Mintha valami titkos hatalom megragadna és magával vonszolna, úgy igyekszem ismét föl a Belvederre... hogy újra lássam azt a képet, a melynek gondolata is megöl... Szeretném ott élni le napjaimat, hogy az ablakra függesztett szemekkel ott haljak el az ő közelében...

Az Istenhez akartam fohászkodni, de Ő is oly kegyetlennek tűnt föl előttem! eszembe jutott az a szent beszéd s most igaztalanul keménynek találtam azt. Szívemben az ördögök ezrei dúlnak... hallod, Mariskám!... hallod az elkárhozottat... mert én el akarok veszni, el akarok kárhozni!... Éjjel, midőn már az egész zárda aludt, fölmentem a terrasra, mezítláb, elfojtva lélekzetemet, hogy megálljon bennem a szívverés, a melynek zaja az alvó apácákat felkölthette volna; lassan, reszketve és tántorogva haladtam a sötétben, mint egy elkárhozott szellem a komor folyosón. Fél óra alatt értem föl: fél óráig tartott ez a belső, rettenetes tusa; a legkisebb zajra összeborzadtam, minden ajtó előtt visszafojtott lélekzettel hallgatóztam, minden lépcsőfokon majd összeroskadtam... Ha ő mindezt látta volna!... Mikor aztán fölértem s megpillantottam fejem fölött a csillagos eget... s azt a kivilágított ablakot... nem tudnám magam sem elmondani azt, a mit éreztem... Halljad! elmondom, mit láttam... szenvedni fogsz te is, mint én... szeretném, hogy mindazok, a kik szeretnek, velem együtt szenvedjenek... Az óra tizenegyet ütött... s a harang szomorú bűgása éles törként járta át szívemet... az utcák még népesek voltak... a járó-kelők sétálgattak, nevetgéltek! a közeljárók egyes szavai fölhatottak hozzám a csendes éjben... a sötétben idelátszott az a kivilágított ablak, mintha rám meresztette volna szemeit... Százszor is elmerengtem esténként a távoli, kivilágított ablakok szemléletében... elképzeltem mindama szenvedélyeket, szeretetet, örömet, gondot és bánatot, a melyek az én szívem előtt a családi boldogság édes kellemeit képezik s képzeletemben

hallani véltem a beszélgetést, a nyájas szavakat, a melyek a barátságos világ körül elhangzottak... De ebből az ablakból mintha tűz ömlött volna felém... a mint rápillantottam, ereimben kigyúlt a tűz... Ő, csak ő volt előttem, a mint házában a családi élet nyugodt, szent, boldogító örömeit éldeli. Nagy, kékvirágú papírszőnyegek borították szobája falait: az ablak mellett egy pamlag állott, kissé odább, az asztalon sok apró tárgy hevert, a melyeket nem bírtam jól megkülömböztetni, de egynémelyike fénylett a lámpa világjától... oh, ilyennek képzeltem én a szentek szentélyét: eme kis tárgyak mindegyike megfordult kezében; azon a pamlagon százszor is pihent. Miért volt üres a szoba?... az ajtó lassan kinyílt s egy nő lépett a szobába... ő volt!... nővérem! milyen szép volt Judit!... Az ablakhoz lépett és elhomályosította a szobát... a kegyetlen!... Majd a párkányra könyökölt. Úgy tetszett nekem, mintha engem nézne... féltem felém fordított arcától, a mely homályban volt... a kis kápolna mögé bújtam... Mennyire reszkettem! Mint dobogott a szívem! Kevéssel később hirtelen fölkelt; kinyitotta az ajtót, a melyen belépett... Ő volt, ő volt!... megfogta kezeit... megcsókolta ajkait... Istenem, Istenem! miért nem szólítasz magadhoz?... engedj elkárhoznom, de ölj meg!...

Nem is képzelheted, mily kínos kéjt, mily pokoli gyönyört okoz az önmagunk által reánk mért szenvedés elviselése... önmagunk gyöttrődünk, mert másokat nem gyötörhetünk... láttam őt, a mint átkarolta nővéremet! láttam őket, a mint egymás mellé ültek s kezet kézben tartva beszélgettek, mosolyogtak, egymástól csókokat raboltak... Megértettem az édes szavakat, a melyeket egymásnak mondogattak, láttam arcuknak legkisebb mozdulatait is, szemeik gyönyörteli kifejezését... égő szemeim kitágultak; szívem verése megállott; a Sátán lakozott bennem... S ez a látvány egy óránál tovább gyötört! Egy óráig álltam ott, mezitláb, láztól égve, borzadálytól reszkette, miközben lelkem haláltusáját vívta... végig akartam élvezni ezt a rettenetes gyönyört, a melynek kínos lángja elsorvasztja lelkemet... minden este fölmentem, daczolva a veszélylyel, a lázzal, az örültséggel... láttam őt!... mit bánom én, miként, csak hogy láttam! napokat töltöttem a terraszon s míg a forró nap égető sugarait födetlen fejemre lövelte, agyamban oly sok lázas, örült, képtelen eszme forrongott... szemeim lángoltak, testem lázban égett, fejem szédült, de ott vártam, vártam, hogy láthassam, a mint az egyik szobából a másikba megy!

Oh, ha a fájdalom ölne tudna!...

Szeptember 10-én.

Istenem, Istenem! engedj meghalnom!

Szeptember 13-án.

Oh, irgalom, irgalom! Nem tudok többet szenvedni!

Szeptember 18-án.

Mariskám, beteg vagyok; agyamban forr a láz; fejem ég, czellámban is hallom a szegény Agata nővér ordítását... én is szeretnék ordítani, mint ő, szeretném körmeimmel a falakat leszakgatni, mint ő...

Miért zártak engem ide? mit vétettem? miért van itt az a vasrácszat, ezek a fátýolok, ezek a nagy lakatok? mit akarnak ezekkel a komor énekekkel, mit jelentenek ezek a halvány, félelmes arcok, ez a sötétség, ez a komor, néma csend? mit vétettem? Istenem, mit vétettem hát?

El akarok menni! ki akarok szabadulni innét! nem maradok itt tovább! megszököm!... Segítsetek! segítsetek, Mariskám! Félek, őrzöngöm; világosságot, szabadságot akarok; megszököm!

Mariskám! miért hagysz el te is?... Mondd meg atyámnak, hogy szabadítson ki ebből a sírboltból; mondd meg neki, hogy meghalok, hogy megölnék; mondd meg neki, hogy fejemet ezeken a falakon zúzom szét... mondjad neki, hogy jó leszek; hogy mindenkit szeretni fogok, hogy szolgálója leszek mindenkinek, hogy megelégszem a legutolsó vaczokkal is... csak innen szabadulhassak... Mondd meg neki, hogy én őt mindig nagyon, nagyon szerettem, hogy sohse vétettem ellene... hát mért oly kegyetlen irántam? senki sem könyörül rajtam? senki sem segít nekem? vagy azok között, a kik szívökben a boldogsággal elhaladnak eme sötét sírbolt előtt, nincs senki, a kinek eszébe jutna, hogy idebent egy szerencsétlen, kétségbeesett vívódik a halállal?... Kiálts, ordíts velem! kiálts segítségért! mondd el mindenkinek, hogy erőszakkal zártak ide be; hogy semmit sem tettem; hogy ártatlan vagyok... mondd, hogy itt a halál lakozik... hogy a holtak bűzhödt levegője lengedez... hogy az örült nyögései vernek föl nyugalmból!...

Szeptember 18-án.

Az örült! az örült! ő is el akar szökni, szegény! fogva tartják... nagy vasrudakkal zárják be ajtaját... nem tud aludni... nem tud meghalni... reggeltől estig föl-alá járkál abban a kis cellában, dühöngve, üvöltve... szegény Agata nővér!...

Ha engemet is melléje zárnának?... ha én is megőrülnék?...

Oh, Mariskám! szeretnék fejjel leugrani ebből a magas ablakból... de körül van véve vasrácsosattal...

Oh, mily kín, mily gyötrelem! még csak meg sem halhatok! mit vétettem hát? ártatlan vagyok! esküszöm neked!

Hallgass meg! nem fogom őt többé szeretni; kitépem szívemet s vele együtt az ő emlékét is... gyermekei bölcsőit fogom ringatni... messze, örökre elmegyek... tegyenek velem, a mit akarnak... mindent, mindent... csak innét vigyenek el...

Mondd meg nekik, hogy én nem tudtam, mit teszek, midőn apáczává lettem, nem tudtam, hogy örökké fogoly leszek... örült voltam... elátkoztam magamat... hogy hátralévő napjaim úgyis meg vannak számlálva... miért, miért nem hagynak hát békében meghalnom?...

Szeptember 24-én.

Tegnap meglátogatott az orvos: miért hívták hozzám? Olyan különösen nézett reám... megnézte üteremet;... én jól érzem magamat; semmit sem érzek... ezer - előttem érthetetlen - kérdést intézett hozzám... mit jelent ez? mit akarnak tőlem? mindenki engem néz; elkülönítenek; - mi történt hát?... meg akarnak ijeszteni?...

Elmondtam az orvosnak, hogy ki akarok menni innen; megígértem neki, hogy jó leszek, dolgozni fogok, mindent megteszek, a mit tőlem kívánnak, csak engedjék meg, hogy kimehessek. A jó öreg mosolygott és mindent, mindent azonnal megígért, elbámultam engedékenységén...

Mit jelent ez? mit jelent ez, Mariskám?... Egyedül vagyok? elmélyedek gondolataimba; mintha álmodnám... nem tudom, mi történt velem... de valami borzasztónak, rettenetesnek kellett történnie!...

Talán a félelem okozza, mert újra hallom a szegény Agata nővér üvöltéseit, a kit újra megrohant az örültség...

Ma egész nap azt az ajtót néztem, a melyiken bejöttem... ezt a fekete, nehéz tolózárral ellátott nagy ajtót, a mely az áldozatok előtt csak akkor nyílik föl, midőn belépnek... de közülök egyet sem ereszt vissza... és én is beléptem... ezen a kapun keresztül!... Kint szabad voltam... s mégis saját lábaimmal léptem át a küszöböt! Senki sem kergetett, senki sem kényszerített!... Hogy történt ez, én Istenem? Örült voltam? vagy talán álmodtam? Mi van ezen a nagy ajtón kívül?... Mit érezhet annak lelke, a ki küszöböt átlépheti? Ugy-e kívül szép, verőfényes és derült az ég? Ugy-e ezen a csúnya ajtón kívül van Tóni is?

Nem akarták, hogy sokáig nézzem a kaput. Vajjon miért? Ebben is van valami rossz? Elvittek innét... Én mindent megteszek, a mit tőlem kívánnak... engedelmes vagyok... félek... félek, hogy az örültséggel egy szobába zárnak...

Kelt nélkül.

Tóni! Tóni! hol van Tóni?... látni akarom őt!... miért nem engedik meg, hogy láthassam?... csak őt, egyedül őt akarom látni! nem fogom látni atyámat, nem fivéremet,... nem nővéremet...

Nővéremet!... őt!... a ki tőlem elrabolta! miért rabolta el tőlem?... nem tudta, hogy ő az enyém?... miért nem láthatom? mondd meg neki, hogy jöjjön és szabadítsa meg! elmegyünk együtt Monte Ilicére... elrejtőzünk a gesztenyés ligetbe... mondd meg neki, hogy jöjjön! hozza el puskáját is... így majd meg fogja rémíteni börtönőreimet... hiszen csak nők... könnyen megijednek... ő meg is öli őket, ha szükséges lesz... meg fog menteni... itt leszek a czellámban... a nyakába ugrom... Ah! ah!... az apácza...

Igen, igen! az apácza meg fog szökni!... el fog menni vele... nővérenek férjével... elrabolja tőle... Messzire, messzire fognak menni... Siess, siess!... Elmennek a hegyek közé az erdőbe... együtt maradnak örökké... nem fognak félni... nem fogják hallani Agata nővér üvöltéseit... feljönnek a csillagok, megered az eső, a vihar tombol, ő az ablakon bezörget... hívni fogja: Mária... Mária... Ki ez a Mária? Mintha én ismertem volna... Mária... meghalt... elment... hol van? Ah, megreped a fejem!... Hallod-e, Mariskám!... most éjszaka van... látod... mindenki alszik... senki sem fog látni... Én lassan lejövök a lépcsőkön... átmegyek a kerten... sötét van... a kanyargó út homokja nem fog csikorogni lépteim alatt, mert szánakozik rajtam... a kapuhoz megyek... a csúnya ajtó azt fogja mondani: - nem! én sírni, könyörögni fogok, letérdelek... megmondom neki, hogy Tóni vár rám, hogy okvetlenül el kell hozzá mennem... akkor aztán a kapu megesik rajtam... hiszen nem apácza... s megengedi, hogy a kulcslyukon kiszökhessen... kimegyek, a hol a nap ragyog, a langyos szellő fujdogál, a hol őt is megláthatom!... a hol szabad lesz kiáltoznom, ide-oda futkosnom, sírnom, átölelnem azokat, a kiket szeretek... elmegyek, elmegyek, mert ha Agata nővér meglát, megfog és nem ereszt... és aztán ajtajára megyek... és azt fogom neki mondani: íme, itt vagyok! itt vagyok!... ő pedig ki fogja tární karjait... Nem! ez bűn, ez vétek!... Azt fogom mondani Juditnak: én nővéred vagyok, nővéred, a ki annyit szenvedett... meg akarták ölni szerencsétlen nővéredet; elevenen akarták eltemetni... Agata nővérral akarták egy szobába zární... engedd meg, hogy szolgálód lehessen, nem fogom őt szeretni többé... csak a kulcslyukon keresztül fogom őt nézni, mikor te már alszol és nem nézheted őt többé. Oh, Istenem! mily boldog vagyok! Mariskám, mily boldog vagyok! Istenem! Istenem! Köszönöm! Köszönöm!

Kelt nélkül.

Segítség! segítség, Mariskám! Atyám, atyám, ne hagyj! Tóni! Tóni! öld meg, öld meg őket! Lajos! Judit! segítetek! megragadnak, hajamnál fogva hurczolnak el!... ne hagyjatok ütni... Jaj! jaj! hajam... karjaim... mily kékek az ütésektől... vérem csurog!... azt mondják, hogy örült vagyok!... örült!... ah! ah! Agata nővér! Agata nővér!...

Mit akarnak? mit akarnak velem? Miért fogtak meg? ártatlan vagyok... nem követtem el semmi rosszat... el akartam menni... szökni akartam... a holtak... az ördögök... félek! Az Isten is elhagyott!... Ne hagyj el hát te is!... Tóni! Tóni! te bátor vagy, segíts!... Jaj nekem! nincs már erőm... elhurczolnak!... elhurczolnak!... de hová? hová?... Istenem!...

Ah! ah! az örültek czellájába! Agata nővér szobájába! Oh, ne! ne! kegyelem, irgalom! nem vagyok örült! félek! nem fogom többé azt tenni... Íme... itt maradok; jó leszek; imádkozom... Mit akartok? mit akartok?... Hívjátok atyámat, hívjátok Mariskát... ők majd megmondják, hogy nem vagyok örült! Ah! Tóni!... Tóni!... miért nem hallod... Tóni?... Milyen üvöltés! milyen ordítás! mint csikorgatja a fogait! és sír és könyörög! szájából ömlik a véres hab!... Tóni! segítség! Íme! íme! segítség!!... harapok! harapok! vadállat, tigris vagyok!... Ah! ah... Nem! nem... Köszönöm!... Nem! Tóni!... -----

Mélyen tisztelt Asszonyom.

A szegény Mária nővér, - kinek lelkét fogadja magához a Mindenható - reám bízta, hogy az ide mellékelt kis ezüst keresztet s e pár lapot Mélyen tisztelt Asszonyom kezeihez juttassam el.

Sokáig haboztam, mielőtt e lelkiismereti kérdés megoldására nézve teljesen tisztába jöttem volna önmagammal és kötelességeimmel szemben. A megboldogultnak végső óhaja szent volt ugyan előttem, de fogadalmi szabályaink megtiltják, hogy bármi fölött is rendelkezessünk az apátnő beleegyezése nélkül. Azt hiszem, hogy a Szent Lélek felvilágosított arról, a mit tennem kellett s íme elmondom, miként gondoltam én Istennek és a megboldogult végakarátának eleget tehetni.

Csellel éltem, hogy engedélyt nyerjek arra, a minek kivitele különben talán lehetetlen lett volna; előterjesztettem az apátnőnek Mária nővér utolsó kívánságát és megmutattam neki a kereszteskét, a melyről halála pillanatában rendelkezett s a mellékelt kéziratba takartam azt, mintha ez csak közönséges papiros lett volna.

Én nem tudom mit tartalmaznak ezek a levelek. Azt hiszem azonban, hogy ha az apátnő olvasta volna azokat, soha sem engedte volna meg, hogy idegen kezekbe jussanak. Másrészt pedig félek, hogyha rájuk akadtak volna a zárdában, a boldogultnak emlékét beszennyezték volna.

A nagyon tisztelendő apátnő, - mintha ily kis értékű tárgyról volt szó, - könnyen megadta az engedélyt, a nélkül, hogy szükségesnek látta volna gyóntató atyjának tanácsát kikérni s én végtelenül elégedett vagyok, hogy a reám bizottakat minden felelősség nélkül elvégezhetem.

Ön, Mélyen tisztelt Asszonyom, éppen olyan állapotban kapja meg a kis csomagot, a mint azt a szegény megboldogult összegöngyöltette. A beírt lapok száma kilencz: négy kékes papiroson, kettő levél alakban, a más három pedig használt levélborítékokon; mindannyi pontosan számozva van; a fekete szalaggal átkötött kis csomag tartalma:

1. Egy kis ezüst kereszteske.
2. Egy csomó hajfűrt.
3. Néhány rózsaszírom.

Ha az én szegény, szegény nővérem nem ragaszkodott volna annyira utolsó pillanataiban ehhez a két-három hervadt rózsaszíromhoz, nem bátorkodtam volna ezt önnek elküldeni, nehogy úgy tűnjék föl, mintha a szegény megboldogult végakarátát ki akarnám gúnyolni. De midőn szegény Mária nővéremet legjobban gyötörték kínos, emésztő fájdalmai, mindig ezt a hervadt rózsát csókolgatta s midőn végsőt lehelt is, a színtelen virágot ajkaihoz szorította.

Engedje el neki az Úr a tisztítóhely szenvedéseit jutalmúl azokért, a melyeket itt a földön oly megadással viselt.

Úgy halt meg, mint egy szent.

Azon a napon, midőn tévedésből azt hitték, hogy megőrült, megrongált egészsége végkép elhagyta őt. Istenem, oly gyöngé és érzékeny volt! alig tudott a lábán állani s mégis a négy betegápolónő nehezen volt képes az örültek czellájába vinni őt! Mintha még most is hallanám kétségbeesett üvöltéseit és látnám rémülettel eltorzult arcát, a melyet könnyei bőven öntöztek... szívet hasogató jelenet volt... Mikor felnyitották a rácsos ajtót, elájult. Ott hagyták feküdni a puszta földön... Istenem, bocsáss meg! de azt hiszem, hogy Agata nővér, a szegény örült volt iránta legkönyörületesebb, mert legalább nem bántotta a szerencsétlent; bámulva nézett reá kifejezéstelen szemeivel, melléje telepedett a földre, símogatta, rázogatta, mintha újra lelket akart volna beléje önteni. Mikor eljött az orvos, még mindig ugyanabban az állapotban volt; az orvos elrendelte, hogy vigyék át a beteg-terembe s mikor a nagyon tisztelendő apátnő aggodalmait fejezte ki a közbiztonság miatt, ha egy újabb roham vesz rajta erőt, megnyugtatótt bennünket, hogy már nem sokáig viszi.

És valóban nem sokáig vitte...

A szegény beteg csak a teremben tért magához. Lehetetlen azt a szívetrázó, ijedt pillantást elképzelni, a melyet reánk vetett... mozdulni már nem birt, szegényke! ereje egészen elhagyta őt. Haláltusája három napig tartott. Nem mozdult, nem beszélt többé. Úgy maradt, a mint az ágyra lefektették, kerekre nyitott szemekkel, egész testében remegve s fájdalmasan hörögve. Csak a harmadik nap hajnalán adta értésemre szemei által, hogy szeretné, ha arczczal az ablak felé fordítanám s mikor meglátta az eget, szemei könnyekkel teltek meg.

Szegény Mária nővér! olyan volt, mint egy hulla. Csak szemei, gyönyörű szép szemei éltek még! Egy-egy tekintete oly sokat mondott nekem, miközben a fájdalom életének utolsó perceit is elkésérítette. Mikor fölemeltem fejét, olyan tekintetet vetett rám, hogy könnyekre fakadtam. Föl akarta emelni karjait, hogy nyakam köré fonja, de nem volt hozzá ereje és fölsóhajtott: ekkor aztán én megfogtam kezét s ő megszorította az enyémet, mintha csak beszélni akart volna.

Tíz óra felé hozták az Úrvacsorát. Olyan vídáman, olyan erős hittel áldozott meg, hogy úgy látszott, mintha a menyország minden szentei és angyalai állták volna körül ágyát. Azután egész nap nyugodtan maradt, miközben a kedves nővérek fölváltva zsolozsmákat zengedeztek. Mikor a nap leáldozott, úgy látszott, mintha újra fájdalmat érezne; könnyei patakként omlottak s az egyik betegápolónő megindulva szárította föl a szenvedő könnyeit, a melyektől már nem is látott szegényke! Aztán ajkait mozgatta, mintha hívni akarna valakit; én föléje hajoltam; erőlködve emelte föl arcát az enyémmhez s azután fájdalmas, szívet hasogató, szakadozott hangon susogta fülembe utolsó kívánságát... A hörgés elfojtotta szavait. Jobban úgy gondoltam el, mit akart mondani. Elszaladtam a kis csomagért, a melyet már előbb átadott s mikor meglátta kezemben, felém mosolygott, a mint talán az angyalok szoktak a menyországban... Mikor a hörgés elhagyta, mindig azt susogta: - *Ezt neki! ezt neki!* - Talán önkívületben volt. Azt akarta, hogy mindent mutassak meg neki: a hervadt szirmokat, a hajfürtöt, a keresztet, a leveleket; csókolgatta, annyira csókolgatta kedves ereklyéit, hogy a szirmok egyikét ajkairól vettem le, midőn már megszűnt lélegzeni.

Majd kissé a másik oldalra fordította fejét és lassan fölsóhajtott... Mintha csak aludni akart volna... és örökre elszunnyadt.

Szegény Mária nővér!

De ő mégis a szentek között van és imádja érettünk az Istent, érettünk, szegény bűnösökért, a kik elég gyengék vagyunk sírni halála fölött. Az igazságos méltányosság hozza magával, hogy megdícsérjem a nagyon tisztelendő apátnő és az egész zárda vallásos buzgalmát, a melylyel a megboldogult temetését oly megindítóvá tette: szolgáljon ez vigasztalásul azoknak, a kik a szerencsétlent életében annyira szerették. Harmincz misénél többet szolgáltatnak lelki üdvéért a templom minden oltáránál s a *De profundis* pillanatában több, mint száz gyertya égett. - Ajánljon engem imáiban az Úrnak kegyelmébe s engedje meg, hogy maradjak legmélyebb tisztelettel

legalázatosabb szolgálója:
Filomena testvér.

- Vége. -

EGY NŐ
SZERELMI TÖRTÉNET

Irta
M. SERAO

Olaszból fordította
GAUSS VIKTOR

I.

Fulvio meghajtá magát, elvette Paola kezéből a fagylaltot, melyet az édesded mosolylyal nyújtott feléje s azt mondá neki, mélyen szemébe nézve:

- Szeretem önt.

- Nem szabad engemet szeretni, - suttogta a nő, a nélkül, hogy zavarba jött volna s egyre mosolygott.

- S ugyan miért?

- Mert férjem van, - vágta vissza a nő szelíden.

- Az nem baj.

Ha Fulvio sötét-kék szemében a szenvedély tüze villant fel. A nő előtte állt, a nélkül, hogy elárulta volna zavarodottságát, egyre mosolyogva, kigyúlt arczczal, fekete csipkéekkel fődött szép, fehér karjaival. A fekete csipkén s a fehér karokon drágaköves karpereczek ragyogtak: lecsúsztak volt a csuklóig s a nő azzal bibelődött, hogy felhúzza azokat a könyökig, mialatt a karperecz aranylánczocskáival és vékony karikáival játszadozott. Fulvio felizgatva, a fagylaltos tányérkát veregette kis kanalával.

- Hagyjon el, - suttogta hirtelen, elfojtván mély haragját; - ön valóban gyűlölni való nő, megvetendő.

Paola lágyan megbólintá fejét, mint egy gyógyíthatatlan beteg előtt szokták tenni és eltávozott Fulviótól. A társaság a zongora köré csoportosult, hol egy fiatal, halvány, dús fekete hajú tanár kísérte egy gyöngé, fehér ruhás leányka dalát, ki rokonszenves, vékony hangjával egy Bizet-féle románczot énekelt. A románcz keleties jellegű volt, bizarr dallamú, néha vídám trillákkal, néha pedig zokogó frázisokkal telt. Két vagy három hölgy, a keleti leányka dalától áthatva, elmélázott s nem vette észre, hogy a fagylalt a tányérkán elolvadt. Paola férje egy zsöllyében ringatta magát, szivarkájából a füstöt eregette s nyugodtan, szórakozott szemekkel nézte nejének sугár alakját, ki merő feketébe öltözve, csak úgy csillámlott az apró fekete gyöngyöktől.

A tenger üde lehellete beosont a hosszú szalon négy ablakán. Fulvio az ablakhoz támaszkodva, ép a tenger nézésébe volt elmerülve. Paola a vendégek között forgolódott és szivarkákkal szolgált az uraknak s azoknak a nőknek, kiknek szabad volt füstölni. Keze, melyben a szivarka-tárczát tartotta, olyan fehér volt, olyan áttetsző, hogy Fulvio érezte összeszorulását.

- Bocsásson meg, - mondá a férfi, esdeklő szemét a nő arczára tűzve.

- Barátom, nekem nincs mit megbocsátanom, - viszonzá Paola szelíden.

- Gonosz vagyok: ön jó.

- Nem, nem, - és távozni akart.

- Sohsem akar egy pillanatig sem velem maradni, - suttogta a férfi bánatos hangon.

- Nem tehetem, barátom! Ezek az urak cigizgettezni szeretnének. Hiszen férjemnek sincs szivarkája.

S bájosan elillant. Odanyújtá férjének a szivarkákat, mosolygó pillantást vetve rá. Férje nyugodtan nézte, önelégülten, meg nem zavarható boldogság érzetével: sokáig válogatott a szivarkákból, neje ujjával incselkedve. Úgy tetszett, mintha férj és feleség oly sok dolgot

mondanának el egymásnak, oly sok szerelmes dolgot. Fiatalok, szépek voltak s oly jól illettek egymáshoz, hogy barátaik gyönyörködtek rajtuk, akárha jegyesek volnának. Egyedül az ablakhoz dülleszkedő Fulvio nézte mereven a jelenetet és sáppadozott. Néhány lépést tett előre. De, íme, a nő ismét feléje közeledett, lengén, könnyedén:

- Szivarkája kialudt, óhajt egy kis tüzet?

- Nem fél ön - veté közbe a férfi, fogait összeszorítván, majd édesded mosolylyal: - nem fél ön, hogy megölöm a férjét?

- A szivarka kialudt.

- Meglássa, hogy megölöm őt, asszonyom.

Paola anélkül, hogy felelt volna, egy kicsit elkomorodva távozott tőle, lassú léptekkel, mintha valami fájdalmas hang hatolt volna szívébe. Ép akkor mindnyájan nagyokat bókolva fogták körül Sofia kisasszonyt, ki oly pompásan dalolta volt el a »Les adieux de l'hôtesse arabe« románczot s a karcsú leányka, csupa melanchólia, szerényen mosolygott.

- Szereti ön Bizet-t? - kérde Sofia Fulviótól, ki a társaságba vegyült.

- Bizet-t? - szólalt fel a férfi, mintha álomból zavarták volna fel.

- Igen, azt kérdem, ha tetszik-e önnek?

- Nagyon - suttogta a férfi szórakozottan.

A karcsú és szomorú leány rá nézett s mintegy magában ismételte, a francia románcz első szavait:

- »Puisque rien ne t'arrête...«

De a férfi gondolataiba mélyen elmerülve, nem hallotta.

- »Adieu bel étranger« - végezte Sofia lassúdan.

A zongora körül most már nagyokat kacagtak. A fiatal, halvány, dús fekete hajú zenetanár, ki nemrég érkezett Londonból, nápolyi barátainak mesélgette: hogy milyen nehezen tanulják meg az angol missek és mistres-ek a pathetikus olasz románczokat s ügyesen utánozta e nők fintorgatásait, ritka elevenséggel, mely sajátja a nápolyinak s úgy látszott, mintha ezzel meg akarta volna boszulni magát azért a hosszú, ködös évszakért, melyet ott nem szívesen töltött. Mindnyájan kacagtak, különösen Paola férje, míg Paola mereven állva, nagy fekete selyemlegyezőjével, melyre egy fantasztikus festőművész valami holdvilágos tájképet festett, legyezte magát. És Fulvio, ki nem tudott szóhoz jutni, Paolára függeszté szemét. Oly mereven nézte őt, oly mélyen epedve, hogy a nő boszúsán vonta össze egy párszor szempilláit.

De a férfi nem rezdült fel, ott állt elbűvölten, hypnotizáltan, ittasultan a nő szeméből szikrázó legyőzhetetlen ígézettől; a nő pedig ösztönszerűleg, mintha a fölösleges fény a szemét bántaná, fölemelte a széles, fekete selyemlegyezőt s elfödte vele arcát. Fulvio most csak az apró fekete gyöngyöktől csillogó aranyat látta s a fölemelt vékony kezét, a mely a legyező fekete csontlemezeit szorongatta. A fekete selyem fátyol elfödte előle Paola arcát. Mindnyájan kacagtak a zenetanár karikaturáin, mialatt Fulvio szemén könyek csillogtak Sofia meg nézte őt, szelíd, bánatos mosolylyal.

De egy mandolinnak édesen csengő hangja verődött be a tengerre nyíló ablakon át; a kacajok elnémultak s mindnyájan hallgatva néztek egymásra. A hang mindegyre közeledett és a társaság, általa mintegy csábítva, a terrászra nyíló ajtóhoz tódult. Fekete volt a tenger a fekete éjszakában, magasan reszkettek a csillagok a fekete égen. A tenger sötétséget egy bárka szelte keresztül, vérpiros fáklya lobogott az elején, mely a vízben tükröződve nagyokat lobbant fel.

A bárkán valaki egy mandolin) húrjait pengette; kilétét nem lehetett észrevenni, valami fehérlett rajta, talán női ruha. És a piros fáklya belehányta fényét a tengerbe, a láthatatlan mandolin panaszosan búgott, a fehér árnyalak mozdulatlanul állt, a bárka meg csak röpült. Egyszerre elnémult az egész társaság.

- Ime a románcz teljes működésben - szólalt fel a zenetanár, megtörve a csendet.

- Szerelmes duett - rikácsolá egy fiatalember.

- Ne háborgassuk őket - mondá szelíden Paola.

- Hé, ott a bárkám! - kiáltá a Paola férje, mintegy daczolni akarván nejével; - jó estét, jó estét, jó mulatást!

Az egész társaság ismétlé:

- Jó estét, jó estét, jó mulatást!

A piros fáklya a tengervízbe merülván, hirtelen elaludt, a mandolin elnémult, a bárka tovább úszott a homályban, a csendben.

- Nagyon büszkék vagytok, szerelmesek! - kiáltá Paola férje.

- Boldogok - veté közbe Fulvio.

- Miért irigyled őket? - kérdé tőle a zenetanár. - Nápoly partjai tele vannak apró bárkákkal s házai fehér ruhákkal.

- Sőt mandolinokban sem szenvedünk hiányt - tette hozzá a Paola férje.

- Mit törődöm én a bárkával, a zenével s a fehér ruhával! Szóval irigylem azokat, kik egymást szeretik.

- Óh az érzelő, az érzelő! - kiáltották néhányan.

- Szép dolog a szerelem - mondá Fulvio különös nyomatékkal.

- Nagyszerű felfedezés, valóban! - kiáltotta a Paola férje.

- Meg kell nősülni - mondá a zenetanár. - Fulvio, nézd csak Paola asszonyt és férjét; meg kell nősülni.

- Meg kell nősülni, - ismétlé édesdeden Paola.

- Meg kell halni, - suttogta Fulvio.

De a vendégek a szalonba tértek s másnap estére tengeri kirándulást tervezgettek két bárkával és zenével. Jobb lenne talán megvárni a holdvilágos estéket? Dehogy, holdvilágnál a kirándulások nagyon köznapiasak, nem félhetni semmitől s mindent látni lehet; jobb sötétben indulni, mint azok a szerelmesek. Ezzel álltak elő a hölgyek. Az urak pedig azt javasolták, hogy jó lesz a vacsorát is magukkal vinni. Fulvio a terrászon maradt s Paola az ajtó küszöbén megállva, mondá neki messziről:

- Ön is velünk fog tartani?

- Nem, nem. Egy szóra kérem, mondá a férfi elfojtott hangon.

De a nő nem ment ki a terrászra. Egy-egy hölgy már távozni akart, de hogy a vendégeket maradásra bírják, Sofia a «Dinorah» keringőjét kezdte énekelni s mind, a kik körülte álltak, figyelemmel hallgatták.

- Kérem a legyezőmet, - mondá Paola szelíden Fulvionak, ki egyedül állt a terrászon.

- Nem, ha nem hallgat meg előbb, - mondá a férfi, ajkára illesztvén a legyezőt.

- Adja ide kérem a legyezőmet, - ismétlé a nő, határozott, de mindig szelíd hangon.

- Hallgasson meg, hallgasson meg, könyörgöm, komoly dologról van szó.

Paola nem törődve többé vele, a szalonba lépett; az inasok ép jeges malagával telt poharakat szolgáltak fel s a nő mosolyogva, derülten sürgött-forgott a vendégek között. Midőn bevégezte körútját, eszébe jutott vendége, ki künn a homályban egyedül állt a terrászon, az ég s a tenger sötétsége között.

- Adja ide a legyezőmet, barátom!

- Hallgasson meg, - kérte a férfi ismét. S hangja oly fájdalommal teljes volt, hogy a nő megállt. A teremben most, a bortól felvillanyozva, egy nápolyi karéneket daloltak. A nő a Fulvio szavait hallgatta.

- Hallgasson meg. Beszélnem kell önnel. Komoly dolgokról kell szólnom. Ne szakítson félbe, Paola, kérem. Hallgasson meg, sokat kell elmondanom, sokat. Gyorsan fogom elmondani, higgye el. De most nem tehetem. Sokan vannak ott s mind boldogok; míg én boldogtalan vagyok. Paola, ha nem hallgatja meg szavaimat... Legyen türelmes, könyörgöm. Sokat szenvedek. Ön nem szenved, jól tudom; de nagyon könyörületes. Beszélnem kell önnel tehát. Egyedül kell lennünk. Hallgasson meg. Én nem mozdúlok erről a terrasról. Csukja be az ajtót, azt hiszik majd, hogy távoztam. Kérem önt, csukja be. Férje majd lefekszik... beszélnem kell önnel. Itt künn várok majd önre, ha megengedi. Ha ő elalszik, jöjjön.

- Nem jövök, - mondá a nő szelíden.

- Hallja Paola, úgy érzem, mintha a halálom óráján volnék. Amott dalolnak és kacagnak s itt egy haldokló áll ön előtt.

- Nem jövök el, - ismétlé a nő, a nélkül, hogy zavarodottságát elárulta volna.

- Hallja még egyszer. Az istenre kérem, lelkiismeretére, leánykori és hitvesi erényére, szenteségére, könyörületességére, ne tagadja meg tőlem ezt az utolsó szívességet.

- Nem jövök el.

- Ha nem jön el, megölöm magamat, Paola.

A nő egy másodpercig ránézett.

- Megölöm magamat, Paola, ha nem jön el. Hiszen ön keresztény. Nem nézheti hidegvérrel egy ember halálát.

- Eljövök, - mondá a nő.

II.

És eljött. Késő éj volt már. A nápolyi öböl felett a távolban reszkető fényben ragyogtak a csillagok; a Posillipo felé vezető kihalt országúton, mely a villa felett vonúlt végig, hosszú sorban egész Nápolyig futottak a lámpák; mély volt az egyedüliség, mély a csend. A terrászra nyíló ajtószárnyak lassan szétnyíltak s egy fehér árnyalak nesztelenül, lassúdan odasurrant Fulvioig, ki immár három órát várt azon a helyen.

- Köszönöm, - mondá a férfi, szemével Paola arcát keresve a sötétben.

- Szörnyű halálveszélyben forgunk, - viszonzá a nő, lágy hangon.

- Tudom - és lehajtá a fejét.

A férfi hallgatott. Míg akkor, midőn Paolát rá birta a végzetes ígéretre, szenvedélye elragadta őt a rajongásig. A várakozás első órájában nem tett egyebet, mint hogy aggódalmasan, lázasan ismételte magában mindazt, a mit Paolának mondani akart: és bizonyos szavak, bizonyos mondatok, melyeket halkan suttogott el magában, a kimerülésig meghatották. De ő még nem jött. Hallotta, a mint jártak-keltek a házban a szolgák, rendbehozva a szobákat, bezárva az ablakokat. Hallotta a Paolának és férjének lassúd, nyugodalmas szavait. Egymással beszélgettek, de a szavakat nem tudta jól kivenni. Azután mindent bezártak, kialudtak a lámpavilágok, mély csend borult mindenre. Fulvio reszketett a türelmetlenségtől, nem mert megmoczcanni, zavartan, szakadozottan ismételte, a mit Paolának akart elmondani, mint valami kétségbeesett iskolás gyermek, ki hasztalan iparkodik elméjében összeszedni a bemagolt leckét és Paola nem jött. Százszor is megszámlálta a posillipoi úton végighúzódnó légszeszlámpákat; harminczhármát tettek ki, a többi hosszú fénysávban, veszett el. Hogy előlje az időt, gondolta, hogy a csillagokat fogja megszámlálni, de belefáradt. Hány óra múlt el? Ez az éj tehát örökkévaló volt? Különös kétségbeesés vett rajta erőt s lesujtá: talán Paola el sem jön? S neki nem maradt volna egyéb hátra, mint belevetnie magát az alatta tátongó mélységbe, a tengerbe; dehogy várta volna meg a fölkelő napot azon a terrászon. És ez az eszme, ez az eltökélt szándék megnyugtatólag hatott rá. Mély bágyadtság fogta el s nem volt többé tiszta fogalma az időről, a helyről. Annyira nem, hogy alig rezdült fel, midőn a terraszn nyitott ajtaján Paola fehér alakja megjelent. És most nem tudta, mit szóljon hozzá. Mindennek vége volt, akár levethette volna magát a tenger fekete mélységébe.

- Mit akar nekem mondani, barátom?

- Hogy szeretem.

- Hiszen ezt már megmondtá. Semmi egyebet? - és elmenőfélben volt.

- Szeretem, szeretem, szeretem.

- Barátom, férjem ott benn alszik. Ha egy szúnyog zsongva röpül el a füle mellett, ha valami bútor megreccsen s ha ön vagy én egy kicsit hangosabban beszélünk, fölébred. S ha ide jön, meghalunk.

- Ezt akarom, - mormolta elfojtott hangon.

- Meghalnék önért, ha szeretném. De nem szeretem.

- Így hát, miért teszi ki magát a halálnak?

- Szánalomból.

- Nem érez mást érettem?

- Baráti szeretetet és szánalmat.
- Önök nők valóban gonoszok.
- Szegény Fulvio! - viszonzá a nő lágy hangon.
- Megtiltom, hogy engem sajnáljon. Szeretnie kell engemet, érti? Ezt akarom önnek elmondani.
- Nem szerethetem önt.

- Szeretnie kell engemet. Jogom van hozzá. Óh, ön azt hiszi, hogy egy férfi létezése valóban semmi? Azt hiszi, hogy mit sem tesz egy férfi előtt elhaladni s megfosztani őt mindentől? És valóban semminek tűnik föl előtte az, midőn a nő, - a következményekkel nem törődve, - elbolondítja, lázba ejti, megőrjíti a férfit? Azt hiszi, hogy egy nő büntetlenül nézhet, mosolyoghat, beszélhet szelíden, a mint ön néz, mosolyog, beszél! Óh, átkozott szendeség, átkozott szendeség!

Noha nagyon közel állt hozzá s csaknem észrevette Paola arcának kifejezését, Fulvio nem vette észre, hogy szeméből könnyek peregtek.

- Mert végre én is boldog teremtség voltam. Élveztem az ifjúságot, szülőhelyem napsugaras eleveenségét, barátaim vídám kedvét! Derült nyugalomtól, az ember legnagyobb boldogságától voltam áthatva. Önző valék, de nyugodt; hagytam, hogy szeressenek, vagy nem kerestem, hogy szeressenek. Derült, derült voltam.

- Adja isten, hogy visszanyerhesse derült voltát, - suttogta a nő lágyan.

- Isten! én nem fohászkodom hozzá.

- Elég, ha én kérem őt, hogy megadja önnek a nyugalmat.

- Óh, képmutató asszony, ne üzzön gúnyt az istenből, ha már velem gúnyolódik. Hallja. Szeretnie kell engemet, ha mindjárt erőltetve is. Jobban szeretem, semhogy ne kellene szeretnie. Ily hallatlan igaztalanság nem is létezhet a világon. E földön minden egyensúlyozható, minden kiegyenlíthető. Az én lángom élénkebb, semhogy önt lángra ne gyújtaná. Önnek szeretnie kell engemet. Elhagyja férjét, anyját, házát, szolgálát, mindazt, a mit eddig szeretett, mindazt, a mit eddig imádott s eljön velem. Elmegyünk messze. Nagyon boldogok leszünk, nagyon boldogok leszünk, meglássa. Boldogtalanok is leszünk, jól tudom; de mit sem tesz, ilyen az élet. E szenvedély hatalmasabb nálunknál. Imádom önt, Paola, távozzunk innen.

- Ön örült, barátom, - mondá a nő, könnyökével a fal párkányára támaszkodva s lenézve az alatta elterülő tengerre.

- Nem, de ha önnek úgy tetszik, örült vagyok. Hisz ez nem határoz. Elég az hozzá, hogy nem élhetek nélküle, hogy szükségem van önre, hogy akarom önt. Senki sem akarja önt úgy, a mint én és most semmi sem állhat ellent az akarat idejének, ez fölolvasztaná a gyémántot és szétzúzná a vasat. Hisz ön nő, emberi testtel; érez, szeret, gyűlöl; megérzi önt követő lelkemnek delejességét. Férje birja önt, de nem akarja; nem egyéb az állatnál. Szörnyen gyűlölöm őt. Meg akartam őt ölni még ez éjjel s megölöm holnap, ha nem jön el velem. De ön el fog jönni. Eljött erre a terrászra s el fog jönni velem. Menjünk.

És megragadta kezét, határozott mozdulattal, hogy elvigye magával.

- Nem, - mondá a nő.

- Jőjjön el.

- Nem.

- Miért?
 - Mert nem szeretem.
 - Óh, Paola, óh Paola, ne szóljon így hozzám, - fakadt ki Fulvio, zokogó hangon.
 - Hogyan akarja, hogy beszéljek?
 - Hallgasson inkább. Hangja, mely édesen cseng és oly hideg, kétségbeejt. Hallgasson, kérem.
- A nő elhallgatott. Fulvio karjaival és fejével rávetette magát a terrász párkányára, elfojtván zokogását.
- Paola keblére csüggeszté fejét, mintha gondolatokba mélyen elmerült volna. Kocsi robogott végig a pisillipói országúton s vidám kacagás hangzott feléjük. Paola fölemelte fejét.
- Ne sírjon Fulvio.
 - Nem sírok, - mondá a férfi kétségbeesetten.
 - Legyen erős.
 - Nagyon erős vagyok.
 - Hallja, hallja, a mit önnek barátnője mond. Meggyógyúl majd könnyen.
 - Nem, soha.
 - Meggyógyúl. Becsületes ön?
 - Az vagyok.
 - Nos hát, akkor meggyógyúl. A szenvedély becstelen dolog. Nekem férjem van, láthatja. Durva feleletnek fog ez önnek feltűnni, de azért tisztességes. Midőn leánykák vagyunk, azt szokta mondani anyánk: szeressétek azt a férfit, a kihez nőül mentek. Ha nem tudjátok szeretni, tiszteljétek legalább, legyetek hozzá hűk és szófogadók, testtel-lélekkel áldozatok neki, ha mindjárt meg is kellene halnotok a fájdalomtól. És ezeket a szavakat nem csupán anyánk mondja nekünk, hanem mindennap találunk rá példát. A becsületesség eme kötelessége, a hűség eme hagyománya, az erénynek emez öröklése vérünkbe száll anyáról leányra. Nincs ebben valami magasztosság, egyszerű kötelesség, melyet teljesítenünk kell.
 - És meg kell halnunk, Paola.
 - Nem halunk meg. A vad szenvedély meggyalázza a férjet, a ki odabenn alszik nyugodalmasan, bízik és nem gyanakszik. Ebben rejlik a nagy igazságtalanság. Mert végre is a nősülő férfi, ha mindjárt érdekből vagy hiúságból házasodik is, komolyan feláldozza magát. Ránk bízta a nevét, a szívét; kezünkbe teszi le a hitét, a szabadságát; feloldhatatlan kötelékkel fűződik hozzánk; érettünk és gyermekeinkért dolgozik, megalázkodva, dicsőségesen. Mi vagyunk neki minden vígasztalása, minden dicsősége; mi képviseljük előtte a legédesebb, a legbiztosabb örömeiket; távol tőlünk, minden pillanatban, utánunk vágyódik, alig várja a percet, hogy visszatérjen, viszontlásson; legédesebb óráit otthonunkban, karjaink között tölti. Minő kincse apró és nagy áldozatoknak a férj szerelme! Ön ezeket nem ismeri. A szenvedély nem ismer semmit, még önmagát sem.
 - A férjek megcsalják nejeiket, - mormolá Fulvio, mintegy önkívületi állapotban.
 - Az lehet, de szeretik őket. Semmi sem törheti meg e mély, benső, édes szavak és könyek, csók és sóhajok szötte köteléket, mely a szívből s az érzékekből fakad. De íme, közbe veti magát a szenvedély, diadalmaskodni akar a szent frigyben, szét akarja tépni a szent köteléket. Kicsoda ön? Egy ifjú, egy férfi, bárminő teremtménye a végzetlen emberiségnek, de távol tőlem, idegen hozzám. Végighalad utamon s én talán az önén. És hirtelen belém szeret.

Vajjon mit tett értem? Semmit. Mit tehet hát értem? Semmit. Azaz, hogy sokat. Van nevem, meg akar tőle fosztani; van becsületem s azt akarja, hogy eldobjam magamtól, mint valami rongyot; megvan az ismerősök tisztelete, meg kell azt vetnem; megvan férjem bizalma, meg kell azt csálnom; megvan lelkiismeretem nyugalma, el kell azt veszítenem örökre. És miért? Mert ön engemet szeret. De az is, a ki odabenn alszik oly nyugodtan, szeret engemet.

- Nem igaz.

- Hogyan tudja ön azt? Csupán mi nők tudjuk, hogy ki szeret bennünket. És ön jogokról beszél? Óh, szegény ember, ki ott benn alszol, menj, imádj egy nőt, tedd feleségeddé, áldozd fel érte életed legjavát, vedd beléje minden reményedet, légy neki testvére, atyja, férje, szeretője, barátja, tanácsadója, ápolója, szenvedj érte testtel s lélekkel! S íme, egy idegen, egy szeszélyes önző, egy férfi, ki mit sem tett, ki becsstelen élettől kínálja meg nődet, íme, ez az ember erőszakkal meg akar fosztani tégedet mindentől! És ön igazságtalanságról beszél? Mert arra méltattam, hogy meghallgassam, megvédjem, felvilágosítsam? Azt sem tudom, hogy kicsoda ön voltaképpen. Nem ismerem. Térjen ki az utamból. Távozzék.

- Ön nem szeret engemet, Paola, ez az egész.

- Igaza van, nem szeretem.

De ebben a pillanatban a férj szobájából egy fénysugár villant fel hirtelen s mindkettőjükre halvány fényt vetett. Azután ismét sötét lett minden. Fulvio és Paola egymásra néztek s megértették egymást! És lassúdan, édesdeden, mintha haldoklófélben lett volna, a nő mondá:

- Szentséges Madonna, kezeidbe ajánlom lelkemet.

Halkan imádkozott. Fulvio hallgatott és várt. De semmi neszt sem lehetett hallani, semmi fény sem mutatkozott s nem jött senki. Csalódtak. Sokáig maradtak így. A férfi nem merte megtörni a csendet, nem merte kimondani a végső szót. Úgy rémlett neki, mintha minden romba dőlt volna a fekete éjszakában s nem tudna járni a romok között. Azonban fölemelvén szemét, érezte, hogy a nő szeme epedve csüggött rajta, mintegy tőle várva a kínos helyzet megoldását.

- Mitevő legyek? - kérde a férfi, zsibbadozva.

- Távozzék, - szólt a nő, meg nem zavarható szelidséggel.

- És hová?

- Ahova tetszik: egyszóval, el innen.

- Nagyon messze.

- Nagyon messze.

- Visszatérhetek?

- Nem.

- Néhány év múlva.

- Nem, soha.

- Mit fog tenni itt, ön?

- Elmulnak az évek, azután meghalok.

- Nem fogom többé viszontlátni, Paola?

- Sohasem.

- Ez az én halálos ítéletem.

A nő meglendíté karjait, mintha ezzel végzett volna.

- Isten önnel tehát.

- Isten önnel.

Kezet sem nyújtottak egymásnak. A férfi hátat fordított a nőnek, a nagy sötét szalonba lépett s mint valami alvajáró ténfergett tova. A nő némán hallgatózott, mintha a férfi lépteit kísérné, a házon keresztül: s ott állt mereven, fehéren. Azután látta őt a terrászról, mint ment végig a posillipoi országúton, mint veszett el az éjben, a sötétségben, akár egy halott. Csak akkor nézett hátra Paola. Reszkető hang szólalt meg mögötte.

- Paola, te szereted Fulviot?

- Igen - viszonzá a nő férjének.

S mind a kettő kétségbeesetten nézett egymásra.

- Vége. -